

О. В. Веремчук

**Формування професійної
культури майбутніх
документознавців
у вищих навчальних закладах**

Методичний посібник

Рівне – 2016

УДК [174:008]:002.1
ББК 74.580р
В 31

Розглянуто та затверджено навчально-методичною радою
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 2 від 24.05.2016 р.)

Рецензенти:

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор Рівненського державного гуманітарного університету;

Філіпчук Наталія Олександрівна – кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України.

Веремчук О. В. Формування професійної культури майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах: методичний посібник для викладачів вищих навчальних закладів / О. В. Веремчук ; Рівнен. держ. гуманітар. ун-т. – Рівне : О. Зень, 2016. – 102 с.

ISBN 978-617-601-182-8

Посібник містить методичні рекомендації для викладачів вищих навчальних закладів з формування професійної культури майбутніх документознавців, бібліографічний покажчик наукових праць щодо висвітлення змісту поняття професійної культури, шляхів її формування та засобів діагностики рівнів її сформованості у майбутніх фахівців документно-інформаційної сфери, а також словник основних термінів і понять.

Методичний посібник призначений для викладачів вищих навчальних закладів та для дослідників проблеми формування професійної культури майбутніх документознавців і може бути використаний під час професійної підготовки майбутніх фахівців для інших професійних галузей.

УДК [174:008]:002.1
ББК 74.580р

© Рівненський державний гуманітарний
університет, 2016

ISBN 978-617-601-182-8

© Веремчук О.В., 2016

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО ДОКУМЕНТОЗНАВЦЯ: ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА ПОНЯТТЯ	6
ЗМІСТ, ФОРМИ ТА МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ	12
ДІАГНОСТИКА РІВНІВ СФОРМОВАНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ	21
БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ З ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ	26
СЛОВНИК ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ І ПОНЯТЬ	52
ДОДАТКИ	
<i>Додаток 1. Програма спецкурсу «Професійна культура документознавця»</i>	61
<i>Додаток 2. Тренінг з креативності (автор С. Коновець)</i>	69
<i>Додаток 3. Опитувальник для визначення рівнів обізнаності майбутніх документознавців з проблемою професійної культури</i>	76
<i>Додаток 4. Тест на визначення спрямованості на самоосвіту та самовиховання (автор Т. Іванова)</i>	77
<i>Додаток 5. Методика багатофакторного дослідження особистості Р. Кеттела (№ 105)</i>	79
<i>Додаток 6. Методика «Квадрат цінностей» (автор Є. Павлютенков)</i>	88
<i>Додаток 7. Методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокича</i>	91
<i>Додаток 8. Методика К. Замфір у модифікації А. Реана «Мотивація професійної діяльності»</i>	94
<i>Додаток 9. Орієнтовний перелік практичних завдань для визначення рівнів сформованості професійних умінь та професійних здібностей</i>	95
<i>Додаток 10. Опитувальник креативності Рензуллі</i>	97
<i>Додаток 11. Критерії оцінки вихованості особистості</i>	98

ВСТУП

В умовах глобалізації та модернізації світової спільноти, до якої інтегрує Україна, актуалізується потреба у посиленні культуровідповідності вищої освіти, що має забезпечити підготовку фахівців як носіїв культури, спроможних до творчого використання її здобутків в обраній професійній галузі.

У зв'язку з цим набувають актуальності дослідження, присвячені аналізу проблеми професійної культури (М. Ананченко, О. Аніщенко, С. Дружилов, І. Зарецька, Ф. Івон, В. Кочергін, С. Макарова, О. Радкевич, І. Сабатовська, О. Соловійов, Ю. Чернова) та виявлення її особливостей у представників різних галузей трудової діяльності: *вчителів* (В. Гриньова, Т. Іванова, Н. Крилова, Г. Михалін, І. Пальшкова, М. Пічкур, В. Сластьонін, Я. Черньонков), *військовослужбовців* (С. Климова, Т. Щеголева), *державних службовців* (Н. Сидоренко), *лікарів* (А. Агаркова, А. Васюк, А. Грандо, О. Денисова, В. Дуброва, А. Іванюшкін, М. Кисельов, Ю. Колісник-Гуменюк, Ю. Кундієв, Т. Мишаткіна, Б. Ясько), *інженерів* (В. Ігнатов, С. Ісаєнко, О. Пономарьов, Р. Товажнянська), *менеджерів* (І. Герасимова, А. Іванова, Н. Піроженко, Ю. Ситникова, Н. Яковлєва), *організаторів театральної-концертної діяльності* (С. Рибін), *працівників органів внутрішніх справ* (В. Безбородий, Д. Запругін, І. Михайличенко), *соціальних педагогів* (О. Гомонюк, Т. Спіріна), *соціальних працівників* (В. Гусак, Г. Золотова, О. Повіданчик, Т. Спіріна), *юристів* (Д. Калинкін, С. Сливка), *фахівців з питань захисту інформації* (А. Зюзько) тощо.

Це завдання стає особливо важливим для професійної підготовки майбутніх документознавців, професійна діяльність яких набула пріоритетності у контексті інформатизації сучасного суспільства, розвитку комп'ютерних мереж та засобів телекомунікації. Адже сьогодні від рівня їхньої професійної культури залежить якість документно-інформаційного забезпечення всіх суспільних інституцій та сфер діяльності.

Окремі аспекти стосовно формування професійної культури майбутніх документознавців презентовано в доробках учених (І. Баштанар, В. Бездрабко, Н. Гайсинюк, С. Дубова, Н. Назаренко, Ю. Палеха, Л. Піддубна, Ю. Романишин, О. Янишин), котрі наголошують на необхідності сприяння оволодінню студентами документознавчого напрямку ґрунтовними знаннями та якостями, необхідними для ефективної професійної діяльності.

З-поміж теоретичних досліджень питань професійної підготовки майбутніх документознавців варто виокремити працю О. Матвієнко та М. Цивіна «Інформаційне забезпечення державного управління», в якій представлено докладну характеристику професійної культури фахівців згаданого напрямку інформаційно-документознавчої галузі.

Аналіз зазначеного наукового доробку сучасних учених дає змогу стверджувати, що ефективність формування професійної культури майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах значною мірою залежить від представленості цієї проблеми у змісті їх професійної підготовки та від умов реалізації такого процесу, забезпечених у цих закладах.

Зважаючи на певну обмеженість теоретичних та методичних праць стосовно професійної культури майбутніх документознавців та висвітлення педагогічних умов її формування у вищих навчальних закладах, пропонуємо до уваги викладачів, причетних до професійної підготовки майбутніх фахівців документно-інформаційної сфери, методичний посібник «Формування професійної культури майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах».

Посібник складається з трьох розділів, бібліографічного покажчика наукових праць з даної проблеми, словника основних термінів та понять, додатків.

У першому розділі аналізується зміст поняття «професійна культура майбутнього документознавця» та його структурних елементів. У другому розділі висвітлюються зміст, форми та методи формування професійної культури майбутніх документознавців. У третьому розділі запропоновано діагностику рівнів сформованості професійної культури майбутніх фахівців.

Проведенню наукових пошуків та практичній реалізації завдання з формування професійної культури майбутніх документознавців допоможе бібліографічний покажчик наукових праць, які висвітлюють широкий спектр питань щодо формування професійної культури майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах, і зокрема, майбутніх документознавців (монографії, навчальні посібники, автореферати дисертацій, публікації у збірниках наукових праць, періодичних і серійних виданнях). Бібліографічні описи (243 джерела) систематизовано за розділами.

Посібник містить словник основних термінів та понять, тлумачення яких сприяє збагаченню професійного тезаурусу термінологією стосовно професійної культури.

Додатки містять ілюстративно-діагностичний матеріал щодо формування професійної культури майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах та визначення рівнів її сформованості

Методичний посібник призначений для викладачів вищих навчальних закладів та для дослідників проблеми формування професійної культури майбутніх документознавців і може бути використаний під час професійної підготовки майбутніх фахівців для інших професійних галузей.

ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО ДОКУМЕНТОЗНАВЦЯ: ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА ПОНЯТТЯ

На сучасному етапі розвитку теорії і практики професійної підготовки спостерігається зростання інтересу до проблеми професійної культури фахівців. Актуальність формування професійної культури зумовлена суспільною потребою у спеціалістах високого культурного рівня, які б володіли вміннями ефективно розв'язувати професійні та життєві завдання, сприяти в такий спосіб прогресу в межах власного професіогенезу, певної професійної галузі та суспільства в цілому.

Наше звернення до наукових досліджень призвело до констатації широкого обсягу праць та різноманітних думок щодо сутності професійної культури. В переважній більшості робіт досліджуване явище розглядається з урахуванням специфіки трудової діяльності в конкретній галузі.

Зауважимо, що окремі аспекти проблеми формування професійної культури майбутніх документознавців презентовано в доробках Н. Гайсинюк, С. Дубової, Ю. Палехи, Ю. Романишин, які розглядають питання підготовки документознавців в умовах інформатизації суспільства; В. Бездрабко, Н. Назаренко, котрі досліджують питання підготовки майбутніх фахівців з управління документацією; О. Матвієнко, яка розробила модель фахівця з інформаційного забезпечення системи управління невиробничою сферою, вивчає проблему професійної культури фахівців з інформаційного забезпечення державного управління.

Проведений аналіз літературних джерел (М. Ананченко, Г. Балл, Л. Богданова, В. Гриньова, Н. Крилова, С. Макарова, О. Матвієнко, І. Михайличенко, І. Модель, І. Нинюк, О. Новіков, Н. Сидоренко, Ю. Ситникова, С. Сливка, М. Цивін) дав змогу зробити певні узагальнення стосовно трактування сутності феномену *«професійна культура»* – як-от:

- професійна культура є особистісним досягненням, що визначається певним рівнем сформованості професійно значущих знань, навичок, умінь, якостей особистості;

- професійна культура визначається у площині досягнення загального рівня освіченості особистості, тобто рівня оволодіння нею науковими знаннями та змісту світогляду;

- професійна культура трактується в аспекті духовних досягнень особистості, зокрема її моральності, відображеної в цінностях (передусім професійних), ставленні до обраної професії та до себе як до фахівця певної галузі;

– професійна культура виявляється у професійній діяльності, забезпечує її ефективність та результативність і в цьому сенсі є зумовленою рівнем засвоєння фахівцем професійного досвіду та його кваліфікацією;

– професійна культура базується на творчих здатностях фахівця, які дають йому змогу удосконалити свою діяльність, вносити в неї нове і оригінальне і завдяки цьому досягати високих результатів.

Так, наприклад, О. Матвієнко та М. Цивін трактують професійну культуру як підсистему загальної культури, спрямовану «на забезпечення функціонування безпосередньо практичної діяльності в умовах загального і спеціального розподілу праці»¹. Водночас дослідники вважають що професійна культура є соціально-професійною якістю суб'єкта праці, представленою передусім системою теоретичних і практичних знань та умінь, професійного мислення (праксеологічної складовою), професійною мораллю та професійною естетикою (духовною складовою), професійною свідомістю і професійним світоглядом.

Викладені думки призводять до висновку, що оволодіння професійною культурою стає можливим за умови інтенсивного розвитку особистості, в ході якого відбувається вдосконалення її інтелектуальної та моральної сфер, прийняття системи цінностей (передусім духовних), вироблених певною професійною групою, утворення соціальної картини світу, в якій визначено місце обраної професійної діяльності. Результатом такого розвитку є усвідомлення значущості професії та свого професійного обов'язку, якісне виконання професійної діяльності, привнесення в неї творчого початку, що уможливило отримання високих результатів.

Викладене дає змогу стверджувати, що професійна культура визначається ступенем оволодіння особистістю (професійною групою) специфічним видом трудової діяльності й виявляється у способі реалізації сутнісних сил і творчих здібностей у процесі й результатах професійної діяльності.

Таким чином, *професійну культуру* в широкому сенсі треба розглядати як багатоаспектну категорію, котра характеризує перебіг процесу професійної діяльності і характеризує рівень професійного становлення фахівця. Зміст, напрями та результати формування цього феномена залежать від рівня сформованості загальної культури, яка завжди буде позначатися на якості та результативності такої діяльності.

¹ Матвієнко О. В. Інформаційне забезпечення державного управління: навч. посіб. / О. В. Матвієнко, М. І. Цивін. – Київ: Центр учбової літератури, 2010. – с. 97.

У цьому співвідношенні загальна культура є тим базовим утворенням, що визначає основний зміст професійної культури та культурні засади діяльності в межах професії. Водночас професійна культура наповнюється конкретним змістом залежно від особливостей тієї чи іншої професійної діяльності. У зв'язку з цим, розуміння сутності професійної культури залежить, на наш погляд, від тлумачення сутності культури та професійної діяльності (в нашому випадку – діяльності документознавця).

Аналіз праць, присвячених проблемі культури (С. Аверинцев, Ю. Давидов, П. Гуревич, В. Журавський, М. Злобін, М. Каган, В. Келле, С. Маркарян, В. Межуєв, Л. Могильний, В. Муляр, Ю. Плиска, Є. Подольська, Ю. Резнік, О. Рудницька, Є. Скворцова, Л. Соколов, В. Тугаринов, А. Флієр) дає змогу виокремити такі найзагальніші характеристики цього феномена:

- культура є сукупністю практичних, матеріальних і духовних надбань, яких суспільство і людина досягають упродовж свого розвитку;
- ці надбання транслюються від одного покоління до іншого і удосконалюються протягом суспільно-історичного розвитку;
- зміст культури акумулюються в досвіді суспільства;
- процес формування особистісної культури пов'язаний із засвоєнням нею суспільного досвіду і виявляється як ступінь розвитку «тілесно-душевно-духовних сил, схильностей і здібностей людини... сукупність способів і прийомів організації, реалізації та поступу людської життєдіяльності, способів людського буття»².

Загальна культура є тим базовим утворенням, що визначає основний зміст професійної культури та культурні засади діяльності в межах майбутньої професії. Водночас професійна культура наповнюється конкретним змістом залежно від особливостей тієї чи іншої професійної діяльності.

Зміст професійної діяльності документознавця становлять документування, обробка, розповсюдження, зберігання, використання документів у ході організації інформаційної діяльності, що передбачає оволодіння системою знань та умінь стосовно використання складних ділових та інформаційних технологій. На думку О. Матвієнко, така діяльність охоплює процеси збирання інформації за всіма видами джерел, типами та видами інформації; аналітико-синтетичну переробку інформації; довготривале зберігання інформації; пошук інформації в мережі Інтернет через створення інформаційно-пошукових систем;

² Філософський енциклопедичний словник / НАН України; Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди; Редкол. В. І. Шинкарук, С. К. Бистрицький, М. О. Булатов та ін. – Київ : Абрис, 2002. – С. 313.

представлення інформації у вигляді оглядів та перехід до рівня конкретного користувача³.

Як бачимо, майбутній документознавець повинен оволодіти усіма можливостями пошуку, аналізу і синтезу, зберігання та представлення користувачеві інформації через документ, забезпечення належного документообігу. Водночас наявне в обраній ним професії безпосереднє контактування з різноманітними агентами професійно-трудового середовища вимагає обізнаності з моральними регулятивами та загалом культурними нормами спілкування, оволодіння комунікативними засобами, комунікативними уміннями і навичками, засвоєння рольового репертуару. У зв'язку з цим дослідники наголошують на важливості етичної сторони діяльності документознавця, що базується на професійній свідомості, фаховій саморефлексії, системі уявлень про персональну відповідальність за результати та наслідки своєї роботи⁴, та, як наслідок, ціннісного аспекту професіоналізації, що призводить до формування ціннісного ставлення виконавців до своєї професії⁵.

Становлення документознавця як суб'єкта професійної діяльності супроводжується взаємодією зовнішніх і внутрішніх факторів і містить в собі елементи творчості. Результатом такого становлення є готовність діяти в межах професії, ознаками якої є передусім позитивне ставлення до своєї праці, оволодіння системою професійно значущих знань, умінь та навичок, розвиток професійного мислення, сформованість професійних здібностей та професійно значущих особистісних якостей, визначеність мотивів, багатство особистісної ціннісної сфери. Важливо підкреслити, що професійне становлення фахівця відбувається у процесі його цілісного особистісного розвитку. Отримані у ході цього процесу здобутки є важливим чинником вдосконалення, збагачення або, навпаки, збіднення можливостей для виконання професійної діяльності.

Відповідно *професійну культуру майбутнього документознавця* пропонуємо тлумачити як *інтегрований результат особистісного розвитку щодо сформованості загальної ерудиції, розумових і творчих потенціалів, ціннісного осягнення й практичного оволодіння професією, що уможливорює усвідомлене, цілеспрямоване та відповідне вимогам професії виконання інформаційно-технологічної, документно-комунікаційної, інформаційно-аналітичної, інформаційно-управлінської*

³ Матвієнко О. В. Педагогічні основи підготовки менеджерів інформаційних систем : монографія / О. В. Матвієнко. – Київ : НТУ, 2001. – с. 95.

⁴ Дубова С. В. Підготовка документознавців для сфери державного управління в Україні (1995–2008 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 27.00.02 / Дубова С. В. – Київ, 2010. – С. 11.

⁵ Назаренко Н. С. Формування комунікативної компетентності майбутніх документознавців у процесі вивчення гуманітарних дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Назаренко Н. С. – Київ, 2008. – С. 9.

діяльності, забезпечення процесів документування, а також спрямованості на особистісне самовдосконалення з метою забезпечення професійного зростання.

Найчастіше дослідники виокремлюють такі структурні компоненти в структурі культури, як: когнітивний – певний обсяг знань і понять; операційний (діяльнісний) – відповідні уміння, способи діяльності; мотиваційний – мотиви, які спонукають носія культури до конкретної діяльності; особистісний – особистісні якості, необхідні для успішного виконання діяльності. Дотримуючись подібного поділу, пропонуємо структуру професійної культури майбутнього документознавця у єдності *когнітивного, ціннісно-регулятивного та професійно-діялісного* компонентів.

Виявлення особливостей *когнітивного компонента* професійної культури майбутнього документознавця базується, на наш погляд, на положеннях філософії пізнання, когнітології, теорії освіти і навчання щодо здатності людини пізнавати світ шляхом цілеспрямованого, активного раціонально-логічного відображення у знаннях.

При цьому варто зазначити, що об'єктом пізнання майбутніх документознавців є частина реальності, пов'язана з їхньою майбутньою професійною діяльністю, тобто представлена системою професійно-значущих загальнонаукових (загальнопсихологічних, методичних, інформаційних, мовленнєвих, моральних) та фахових знань, а також способів їх здобуття. Водночас з огляду на необхідність формування в них професійної культури важливою складовою такого пізнавального образу є знання про цей феномен.

Показниками сформованості когнітивного компонента професійної культури майбутнього документознавця можуть бути: *професійний тезаурус*, який характеризує його обізнаність за обсягом загальних та спеціальних знань, необхідних для виконання професійної діяльності, та знань про професійну культуру; *здатність до навчання*, що визначає пізнавальні можливості в напрямі засвоєння знань, умінь та навичок, необхідних для успішного виконання навчальних та професійних завдань; *пізнавальна активність*, яка засвідчує готовність до самостійної діяльності відносно вдосконалення пізнавальних можливостей та здобуття знань.

Відповідно *зазначений компонент* виконує функцію побудови осмисленої інформаційно-пізнавальної основи професійної діяльності майбутнього документознавця і є базовим для формування його професійного світогляду. Наявність такої основи уможливорює усвідомлення значущості професійної діяльності за ознакою її цінності, вироблення системи мотиваційно-цільових орієнтирів та її узгодження з

цими орієнтирами, що забезпечує *ціннісно-регулятивний компонент* його професійної культури.

Таким чином, функції цього компонента полягають в усвідомленні сенсу професійної діяльності та побудови ціннісно-мотиваційно-цілових орієнтирів її регуляції. Показниками сформованості зазначеного компонента ми вважаємо: *професійні цінності*, що утворюють своєрідну смислову перспективу для вибору прийнятних регулятивів (норм, принципів, приписів, правил тощо) професійної діяльності, спрямовуючи її до певної якості; *професійні мотиви* – усвідомлені індивідом спонуки, в яких виявляється співвідношення між діями щодо засвоєння, реалізації або вдосконалення такої діяльності та їх причинами; *професійні цілі* – ті бажані особистісні результати (рівні досягнень), до яких прагне майбутній документознавець і які виникають внаслідок когнітивно-емоційної обробки інформації про професійну діяльність, вироблення певної якості ставлення до неї у формі переконання, бажання, волі.

Прийняття професії є вихідним моментом для її реалізації у певний спосіб, для застосування певних зусиль, для розвитку особистісних потенціалів майбутніх документознавців, що забезпечує *професійно-діяльнісний компонент* їхньої професійної культури. Бачимо доцільним досліджувати цей компонент у площині виявлення можливостей майбутніх документознавців:

а) виконувати професійну діяльність відповідно до зразків, зафіксованих у суспільному досвіді такої діяльності;

б) створювати нові можливості для виконання такої діяльності.

Відтак для його вивчення потрібні показники, які розкривають рівень підготовленості до професійної діяльності та її творчої реалізації. Ними можуть бути *професійні уміння, професійні здібності (у тому числі креативність) та вихованість*.

Наявність професійних умінь свідчить про сформованість системи психічних і практичних дій, необхідних для виконання професійної діяльності з допомогою наявних у фахівця знань і навичок; професійних здібностей – про розвиненість особистісних властивостей і якостей, котрі дають змогу виконати конкретну діяльність успішно і результативно, вносити нове у процес професійної діяльності, сприяючи її удосконаленню; вихованості – про спроможність узгоджувати свою професійну поведінку з моральними нормами та етикетними приписами.

ЗМІСТ, ФОРМИ ТА МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У роботах вчених (В. Бусел, Н. Волкова, Р. Гурін, Н. Мойсеюк, Т. Осіпова, І. Підласий, А. Семенова, В. Темченко) поняття «формування» найчастіше аналізують у поєднанні з поняттям «особистість», маючи на увазі цілісний процес (або результат) формування особистості чи окремих його аспектів (професійної культури зокрема). Так, у тлумачному словнику (укладач і головний редактор В. Бусел) термін «*формувати*» схарактеризовано у значенні «виробляти в кому-небудь певні якості, риси характеру, надавати чому-небудь завершеності, визначеності»⁶. Н. Волкова пояснює сутність цього поняття у площині соціального розвитку людини, «становлення її як суб'єкта діяльності, члена суспільства, громадянина»⁷

Отже, сутність процесу формування розглядається як соціально обумовлений процес становлення особистості, перебіг якого відбувається стихійно або цілеспрямовано під впливом суспільних чинників.

У дослідженнях учених *формування професійної культури майбутніх фахівців* розглядається як:

- процес отримання особистісного досвіду професійної діяльності, що забезпечується на основі мотивації саморозвитку й особистісного зростання, розвитку самосвідомості студентів (В. Гусак⁸);
- процес занурення в історико-культурний простір, взаємодію зі студентом на основі поваги до його особистості та потреб, створення гуманістичного середовища (простору гуманістичного спілкування), забезпечення атмосфери «доброзичливості й співробітництва, співуправління й самоврядування» (О. Гомонюк⁹);

⁶ Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. і гол. ред. В. Т. Бусел. – Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. – С. 1329

⁷ Волкова Н. П. Педагогіка : посіб. для студ. вищ. навч. закладів / Н. П. Волкова. – Київ : Видав. центр «Академія», 2003. – С. 38

⁸ Гусак В. М. Шляхи формування професійної культури майбутніх соціальних працівників в умовах університету / В. М. Гусак // Наукові праці Чорноморськ. держ. ун-ту ім. П. Могили. Серія : Педагогіка. – 2010. – Т. 136. Вип. 123. – С. 72

⁹ Гомонюк О. М. Особливості формування професійно-педагогічної культури майбутнього соціального педагога / О. М. Гомонюк // Роль та місце психолого-педагогічної підготовки в професійному розвитку та становленні особистості сучасного фахівця в умовах євроінтеграції : матер. всеукр. наук.-практ. конф. 19-20 квіт. 2012 р. – Хмельницький, 2012. – С. 107.

- процес опанування студентами змістом і формами професійної діяльності, осягнення її цінностей та розвитку творчої активності (Т. Спіріна¹⁰);

- невід’ємна складова професійної підготовки, яка має реалізуватися у площині компетентнісного підходу і дає змогу поглибити професійні інтереси, потреби, мотиви студентів у напрямі оволодіння загальнопрофесійними, вузькопрофесійними і допоміжними вміннями; формування професійних цінностей та професійних якостей, здатності до самооцінки, самоорганізації, саморегуляції, саморозвитку та самореалізації (С. Ісаєнко¹¹).

При цьому автори обґрунтовують шляхи формування професійної культури майбутніх фахівців на засадах таких методологічних підходів, як: особистісно орієнтований (В. Гусак, Т. Спіріна), культурно-антропологічний (Т. Щеголева), компетентнісний (С. Ісаєнко), особистісно-діяльнісний, діалогічний та рефлексивний (О. Гомонюк), культурологічний, системний, персоніфікований (О. Наливайко, О. Міщенко, В. Ключкін), практико орієнтований (І. Пальшкова).

На підставі аналізу зазначених теоретико-методологічних засад формування професійної культури майбутніх фахівців бачимо доцільними такі методологічні підходи до формування професійної культури майбутніх документознавців, як аксіологічний, культурологічний, особистісно орієнтований, практико орієнтований та системний.

У світлі цих методологічних орієнтирів процес *формування професійної культури майбутніх документознавців* у вищому навчальному закладі постає як *системний культуровідповідний аспект професійної підготовки, спрямований на їхній культурний розвиток та саморозвиток, що здійснюється з допомогою суб’єктно-сміслового навчання та виховання, включення до предметно-практичної діяльності і забезпечує інтегративний когнітивно-ціннісно-практичний результат освоєння документознавчої професії.*

Відповідно до положень зазначених методологічних підходів стає можливим:

- дотримання усіма учасниками педагогічного процесу особистісно рівноправних позицій на засадах персоналізації й діалогізації, утвердження пріоритету суб’єктно-сміслового навчання, а на цій основі – забезпечення сам зміни та самовдосконалення особистості студента;

¹⁰ Спіріна Т. П. *Модель формування професійної культури майбутніх соціальних педагогів* / Т. П. Спіріна // Вісн. Прикарпат. ун-ту. Педагогіка. – Івано-Франківськ, 2008. – Вип. XXI. Ч. 2. – С. 290–291

¹¹ Ісаєнко С. А. *Формування професійної культури у студентів інженерно-технічних спеціальностей (на прикладі навчальної дисципліни «Англійська мова за професійним спрямуванням») : метод. реком.* – Київ : ДЕТУТ, 2009. – С. 32.

- реалізація процесу формування професійної культури майбутніх документознавців у культуровідповідному освітньому середовищі, що уможливує культурний саморозвиток і самовизначення особистості у світі культурних цінностей;

- виявлення «аксіоїдра» (термін Н. Яремчук¹²) майбутньої професійної діяльності, осягнення майбутніми документознавцями системи професійних цінностей;

- активніше включення майбутніх документознавців до предметно-практичної діяльності через поєднання когнітивних та операційних компонентів професійної підготовки;

- створення інтегрованого комплексу педагогічних умов формування професійної культури майбутніх документознавців.

Відповідно до зазначених методологічних засад доцільними бачаться такі *педагогічні умови формування професійної культури майбутніх документознавців*, як:

1) *збагачення та аксіологізація змісту професійної підготовки щодо професійної діяльності та професійної культури документознавця*, що реалізується на послідовних та взаємопов'язаних етапах: на *ознайомлювально-спонукальному* етапі – шляхом доповнення змісту навчальних курсів питаннями стосовно професійної культури (наприклад, навчальних курсів «Вступ до спеціальності», «Етика і психологія ділового спілкування») з метою ознайомлення студентів з особливостями й цінностями професійної діяльності та професійної культури документознавця; на *пізнавально-спрямувальному* етапі – завдяки впровадженню спецкурсу «Професійна культура документознавця» з метою поглиблення обізнаності майбутніх документознавців з проблемою професійної культури та забезпечення виразної спрямованості студентів на її формування, налаштованості на культуровідповідну професійну діяльність; на *практико-орієнтованому* етапі – через введення завдань, спрямованих на вдосконалення професійної культури, до програм практики студентів, проведення тренінгу креативності з метою розширення практичного досвіду майбутніх документознавців;

2) *забезпечення полісуб'єктної взаємодії між учасниками навчально-виховного процесу на засадах суб'єкт-суб'єктної співактивності*, що, як стверджує І. Ящук, дає змогу «перенести акцент з когнітивного аспекту освіти на особистісний, коли знання набувають

¹² Яремчук Н. Я. Проблема формування ціннісних орієнтацій студентів класичного університету в системі професійної підготовки [Електронний ресурс] / Н. Я. Яремчук. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/ONG/Pedagogica/2_jaremchuk%20natalija%20.doc.htm – Назва з екрана.

характеру відношення, а процес оволодіння ними включає студента в критичний аналіз, відбір та конструювання особистісно значущого змісту та способів навчання з опорою на людські цінності, творчу самореалізацію»¹³;

3) *забезпечення функціональної повноти процесу формування професійної культури майбутніх документознавців* шляхом збагачення традиційних форм і методів навчання і виховання нетрадиційними різновидами (використання у ході формування професійної культури разом з традиційними інноваційні активізуючі форми (проблемні та бінарні лекції, лекції-конференції, семінари-дискусії, семінари-тренінги, семінари-бесіди, семінари-ігри, семінари-дослідження, навчальну фірму) та методи (імітаційні (розв'язання ситуаційних завдань, вправи-дії за інструкцією, виконання індивідуальних завдань, кейс-метод, дидактичні ігри), евристичні бесіди, навчальні дискусії, дослідницькі методи, генетико-моделюючий метод).

На першому етапі формування професійної культури з метою розширення отриманих знань про майбутню професію, утвердження поглядів і переконань щодо її сутності та цінності (суспільної та особистісної) на першому році навчання доцільними будуть *екскурсії* на робочі місця документознавців. У ході таких екскурсій студенти-першокурсники мають змогу ознайомитись з особливостями діяльності працівників документно-інформаційної сфери, отримати підтвердження щодо необхідності та значущості їхньої роботи. Насамперед, можна відвідати такі установи, як міська, обласна ради та інші державні установи. Адже в цих установах окрім операцій з документами у роботі документознавця присутні й такі завдання, як прийом відвідувачів, телефонні розмови, підготовка до різноманітних форм колективного обговорення ділових проблем (нарад, засідань, зборів тощо). Студенти-першокурсники можуть переконатись у необхідності знань не тільки в галузі документно-інформаційного забезпечення діяльності установи, але й у напрямі комунікативної діяльності, що вимагає від фахівця розвинутої інформаційної активності, інформаційної та психологічної компетентності, сформованої моральної свідомості та відповідної поведінки.

Ці екскурсії доцільно проводити у формі діалогу викладача з фахівцем-документознавцем, до якого поступово долучалися б студенти. Таким чином забезпечується зворотний зв'язок зі студентами, які можуть поцікавитись питаннями, пов'язаними з тими чи іншими

¹³ Яциук І. П. Особливості педагогічної взаємодії в умовах гуманізації навчально-виховного процесу вищого навчального закладу / І. П. Яциук // Педагогічний дискурс. – 2007. – Вип. 1. – С. 154

особливостями майбутньої роботи, а також питаннями щодо сутності та структури професійної культури документознавця.

Уявлення про зміст і значення професійної діяльності та професійної культури також можна розвивати на заняттях з навчальних курсів «Вступ до спеціальності» (під час розгляду теми «Професійна культура документознавця») та «Етика і психологія ділового спілкування» шляхом введення до його змісту тем «Моральні принципи і норми поведінки документознавця», «Професійні цінності документознавців», «Етикет ділових паперів» тощо, під час вивчення яких розкривається сутність та зміст морально-етичних регуляторів професійної діяльності майбутніх документознавців.

Ефективності виконання мети і завдань цього етапу можуть сприяти методи і форми навчання, які б уможлилювали ведення діалогу викладача зі студентами, забезпечували б зворотний зв'язок. Так, висвітлення тем «Моральні принципи і норми поведінки документознавця», «Професійні цінності документознавців» може відбуватися під час *проблемної лекції й семінару-дискусії* з використанням традиційних (словесних і демонстраційних) та активних методів навчання (*кейс-методу, навчальної дискусії*), які б уможливили залучення студентів до обговорення питань моральної регуляції професійної діяльності у контексті обов'язку, відповідальності, поваги до праці, пошани до людини праці; визначення актуальних для сьогодення проблем професійної етики та шляхів їх розв'язання.

Під час проведення таких занять може бути застосований «ефект генерації» як інваріант *генетико-модельючого методу виховання*, що передбачає утримання викладача від нав'язування готових норм і правил і водночас спрямовує студентів на генерування власних суджень з приводу нормативно-ціннісної регуляції професійної діяльності.

У зв'язку з необхідністю формування позитивного ставлення до морально-етичних регуляторів та референції поведінки до реалізації моральних цінностей та ідеалів моральної поведінки, ми пропонуємо інший інваріант зазначеного методу – *культивування зворушливого виховного впливу*, який спрямовує студентів до інтенсивного переживання моральних почуттів, вироблення моральних оцінок та спонукання до морально наповненої дії.

Інші методи (*бесіда, вправи*) можуть використовуватись під час вивчення теми «Етикет ділових паперів». Бесіда передбачає обговорення питань відносно змісту нормативних (зокрема етикетних) приписів до підготовки документів та забезпечення документообігу, наслідки дій документознавців, пов'язаних з дотриманням або порушенням цих регуляторів, а виконання вправ – закріплення навичок нормовідповідної підготовки документів (заяв, листів, актів, службових записок тощо).

На другому етапі формування професійної культури майбутніх документознавців корисним було б упровадження до змісту професійної підготовки *спецкурсу «Професійна культура документознавця»* (програму такого спецкурсу представлено у *додатку 1*).

Організацію навчання доцільно було б забезпечити з допомогою таких традиційних методичних форм, як: *тематична лекція, семінар запитань та відповідей, самостійна робота*. Водночас продуктивними є такі їх інноваційні різновиди, як: *проблемна лекція* (наприклад, у ході опрацювання тем «Сутність феномена професійної культури документознавця», «Професійна етика як складова професійної культури документознавця»), *бінарна лекція* (тема «Професійно значущі види особистісної культури в структурі професійної культури документознавця»), *лекція-конференція* (тема «Шляхи формування професійної культури майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах»), *семінар-бесіда* (теми «Сутність професійної культури документознавця», «Структура професійної культури документознавця»), *семінар-дискусія* (теми «Професійно значущі види особистісної культури в структурі професійної культури документознавця», «Професійна етика як складова професійної культури документознавця»), *семінар-тренінг* (тема «Діагностика сформованості професійної культури документознавця»), *семінар-дослідження* (тема «Шляхи формування професійної культури майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах»).

З метою реалізації інтерактивних засад під час занять з академічними групами можна формувати різні за складом мікрогрупи студентів, залежно від їх пізнавальних можливостей та змісту розв'язуваних навчальних завдань для їх виконання. Кожна мікрогрупа при цьому отримує диференційоване завдання, а виконання таких завдань усіма мікрогрупами утворює можливість для відображення цілісної проблеми, яка виноситься для опрацювання. Разом з тим необхідно забезпечити такі форми самоаналізу виконаної роботи, як: особистісний (аналіз і оцінка особистих результатів роботи в мікрогрупі); самоаналіз, взаємоаналіз, взаємооцінка результатів, отриманих мікрогрупою; міжгруповий аналіз отриманих результатів; самоаналіз результатів діяльності групи в цілому. Отримані висновки поєднуються з висновками викладача стосовно ходу та результативності навчальної діяльності, що сприяє створенню атмосфери співробітництва, взаємопідтримки та взаєморозуміння, зміцненню діалогічних засад педагогічного спілкування.

Реалізація діалогу може забезпечуватись з допомогою:
а) попереднього планування його змістово-організаційних умов (структурування навчального матеріалу, визначення завдань,

виокремлення проблемних питань); б) проектування способів взаємодії зі студентами; в) сприяння пануванню позитивної емоційно насиченої атмосфери такої взаємодії; г) вільного обміну інформацією та способами дій у межах мікрогруп та групи в цілому; д) забезпечення студентам можливості висловлювати й захищати власну точку зору або позицію мікрогрупи (групи) під час виконання завдань та обговорення матеріалу, що вивчався¹⁴.

Тому у ході інтерактивного навчання разом з традиційними методами навчання і виховання: (лекція, бесіда, розповідь, пояснення, інструктаж, дискусія, робота з книгою, ілюстрація, демонстрація, вправи, практичні роботи) слід впроваджувати й менш використовувані їх варіанти – зокрема: *метод проблемного викладу, евристичні, дослідницькі, імітаційні методи (дидактичні ігри, розв'язання ситуативних задач, кейсові), генетико-моделюючий метод.*

Інтерактивні засади взаєморозуміння та спільної діяльності можуть бути забезпечені з допомогою дотримання принципу свободи вибору, який реалізується під час вільного вибору студентами тем для презентації реферативних повідомлень на семінарах та лекціях-конференціях, у ході дискусій, проведення науково-дослідницької роботи.

На третьому етапі формування професійної культури майбутніх документознавців для забезпечення практичної орієнтації зазначеного процесу можна використовувати таку методичну форму, як *навчальна фірма*. Її реалізація базується на принципі «діючи пізнаю», що передбачає поєднання реального досвіду, здобутого під час навчання і практики, з імітацією майбутньої професійної діяльності за принципами наближеності до конкретних умов професійної діяльності; проблемності змісту імітаційної моделі; діалогічності.

З цією метою на базі студентських деканатів можуть бути створені «офіси» навчальних фірм, які охоплювали б основні підрозділи, що забезпечують їх функціонування: загального управління (керівник фірми, заступник керівника), управління персоналом (відділ кадрів), планування (планово-економічний відділ), обліку (бухгалтерія), документообігу (загальний відділ).

Студенти – майбутні документознавці («працівники» навчальної фірми) мають бути залучені до діяльності з документного забезпечення управління, інформаційного менеджменту, здійснення аналізу і

¹⁴ Литвиненко С. А. Психологічні основи використання інтерактивних технологій навчання у підготовці майбутніх учителів // Психологічні основи забезпечення якості освіти у вищих навчальних закладах : монографія / за ред. В. М. Ямницького ; передм. та післямова Р. В. Павелківа. – Рівне, 2015. – С. 118–132.

управління внутрішніми і зовнішніми потоками інформації, яка стосується діяльності зазначених структур. При цьому вони можуть виконувати функції організаторів діловодства, секретарів-референтів, помічників керівника, аналітиків комп'ютерних систем, спічрайтерів, інформаційних менеджерів, PR-менеджерів, інспекторів, готуючи такі інформаційні продукти, як довідки, звіти, доповіді, огляди, інформаційно-аналітичні записки, характеристики, статті, реферати, дайджести, прес-релізи, плани, програми, пропозиції.

Оцінка результатів діяльності студента у навчальній фірмі з боку викладача здійснюється за показниками нормативної відповідності підготовлених інформаційних продуктів, організованості, дисциплінованості, гнучкості, акуратності, комунікативності, ввічливості, уміння працювати в команді, уміння працювати з технікою та організувати своє робоче місце. Водночас до уваги можуть братись результати самооцінки студентами своєї діяльності.

Найбільш прийнятними для організації навчання у зазначеній формі є імітаційні методи навчання: неігрові (*аналіз конкретних ситуацій, кейс-метод, виконання індивідуальних завдань*); ігрові (*організаційно-діяльнісні ігри, модерація*).

Бачимо доцільним виокремити в якості основного метод організації-діяльнісної гри, що уможливує моделювання різноманітних виробничих ситуацій та вибір ефективних способів дії, спонукання до поглиблення та вдосконалення комплексу наявних знань і умінь для розв'язання наближених до реальних змодельованих завдань.

З допомогою методу модерації забезпечується ефективне колективне обговорення навчальних проблем та спільного прийняття рішення, що, як правило, унаочнюється у вигляді плакатів та відеопрезентацій. У такий спосіб може відбуватися обговорення питань відносно розподілу обов'язків у навчальній фірмі між студентами групи, визначатись завдання щодо вдосконалення професійної культури студентів під час проходження практики.

Досить результативним у плані формування професійної культури майбутніх документознавців може бути застосування можливостей практики, наприклад, введення до її змісту додаткового модулю *«Професійна культура документознавця»*, який охоплює низку завдань, що вимагають аналізу ступеня відображення проблеми професійної культури у наявних в установі (базі практики) нормативних документах; з'ясування особливостей ставлення документознавців до питання професійної культури; виявлення зв'язку між рівнем сформованості професійної культури та якістю виконання професійних обов'язків документознавців.

З метою підвищення рівня сформованості професійної культури майбутніх документознавців незайвим буде тренінг з креативності,

розроблений С. Коновець¹⁵ та адаптований відповідно до специфіки професійної підготовки майбутніх документознавців (див. *додаток 2*). Мета тренінгу полягає у виробленні прагнення до творчого самовираження та співтворчості студентів, а завданнями: активізація творчого мислення; удосконалення творчих здібностей; розвиток спроможності до пошуку шляхів (у тому числі нестандартних) розв'язання проблемних задач. Зазначені мета і завдання можуть виконуватися відповідно до принципів моделювання ситуацій новизни й невизначеності; дотримання балансу між аналітичним мисленням та інтуїцією; забезпечення ігрового характеру взаємодії всіх учасників тренінгу; створення позитивного зворотного зв'язку та відмови від критики щодо змісту пропонованої під час тренінгу діяльності; узгодження та побудови паралелей між змістом тренінгових занять та власним досвідом¹⁶.

Тренінг проводиться упродовж чотирьох годин і охоплює такі змістові елементи, як ознайомлення учасників з темою та планом проведення тренінгу; самопрезентація учасників тренінгу; ознайомлення з правилами для учасників тренінгу; проведення тренінгу; підведення підсумків тренінгу.

У ході тренінгу проводиться тестування (наприклад, «Наскільки розвинене у Вас прагнення до творчості?», «Який у Вас творчий потенціал, розроблені С. Коновець, тест креативності Е. Торренса¹⁷), пропонуються вправи («Асоціації», «Творче життя»¹⁸), проблемні ситуації стосовно вдосконалення діяльності навчальної фірми («Як вдосконалити робоче місце?», «Як удосконалити систему документації навчальної фірми?», «Як оптимізувати документний потік у навчальній фірмі?»). З допомогою тренінгу можна створити умови для виявлення творчого потенціалу майбутніх документознавців, що сприяє підвищенню їхнього інтересу до питання власного творчого розвитку, посиленню мотивації відносно творчої самореалізації у життєдіяльності загалом та у професійній діяльності зокрема, активізації творчого мислення, вдосконалення умінь творчого пошуку.

¹⁵ Коновець С. В. *Творчий розвиток учителя образотворчого мистецтва : монографія / С. В. Коновець. – Рівне : Волинські береги, 2009. – 384 с.*

¹⁶ Коновець С. В. *Творчий розвиток учителя образотворчого мистецтва : монографія / С. В. Коновець. – Рівне : Волинські береги, 2009. – С. 282–302.*

¹⁷ Там же. – С. 285–297.

¹⁸ Там же. – С. 298–302.

ДІАГНОСТИКА РІВНІВ СФОРМОВАНOSTІ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ

Рівень сформованості професійної культури майбутніх документознавців доцільно характеризувати на основі відповідних її компонентам критеріїв:

- когнітивного, який характеризує ступінь сформованості інформаційно-пізнавальної основи професійної діяльності майбутнього документознавця;

- ціннісно-регулятивного, що розкриває міру осягнення майбутніми документознавцями сенсу професійної діяльності та адекватності ціннісно-мотиваційно-цільових орієнтирів її регуляції;

- професійно-діяльнісного – визначає міру оволодіння способами і засобами реалізації професійної діяльності і поведінки майбутнього документознавця.

Показники обраних критеріїв дають змогу дослідити:

а) за когнітивним критерієм: *професійний тезаурус* – обсяг загальних та спеціальних знань, необхідних для виконання професійної діяльності й формування професійної культури; *здатність до навчання* – пізнавальні можливості, які обумовлюють успішність виконання навчальних завдань; *пізнавальна активність* – готовність до самостійної діяльності в напрямі удосконалення пізнавальних можливостей та здобуття знань;

б) за ціннісно-регулятивним критерієм: *професійні цінності* – ставлення до професійної діяльності, сформоване на основі усвідомлення її сенсу і значущості для особистості і для суспільства; *професійні мотиви* – спонукальні чинники щодо засвоєння та реалізації майбутньої професійної діяльності; *професійні цілі* – ідеальне, мисленнєве передбачення результатів майбутньої професійної діяльності, що надає їй векторної спрямованості;

в) за професійно-діяльним критерієм: *професійні уміння* – операціональний аспект майбутньої професійної діяльності, що реалізується з допомогою наявних знань та навичок і уможливує її виконання; *професійні здібності* – особистісні властивості і якості, які дають змогу виконувати майбутню професійну діяльність успішно і результативно, надають їй творчого характеру; *вихованість* – суспільно значущі якості, які забезпечують спроможність узгоджувати професійну поведінку з моральними нормами та етикетними приписами.

Для визначення рівнів сформованості професійного тезаурусу майбутніх документознавців за ознакою обізнаності з проблемою

професійної культури доцільно провести опитування, зміст якого наведено у *додатку 3*.

Пропонуємо також провести тест на визначення спрямованості на самоосвіту та самовиховання (*додаток 4*), який дає змогу виявити зміст пріоритетів особистості відносно організації власної діяльності привабливості її результатів, установок щодо власного розвитку.

Особистісні якості майбутніх документознавців, що характеризують їхню здатність до навчання, можна виявити з допомогою методики багатофакторного дослідження особистості Р. Кеттела (№ 105). Даний тест містить 105 запитань, є універсальним, практичним та уможливує отримання багатогранної інформації стосовно розвитку інтелектуальних можливостей респондентів, уяви, можливостей щодо сприйняття інновацій (*додаток 5*). Час дослідження коливається від 20 до 50 хвилин. Методика може застосовуватися як під час роботи з групою студентів, так і індивідуально, у блоці з іншими методиками або у формі самостійного дослідження.

Для вивчення ціннісно-регулятивного компонента професійної культури майбутніх документознавців корисними можуть бути тестові методики Є. Павлютенкова, М. Рокіча, К. Замфір (у модифікації А. Реана), С. Джесус.

Використання методики Є. Павлютенкова «Квадрат цінностей»¹⁹ (*додаток б*). дає змогу визначити рівні сформованості професійних цінностей, які характеризують значення:

- документознавчої професії для суспільства: користь для людей; додержання прав держави і людей; служба Закону, його букві та духу; участь у перебудові суспільства; турбота про людей; значущість праці для суспільства; відповідальність (*суспільно значущі цінності (СЗ)*);
- змістових аспектів професійної діяльності: розумове напруження, аналітичність, логічність; пропаганда законодавства; можливість будувати версії, моделювати ситуації; робота з людьми; боротьба з порушниками Закону; фізичне напруження, витривалість, воля; широкі контакти з людьми (*цінності, пов'язані зі змістом праці (ЗД)*);
- престижності професії: з боку людей (чи цінується, на думку респондентів, людьми), а також у контексті забезпечення влади над людьми, авторитету та популярності працівника, надання можливостей для підвищення по службі та керівництва людьми (*цінності, пов'язані зі статусними досягненнями (СД)*);

¹⁹ Павлютенков Є. М. Визначення професійних ціннісних орієнтацій гімназистів (методика «Квадрат цінностей» за Є. М. Павлютенковим) // *Модель підготовки компетентного виховника гімназії* / Є. М. Павлютенков, В. І. Галій, Т. М. Чабан. – Харків, 2009. – С. 84–87.

- результатів професійної діяльності у напрямі забезпечення життєвих досягнень: успіх у житті; матеріальне благополуччя; стабільне майбутнє; хороші житлові умови; нагороди та заохочення; спокійне життя; громадське визнання (*цінності, пов'язані з результатами праці* (РП));

- особистісного розвитку, що забезпечується завдяки професійній діяльності: гармонійний розвиток; удосконалення духовного світу; нові трудові вміння та навички; винахідництво, творчість; розвиток здібностей; розширення світогляду; всебічний розвиток (*цінності, пов'язані з особистісним розвитком* (СР));

- самоствердження, що забезпечується завдяки професійній діяльності у документознавчій галузі: реалізація особистісних можливостей; нестандартність мислення; змога відстоювати власну думку; подолання труднощів; самовираження в праці; незалежність (*цінності самоствердження у професійній діяльності* (СС));

- очікуваних умов, що передбачаються під час виконання професійної діяльності: ненормований робочий день; робота в здоровому оточенні, атмосфері; робота в екстремальних умовах; подолання непередбачених труднощів; часта зміна видів діяльності; неспокійна неритмічна робота; нестандартність ситуацій (*цінності, пов'язані з умовами праці* (УП)).

Уточненню змісту ціннісно-сислової сфери майбутніх фахівців може слугувати методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокича²⁰ (додаток 7), яка базується на прямому ранжуванні запропонованих автором переліків термінальних та інструментальних цінностей.

Застосування методики К. Замфір у модифікації А. Реана «Мотивація професійної діяльності»²¹ дає змогу визначити мотиваційні комплекси майбутніх документознавців, які базуються на виявленні типів поєднання трьох видів мотивації: внутрішньої (ВМ), зовнішньої позитивної (ЗПМ), зовнішньої негативної мотивації (ЗНМ) (додаток 8). Бачимо доцільним вважати, що високого рівня сформованості професійних мотивів досягають ті студенти, мотиваційні комплекси яких відповідають типу ВМ>ЗПМ>ЗНМ або ВМ=ЗПМ=ЗНМ; низького рівня – типу ЗНМ>ЗПМ>ВМ; середнього рівня – з мотиваційними комплексами, які мали проміжкові значення між типами, що відповідають високому та низькому рівням.

²⁰ Практическая диагностика. Методики и тесты : учеб. пособие / ред.-сост. Д. Я. Райгородский. – Самара, 2001. – С. 637–641.

²¹ Реан А. А. Психология и педагогика : учеб. пособие / А. А. Реан, Н. В. Бордовская, С. И. Розум. – Санкт-Петербург : Питер, 2002. – с. 416–418.

Рівень сформованості таких важливих регуляційних чинників майбутньої професійної діяльності, як професійні цілі, можна визначити, застосувавши методику С. Джесус, розроблену на основі теорії «*extrastancy-valence*» (очікування-цінність) та спрямовану на з'ясування професійних цілей, відображених у перспективних планах відносно такої діяльності²². Досліджуванам пропонується три варіанти відповіді для визначення їхніх намірів щодо майбутньої роботи. У досліджуваному аспекті такі питання такі питання повинні стосуватися діяльності у галузі документознавства, а саме: а) «Я хочу залишитися документознавцем протягом усієї своєї кар'єри»; б) «Я хочу попрацювати документознавцем але можливо з часом зміну професію»; в) «Я не хочу працювати документознавцем».

Відповіді усіх учасників опитування діляться на три категорії: до першої категорії належать особи, які мають на меті працювати документознавцями упродовж усього терміну професійної діяльності, що може свідчити про високий рівень сформованості професійних цілей; до другої категорії – студенти, котрі хоча й мають намір працювати за обраним фахом але не відкидають можливості змінити його згодом, отже, визначаються середнім рівнем їх сформованості; до третьої категорії – респонденти, котрі не планують займатися професійною діяльністю документознавця і, відповідно, характеризуються низьким рівнем визначеності професійних цілей.

У дослідженні професійно-діяльнісного компонента професійної культури майбутніх документознавців необхідним є вивчення їхніх професійних умінь, професійних здібностей та вихованості.

Так, для визначення рівнів сформованості професійних умінь та професійних здібностей майбутніх документознавців можна використовувати *метод експертних оцінок* якості виконання студентами практичних завдань (орієнтовний перелік завдань див. у додатку 9). Під час визначення рівнів сформованості професійних умінь доцільними будуть такі критерії, як швидкість та самостійність (дивергентність, нешаблонність) прийняття рішень; глибина проникнення в проблему; послідовність та успішність її розв'язання; широта, гнучкість, критичність мислення; здатність оперативно визначати особливості завдання, знаходити для цього необхідні дані та адекватно оцінювати умови завдання, упорядковувати способи і варіанти його розв'язання; переключатись з одного способу розв'язання на інший; самостійно, без

²² Jesus S. N. Teachers and preserves teachers professional goals and motivation [Electronic resource] / S. N. Jesus // Paper presented at the 18th Annual Conference of the Association for teacher Education in the Europe, June, 1993. –Lisbon, 1993. – Mode of access : http://ia601308.us.archive.org/20/items/ERIC_ED400234/ERIC_ED400234.pdf. – Title from the screen.

сторонньої допомоги ставити перед собою нові завдання. А під час вивчення рівнів сформованості професійних здібностей майбутніх документознавців варто аналізувати ступінь їхніх досягнень у таких передбачених документознавчою професіографією напрямках розвитку, як: інформаційні здібності – здатності до пошуку, аналізу, обробки інформації та організації документообігу; комунікативні здібності – здатності до ефективного спілкування (доречність використання вербального ресурсу та невербальних засобів; граматична синтаксична, стильова нормативність лексики; результативність тощо); управлінські здібності – здатності організувати інших людей, спрямовувати їх на виконання професійних завдань; креативні здібності – здатності до творчості, генерування нових ідей та знаходження нестандартних способів їх реалізації; емоційна стабільність – здатність володіти собою та виявляти адекватні емоції.

Важливі дані стосовно сформованості професійних здібностей майбутніх документознавців можна отримати з допомогою тестової методики Рензулі²³ (додаток 10), створеної для ідентифікації експертами проявів креативності досліджуваних – опитувальника, в якому представлені 10 характеристик творчого мислення і поведінки особистості.

Дослідження рівнів вихованості доцільно спрямовувати на з'ясування ступеня відповідності поведінки студентів критеріям вихованості, розробленими С. Карпенчук та Г. Ситник щодо: культури спілкування і взаємин у повсякденному житті (ввічливість, уважність, пунктуальність, скромність, тактовність, чуйність, делікатність); культури поведінки у колективі почуття гурту, своєчасне і точне виконання вимог колективу, повага до інших, відповідальність за доучену справу, скромність в оцінці свого внеску в загальну справу, дисциплінованість і організованість); культури взаємин у праці (уміння узгоджувати свої дії з діями інших, утримання в порядку робочого місця, допомога іншим, відповідальність за доручену справу, вміння доводити її до кінця, критична оцінка результатів своєї праці, дотримання правил, бережливе ставлення до результатів праці); культури мислення (ясність, лаконічність, виразність; вживання ввічливих слів, спокійні інтонації, міміка, жести; уміння слухати, багатство вербального ресурсу); культури зовнішнього вигляду (додаток 11).

²³ Renzulli J. S. *Scale for rating behavioral characteristic of the superior students* / Renzulli J. S., Hartman R. K. // *Exceptional Children*, 1971. – Vol. 38. – Pp. c. 243–248].

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ З ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

Професійна культура: сутність та суспільне значення

1. Ананченко М. Ю. К вопросу о сущности и факторах становления профессиональной культуры специалиста / М. Ю. Ананченко // Формирование профессиональной культуры будущего специалиста : материалы X обл. студ. наук. конф. и V междунар. пед. чтений : сб. статей и тез. – Архангельск : Изд-во СГМУ, 2003. – С. 11–14.
2. Аніщенко О. В. Професійна культура / О. В. Аніщенко // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – С. 724–725.
3. Балл Г. О. До аналізу ціннісних складових професійної культури особи / Г. О. Балл // Професійна освіта: педагогіка і психологія : польсько-укр. щорічник. X / За ред. Т. Левовицького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало. – Ченхстохова; Київ, 2008. – С. 233–249.
4. Вединяпина В. А. Профессиональная культура учителя: учеб. пособие для студентов вузов / В. А. Вединяпина. – Москва, 2003. – 163 с.
5. Власюк О.П. Структура професійної культури сучасного фахівця / О. П. Власюк // Наукові записки [Нац. ун-ту «Острозька академія»]. Сер. «Психологія і педагогіка». – Острог : Нац. ун-т «Острозька акад.», 2008. – Вип. 11. – С. 29–34.
6. Гриньова В. М. Про співвідношення понять «професіоналізм», «професійна культура», «професійна компетентність», «професійна підготовка» / В. М. Гриньова // Педагогіка та психологія : зб. наук. пр. – Харків, 2014. – Вип. 45. – С. 74–84.
7. Евелькин Г. М. Культура как элемент профессиональной готовности личности / Г. М. Евелькин // Личность. Культура. Общество. – 2004. – Вып. 4 (24). – С. 262–263.
8. Зарецкая И. А. Профессиональная культура: учеб. пособие / И. А. Зарецкая. – Витебск : Основа, 2004. – 112 с.
9. Зарецкая И. И. Профессиональная культура / И. И. Зарецкая // Энциклопедия профессионального образования / под. ред. С. Я. Батышева. — М. : Российская Академия образования, Ассоциация «Профессиональное образование», 1999. – Т. 2. – С. 384–385
10. Зарецкая И. И. Профессиональная культура личности : понятийный аппарат педагогики и образования / Зарецкая И. И. // Сб. науч. тр. – Екатеринбург : УрГАФК, 1996. – Вып. 2. – С. 72–77

11. Иванова Е. В. Эволюция понятия «Профессиональная культура» [Электронный ресурс] / Е. В. Иванова, Н. В. Бекузарова. – режим доступа : <file:///C:/Users/123/Downloads/s013-048.pdf>. – Заглавие с экрана.
12. Ивон Ф. Профессиональная культура в свете культурно-исторической психологии / Ф. Ивон // Вестник Москов. ун-та : науч. ж-л. Сер. 14. Психология. – Москва : МГУ. – 2007. – № 4. – С. 84–91.
13. Игнагов В. Г. Профессиональная культура и профессионализм государственной службы: контекст истории и современности : учеб. пособ. / В. Г. Игнагов, В. К. Белолипецкий. – Ростов на Дону, 2000. – 253 с.
14. Каган М. С. Понятие “культура” в системе философских категорий. Метод. проблемы науки и культуры / М. С. Каган // Культура и пути её познания : межвуз. сб. научн. трудов. – Куйбышев, 1979. – Ч. 4. – С. 12–24
15. Кочергин В. Я. Профессиональная культура и социальная ответственность / В. Я. Кочергин // Научные труды БГЭУ. – Минск: БГЭУ, 2010. – С. 546–552.
16. Кочергин В. Я. Развитие и функционирование профессиональной культуры / В. Я. Кочергин // Научные труды БГЭУ, Юбилейный сборник избранных трудов. – Минск: БГЭУ, 2008. – С. 172–181
17. Кравченко О. Б. Професійна культура фахівців правоохоронних органів / О. Б. Кравченко // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2012. – № 37. – С. 330–334.
18. Краснова Н. П. Професійна культура соціального педагога [Електронний ресурс] / Н. П. Краснова // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – Режим доступу: <http://www.stattionline.org.ua/pedagog/104/18063-profesijna-kultura-socialnogo-pedagoga.html>. – Назва з екрана.
19. Лесовець Н. М. Діловий етикет та професійна культура спілкування майбутніх фахівців у сфері ДЗУ [Електронний ресурс] / Н. М. Лесовець // Проблеми та перспективи розвитку освіти. – К., 2016. – режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/ped/14march2016/17.pdf>. – Назва з екрана.
20. Лопатина Е. Н. Понятие профессиональной культуры специалиста: деятельностный подход [Электронный ресурс] / Е. Н. Лопатина. – Режим доступа : http://www.pas.by/dfiles/001806_610346_1.pdf. – Заглавие с экрана.

21. Лымарь А. Н. Профессиональная культура в системе культуры / А. Н. Лымарь // Вестник ЮУрГУ. – 2006. – № 17. – С. 251–252.
22. Мазур Н. Зміст професійної культури викладачі вищої школи / Н. Мазур // Рідна школа. – 2007. – № 4. – С. 12–14.
23. Макарова С. Н. Профессиональная культура будущего специалиста: этический аспект [Электронный ресурс] / С. Н. Макарова. – Режим доступа : <http://rudocs.exdat.com/docs/index-249599.html>. – Заглавие с экрана.
24. Максимова Л. Н. Социологические интерпретации профессиональной культуры / Л. Н. Максимова // Вопросы культурологии. – 2008. – № 5 (май). – С. 47–49.
25. Матвієнко О. В. Інформаційна культура – основна складова професійної культури менеджерів інформаційних систем / О. В. Матвієнко // Педагогіка і психологія. – 2011. – № 2. – С. 83–89.
26. Миколаєнко Н. М. Сутнісна характеристика поняття «професійна культура» / Н. М. Миколаєнко // Естетичне виховання дітей та молоді: теорія, практика, перспективи розвитку: зб. наук. пр. / за ред. О. А. Дубасенюк, Н. Г. Сидорчук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – С. 539–545.
27. Мищенко А. С. Профессиональная культура личности : социально-педагогические принципы формирования / А. С. Мищенко // Философия образования. – 2007. – № 6. – С. 283–291.
28. Модель И. М. Профессиональная культура (социологический аспект) : автореф. дис. ... канд. филос. наук : 09.00.11 / И. М. Модель. – Свердловск, 1983. –
29. Модель И. М. Профессиональная культура предпринимателя / И. М. Модель, Б. С. Модель // Социологические исследования. – 1997. – № 10. – С. 10–15.
30. Нинюк І. І. Професійна культура як основа ефективної діяльності управлінських кадрів / І. І. Нинюк // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2013. – № 3. – С. 91–96.
31. Нинюк І. І. Професіоналізм державних службовців : монографія / І. І. Нинюк ; за ред. Н. Р. Нижник. – Луцьк : Надстир'я, 2005. – 162 с.
32. Осадчук А. Ю. Професійна культура викладача музичних дисциплін в процесі фахової підготовки студентів [Електронний ресурс] / А. Ю. Осадчук. – Режим доступу: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/stud_almanah/37.pdf. – Назва з екрана.

33. Пилипенко М. І. Професійна культура сфери гостинності / М. І. Пилипенко // Вісн. Черкаського нац. ун-ту ім. Б. Хмельницького : зб. наук. пр. – 2008. – Вип. 6. – С. 30–32. – (Серія Економіка, менеджмент, туризм).
34. Пілевич О. А. «Культура», «Професійна культура» як базові категорії дослідження професійної культури майбутнього економіста / О. А. Пілевич // Професійна освіта: проблеми та перспективи : зб. наук. пр. – Київ–Сімферополь. – 2014. – Вип. 7. – С. 41–46.
35. Пічкур М. О. Системний підхід до сутності феномена культури / М. О. Пічкур // Навчально-виховний процес у середній та вищій школі : проблеми, пошуки, перспективи : зб. наук. праць. – Умань, 1997. – Вип. 3. – С. 233–237.
36. Пономарев А. С. Общая и профессиональная культура в системе современного образования / А. С. Пономарев // Стратегия гуманизма (из опыта работы научно-учебного комплекса НТУ «ХПИ» : монография / под. общей ред. В. И. Астаховой, Л. Л. Тovaжнянського ; ХГУ «НУА». – Харьков : НУА, 2004. – С. 153–192.
37. Попчук О. В. «Професійна культура документознавця»: зміст та структура поняття / О. В. Попчук // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. / КНУКІМ; ін-т держ. управління. – К. : Четверта хвиля, 2011. – Вип. 5. – С. 248–253.
38. Попчук О. В. Професійна культура документознавця: сутність феномена / О. В. Попчук // Педагогіка і психологія професійної освіти : наук.-метод. журн. – Л., 2013. – № 1. – С. 128–134.
39. Попчук О. В. Теоретичні аспекти дефініції феномена професійної культури / О. В. Попчук // Наукові записки [Нац. ун-ту «Острозька академія»]. Сер. : Психологія і педагогіка. – Острог : Нац. ун-т „Острозька акад.”, 2009. – Вип. 13. – С. 404–410.
40. Профессиональная культура учителя : учеб. пособ. / под ред. В. А. Сластенина. – М. : Прометей, 1993. – 178 с.
41. Профессиональная культура учителя: (программа изучения) / сост. В.А. Сластенин, Н.И. Филиппенко. – М.: Б.и., 1993.– 22 с.
42. Рожков Ю. Г. Поняття «Професійна культура ветеринара» гостинності [Електронний ресурс] / Ю. Г. Рожков // Молодий вчений. – № 11 (26). – 2015. – С. 52–55. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/11/80.pdf>. – Назва з екрана.

43. Сабатовская И. С. Проблема профессиональной культуры в современной отечественной социологической литературе / И. С. Сабатовская // Вчені зап. Харків. гуманіт. ун-ту «Нар. укр. акад.». – 2002. – Т. 9. – С. 206–214.
44. Скворцова О. Г. Профессиональная культура преподавателя вуза: управленческий аспект: на примере вузов г. Новосибирска : дис. ... канд. соц. наук : 22.00.08 / Скворцова Олеся Геннадьевна. – Новосибирск, 2003. – 178 с.
45. Сливка С. Професійна культура юриста (теоретико-методологічний аспект) / С. Сливка. – Львів : Світ, 2000. – 336 с.
46. Сливка С. С. Професійна культура працівника міліції / С. С. Сливка. – Львів : Львівський інститут внутрішніх справ, 1995. – 94 с.
47. Соловьев, Александр Васильевич Трансформация профессиональной культуры в условиях перехода к информационному обществу / А. В. Соловьев // Вестник Московского государственного университета культуры и искусств. – 2008. – № 1. – С. 34–39.
48. Траверсе О. О. Професійна культура як інтегративний чинник фахової підготовки і виховання учнів професійно-технічних навчальних закладів / О. О. Траверсе // Педагогіка і психологія професійної освіти : результати досліджень і перспективи : зб. наук. праць / за ред. І. А. Зязюна та Н. Г. Ничкало. – Київ, 2003. – С. 238–243.
49. Третяк О. М. Професійна культура особистості в психологічній освіті / О. М. Третяк // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія. – 2014. – Вип. 48. – С. 250–255.
50. Трудков А.М. Профессиональная культура учителя музыки / А.М. Трудков. – Мурманск: Узд-во МГПИ, 2005. – 143 с.
51. Тульська О.Л. Критерії, показники та рівні сформованості професійної культури майбутніх екологів / О.Л.Тульська // Вісн. Нац. акад. Держ. прикордон. служби України. – № 3. – 2010. – С. 20–25.
52. Уваркіна О. Сутність і зміст професійної культури спеціаліста / О. Уваркіна // Вища освіта України. – 2005. – № 4. – С. 68–73.
53. Фурса И. А. Эпистемологические дискурсы профессиональной культуры личности / И. А. Фурса // Общество: философия. История, культура. – 2013. – № 3. – С. 16–19
54. Хмельницька О. І. Актуальні проблеми формування професійної культури студентів гуманітарних факультетів /

- О. І. Хмельницька // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. – № 6 (47). – 2011. – С. 162–168.
55. Царенко В. І. Професійна культура прикордонника : навч. посіб. / В. І. Царенко, В. О. Хома, В. І. Мірошніченко. – Хмельницький : Вид-во Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького, 2006. – 55 с.
56. Чернец Е. В. Подходы к изучению профессиональной культуры и корпоративной культуры [Электронный ресурс] / Е. В. Чернец // Вестник Челябинского государственного университета. – 2009. – № 27 (165). – Вып. 34. – С. 160–163. – Режим доступа : <http://www.lib.csu.ru/vch/165/031.pdf>. – Заглавие с экрана.
57. Чернова Ю. К. Профессиональная культура и формирование ее составляющих в процессе обучения : монографія / Ю. К. Чернова. – М.; Тольятти: Издательство ТолПИ, 2000. – 230 с.
58. Шейко Л. Профессиональная культура как фактор общественного прогресса: понятие, сущность и содержание [Электронный ресурс] /Л. Шейко. – Режим доступа : <http://nauchi73.ru/articles/nid38>. – Заглавие с экрана.

Формування професійної культури фахівців як педагогічна проблема

1. Бабенко Т. Формування професійної культури педагога [Електронний ресурс] / Т. Бабенко // Наукові записки. Сер. педагогічні науки. – Вип. 140. – С. 31–34. – Режим доступу : <http://dspace.kspu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/515/1/Формування%20професійної%20культури%20педагога%20.pdf>. – Назва з екрана.
2. Безрученков Ю. Формування професійної культури майбутніх фахівців ресторанного господарства як науково-педагогічна проблема / Ю. Безрученков // Педагогіка і психологія професійної освіти: наук.-метод. журн. – Львів, 2013. – № 2. – С. 30–35.
3. Бондаренко О. А. Педагогічні умови формування професійної культури викладача вищої школи / О. А. Бондаренко // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: зб. наук. пр. / ред.: Л. Л. Тovaжнянський, О. Г. Романовський. – Харків : НТУ «ХПШ», 2012. – Вип. 32–33 (36–37). – С. 68–73.
4. Веремчук О. В. Особливості формування професійної культури майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах / О. В. Веремчук // Международный научный журнал

- (International Scientific Journal) : сборник науч. ст. – Вып. 8. – Київ, 2016. – С. 24–29
5. Веремчук О. В. Формування професійної культури майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах: змістовий аспект / О. В. Веремчук // Педагогічний процес: теорія і практика : зб. наук. пр. / Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка; Благодійний фонд ім. Антона Макаренка. – К., 2016. – Вип. 4. – С. 145–149.
 6. Войтальянова Я. Й.. Формирование профессиональной культуры будущего менеджера в процессе его профессиональной подготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Войтальянова Янина Иосифовна ; Забайкальский гос. гуманитарно-педагогический ун-т им. Н. Г. Чернышевского. – Чита, 2007. – 23 с.
 7. Гомонюк О. М. Теоретичні та методичні основи формування професійно-педагогічної культури майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Гомонюк Олена Михайлівна. – Вінниця, 2012. – 596 с.
 8. Гомонюк О. М. Формування професійно-педагогічної культури майбутніх соціальних педагогів : монографія / О. М. Гомонюк. – Вінниця : ТОВ «Фірма «Планер», 2011. – 399 с.
 9. Гриньова В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспект) : монографія / В. М. Гриньова. – Харків : Основа, 1998. – 300 с.
 10. Гусак В. М. Шляхи формування професійної культури майбутніх соціальних працівників в умовах університету / В. М. Гусак // Наукові праці Чорноморськ. держ. ун-ту ім. П. Могили. Сер. : Педагогіка. – 2010. – Т. 136. – Вип. 123. – С. 69–73.
 11. Гущина Г. А. Рефлексивно-деятельностный подход к формированию профессиональной культуры будущих экономистов в вузе : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Гущина Галина Анатольевна ; Балт. федер. ун-т им. И. Канта. – Калининград, 2011. – 45 с.
 12. Данилова М. М. Педагогические стратегии формирования профессиональной культуры у студентов вузов туристского профиля: гуманитарный поход / М. М. Данилова // Вестник Москов. ун-та. : науч. ж-л. Сер. 20 : Педагогич. образование. – 2008. – № 1. – С. 80–92.
 13. Донец А. Н. Профессиональная культура специалиста и ее формирование в ВУЗе / А. Н. Донец, Ю. Д. Мишин, А. В. Шабалин // Профессиональная педагогика: новые идеи и

- технологи : матеріали межрегіон. науч.-метод. конф. – Новосибірськ, 2001. – С. 53–56.
14. Дружилов С. А. Психологічні проблеми формування професіоналізму та професійної культури спеціаліста / С. А. Дружилов. – Новокузнецьк : ИПК, 2000. – 127 с.
 15. Запругін Д. Г. Формування професійної культури майбутніх спеціалістів правоохоронних органів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Запругін Денис Григорович ; Южно-Уральський гос. ун-т. – Челябінськ, 2009. – 210 с.
 16. Зюзько А. Ю. Формування професійної культури майбутніх спеціалістів по захисті інформації в освітньому процесі університету : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Зюзько Андрій Юрійович ; Северо-Кавказський гос. тех. ун-т. – Краснодар, 2009. – 22 с.
 17. Ісаєва Н. І. Розвиток професійної культури психолога освіти : дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.13 / Ісаєва Надія Іванівна ; Белгород. гос. ун-т. – Белгород, 2002. – 487 с.
 18. Ісаєнко С. А. Формування професійної культури майбутнього фахівця : до постановки проблеми [Електронний ресурс] / С. А. Ісаєнко, О. Г. Радкевич // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology (Issue, 25, 2014). – Budapest. – № II (12) – С. 50–54. – Режим доступу: http://eprints.cdu.edu.ua/635/1/seanewdim_ped_psy_ii12_issue_25.pdf. – Назва з екрана.
 19. Ісаєнко С. А. Формування професійної культури у студентів інженерно-технічних спеціальностей засобами іноземної мови: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Ісаєнко Світлана Анатоліївна. – Київ, 2009.– 227 с.
 20. Катуніна Ю. К. Роль професійного освіти в формуванні професійної культури співробітників силових відомств / Ю. К. Катуніна // Гуманитарні, соціально-економічні та суспільні науки. – 2015. – № 8. – С. 227–229.
 21. Клемантович І. П. Формування професійної культури соціального педагога в процесі університетського освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Клемантович Ірина Павлівна. – Москва, 2000. – 470 с
 22. Колісник-Гуменюк Ю. І. Формування професійної культури майбутніх фахівців народних художніх промислів [Електронний ресурс] / Ю. І. Колісник-Гуменюк // Освітлогічний дискурс,

2015. – № 2 (10). – С. 150–158. – Режим доступу: <http://oaji.net/articles/2016/2923-1456733363.pdf>. – Назва з екрана.
23. Кришень І. В. Формування професійної культури майбутніх учителів початкової школи [Електронний ресурс] / І. В. Кришень // Вісник психології і педагогіки : зб. наук. праць. – Вип. 12. – Київ, 2013. – Режим доступу: <http://www.psyh.kiev.ua/> Збірник_наук._праць._Випуск_12. – Назва з екрана.
24. Крылова Н. Б. Формирование культуры будущего специалиста : метод. пособие / Н. Б. Крылова. – Москва: Высш. шк., 1990. – 142 с.
25. Купчигина И. М. Формирование профессиональной культуры сотрудников органов внутренних дел в системе непрерывного профессионального образования : автореф. дис. ... канд. пед. наук / И. М. Купчигина. – Чита, 2009. – 23 с.
26. Лебідь О. В. Професіоналізм як чинник становлення професійної культури керівника загальноосвітньої школи [Електронний ресурс] / О. В. Лебідь. – Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/399/84/>. – Назва з екрана.
27. Лисенко О. А. Сучасні тенденції розвитку професійної культури бібліотекаря в умовах інформаційного суспільства / О. А. Лисенко // Університетська бібліотека та інформаційні сервіси для науки та освіти : матеріали наук.-практ. інтернет-конф., 10 жовт. 2013 р. / Нац. фармацевтичний ун-т ; відп. ред. Н. Б. Гавриш. – Харків : Нац. фарм. ун-т, 2013. – С. 79–85
28. Макаревич К. Формування професійної культури фахівців сфери гостинності [Електронний ресурс] / К. Макаревич // Педагогические науки. 2. Проблемы подготовки специалистов. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/9_EISN_2007/Pedagogica/21284.doc.htm. – Назва з екрана.
29. Макарова Т. Шляхи підвищення гуманістичних цінностей як складова професійної культури студентів спеціальностей «менеджмент організацій» та «менеджмент зовнішньоекономічної діяльності» / Т. Макарова // Збірник наук. пр. Уманського держ. педагогіч. ун-ту. – 2013. – Ч. 1. – С. 131–140.
30. Миколаєнко Н. Формування професійної культури майбутніх редакторів / Н. Миколаєнко // Держава та регіони : наук. – вироб. журн. Сер. : Соціальні комунікації. – Запоріжжя, 2013. – № 3–4 (15–16). – С. 149–153.
31. Михайличенко І. В. Педагогічні умови формування професійної культури працівників органів внутрішніх справ : дис. ... канд.

- пед. наук : 13.00.04 / Михайличенко Ігор Володимирович. – Кіровоград, 2004. – 230 с.
32. Михнюк М. І. Розвиток професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю : монографія / Марія Іванівна Михнюк. – Кіровоград, 2015. – 368 с.
 33. Михнюк М. І. Теоретичні і методичні основи розвитку професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Михнюк Марія Іванівна. – Київ, 2016. – 513 с.
 34. Остапенко О. Результативність педагогічних умов та методики формування професійної культури майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності у фаховій підготовці / О. Остапенко // Наукові записки [Кіровоград. держ. педагогіч. ун-ту ім. В. Винниченка]. Сер. : Педагогічні науки. – 2012. – Вип. 112. – С. 266–273.
 35. Пічкур М. О. До проблеми формування професійної культури майбутніх фахівців-дизайнерів / М. О. Пічкур // Візуалізація як спосіб міжкультурних трансформацій : зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (14–15 жовтня, 2009 р.). – Черкаси : Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2009. – С. 31–33.
 36. Позднякова А. Н. Формирование ценностного отношения будущего специалиста к профессиональной деятельности (на примере подготовки экономистов) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Позднякова Анастасия Леонидовна. – Чита, 2011. – 323 с.
 37. Пономарьов О. С. Невідкладність проблем формування загальної професійної культури сучасних фахівців / О. С. Пономарьов // Педагогіка і психологія. – 2002. – № 3. – С. 88–92.
 38. Пономарьов О. С. Формування професійної культури фахівців у системі завдань педагогіки вищої школи / О. С. Пономарьов // Наукові праці. – Миколаїв : МДГУ ім. П. Могилы, 2006. – Т. 46. – Вип. 33. Педагогічні науки. – С. 43–47.
 39. Попчук О. В. Новітні технології як засіб формування професійної культури документознавця / О. В. Попчук // Українська культура XXI століття: стан, проблеми, тенденції : зб. матеріалів Всеукр. наук.-теоретич. конф. (Київ, 22 груд. 2010 р.). – К. : Видавн. центр «КНУКіМ», 2010. – С. 62–64.
 40. Попчук О. В. Ділова гра як засіб формування професійної культури майбутніх фахівців / О. В. Попчук // Наука, освіта, суспільство очима молодих : матеріали II Міжнар. наук.-практ.

- конф. студ. та молодих науковців (Рівне, 13–14 трав. 2009 р.). – Рівне : РДГУ, 2009. – С. 74–75
41. Попчук О. В. До проблеми формування професійної культури майбутніх менеджерів у вищих навчальних закладах / О. В. Попчук // Наукові записки [Нац. ун-ту «Острозька академія»]. Сер. : Психологія і педагогіка. – Острог : Нац. ун-т „Острозька акад.”, 2006. – Вип. 7. – С. 293–298
 42. Попчук О. В. Інноваційні технології навчання як умова розвитку професійної культури майбутніх фахівців документознавства та інформаційної діяльності / О. В. Попчук // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. пр. : наук. зап. РДГУ. – Рівне : РДГУ, 2009. – Вип. 42. – С. 160–164
 43. Попчук О. В. Навчально-виховний процес як фактор формування професійної культури майбутніх фахівців / О. В. Попчук // Духовно-творчий потенціал студентської молоді: психолого-педагогічні проблеми формування та реалізації : матеріали III Всеукр. наук.-метод. конф. (Рівне, 18–20 трав. 2006 р.). – Рівне : РДГУ, 2006. – С. 92–96
 44. Попчук О. В. Педагогічні умови формування професійної культури майбутніх документознавців у ВНЗ / О. В. Попчук // Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, Україна, 8 лютого 2014 р.). – Київ : ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2014. – Ч. 1. – С. 84-86
 45. Попчук О. В. Педагогічні умови формування професійної культури майбутніх менеджерів-документознавців у ВНЗ / О. В. Попчук // Актуальні питання культурології : альманах наук. тов-ва «Афіна» каф-ри культурології. – Рівне : РДГУ, 2009. – Вип. 8, Т. 2. – С. 219–222
 46. Попчук О. В. Педагогічні умови формування професійної культури майбутніх документознавців: методологічні основи обґрунтування / О. В. Попчук // Перспективні напрямки розвитку сучасних педагогічних і психологічних наук : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, Україна, 13-14 лют. 2015 р.). – Х. : Східноукр. орг. «Центр педагогічних досліджень», 2015. – Ч. II. – С. 37–39.
 47. Попчук О. В. Професійна культура менеджера: проблеми та перспективи формування / О. В. Попчук // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб.

- наук. пр. : наук. зап. РДГУ. – Рівне : РДГУ, 2007. – Вип. 37. – С. 176–179
48. Попчук О. В. Професійна культура у змісті фахової підготовки майбутніх документознавців / О. В. Попчук // Наука, освіта, суспільство очима молодих: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. студ. та молодих науковців. Ч. 2. Природничо-математичний, суспільно-гуманітарний та економічний напрями. – Рівне: РВВ РДГУ, 2012. – С. 234–236.
49. Попчук О. В. Спецкурс “Професійна культура документознавця” в системі професійної підготовки / О. В. Попчук // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія : зб. статей. – м. Ялта : РВВ КГУ, 2014. – Вип. 42. – Ч. 5. – С. 120–125.
50. Попчук О. В. Теоретичні аспекти формування професійної культури менеджерів інформаційної сфери / О. В. Попчук // Молодіжна політика: проблеми і перспективи : зб. матеріалів V Міжнар. наук.-практ. конф. (Дрогобич, 18–19 квіт. 2008 р.). – Дрогобич : Вимір, 2008. – С. 135–138.
51. Попчук О. В. Теоретичні основи формування професійної культури майбутніх документознавців у ВНЗ / О. В. Попчук // Наука, освіта, суспільство очима молодих : матеріали ІУ Міжнар. наук.-практ. конф. студ. та молодих науковців (Рівне, 17–18 трав. 2011 р.). – Рівне: РВВ РДГУ, 2011. – Ч. 2. Психолого-матем., сусп.-гуманітар. та економ. напрями. – С. 190–192.
52. Попчук О. В. Формування професійної культури майбутніх документознавців засобами педагогічних інновацій / О. В. Попчук // Наука, освіта, суспільство очима молодих : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. студ. та молодих науковців (Рівне, 19–20 трав. 2010 р.). – Рівне: РДГУ, 2010. – Ч. 1. Психолого-педагогічний напрям. – С. 113–115.
53. Попчук О. В. Формування професійної культури майбутніх документознавців: ціннісно-регулятивний аспект / О. В. Попчук // Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка : зб. наук. пр. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – № 17. – С. 65–70
54. Попчук О. В. Формування професійної культури майбутніх документознавців: професійно-дієвий аспект / О. В. Попчук // Людина віртуальна: нові горизонти : зб. наук. праць (за матеріалами III Міжнар. наук.-практ. конф., 30-31 берез. 2016 р.) / за заг. ред. д. філос. н. Журби М. А. – Рубіжне : вид-во Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля, 2016. – С. 98-102.

55. Попчук О. В. Формування професійної культури майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах з позицій практико-орієнтованого підходу / О. В. Попчук // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. пр. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. – Вип. 576. Педагогіка та психологія. – С. 129–134.
56. Сидоренко Н. С. Формування професійної культури державних службовців : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 25.00.03 / Н. С. Сидоренко. – Дніпропетровськ : Дніпропетровський регіональний ін-т держ. управл. нац. акад. держ. упр. при Президентові України, 2011. – 20 с.
57. Ситникова Ю. В. Формування професійної культури майбутніх менеджерів на гендерних засадах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ситникова Юлія Валеріївна. – Харків, 2013. – 270 с.
58. Слостенин В. А. Формирование профессиональной культуры учителя / В. А. Слостенин. – М. : Прометей, 1993. – 173 с.
59. Спіріна Т. П. Формування професійної культури майбутніх соціальних педагогів у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Спіріна Тетяна Петрівна ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Житомир, 2009. – 263 с.
60. Харченко А. О. Проблеми формування професійної культури в системі підготовки менеджерів / А. О. Харченко // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. праць / За ред. Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО, О. Г. РОМАНОВСЬКОГО. – Харків : НТУ «ХПІ», 2007. – Вип. 15–16 (19–20). – С. 88–96.
61. Чернова Ю. К. Профессиональная культура и формирование ее составляющих в процессе обучения : монография / Ю. К. Чернова. – Москва, 2000. – 57 с.
62. Черньонков Я. О. Формування професійної культури майбутнього вчителя іноземної мови : дис.. канд.. пед.. наук : 13.00.04 / Черньонков Ярослав Олександрович ; Кіровоградський держ. пед. ун-т ім. В. Вінниченка. – Кіровоград, 2006. – 209 с.
63. Шведова Я. В. Формування професійної культури майбутніх тележурналістів у фаховій підготовці : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Шведова Ярослава Василівна; Харків. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. – Харків, 2010. – 24 с.
64. Щеголева Т. Л. Формування професійної культури майбутніх-офіцерів-прикордонників у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Тетяна

- Леонідівна Щеголева. – Хмельницький : Нац. академія держ. прикорд. служби України ім. Б. Хмельницького. – 186 с.
65. Щеголева Т. Л. Формування у майбутніх офіцерів-прикордонників цілісного уявлення про професійну культуру / Т. Л. Щеголева // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. – 2011. – № 3 (44). – С. 210–219.
66. Яковлева Н. А. Методологические основы развития профессиональной культуры менеджера . [Электронный ресурс] / Н. Я. Яковлева // Научный вестник уральской государственной службы. – 2011. – № 1 (14). – С. 378–385 – Режим доступа: <http://vestnik.uara.ru/ru-ru/issue/2011/01/13>. – Заглавие с экрана.

Особливості професійної діяльності та професійної підготовки майбутніх документознавців

1. Барабаш В. А. Проблеми становлення та розвитку документознавчої освіти і науки в Україні в інтерпретаціях сучасних вітчизняних вчених / В. А. Барабаш // Історія науки і біографістика. – 2014. – № 4. – С. 3–11.
2. Баштанар И. М. Формирование информационно-коммуникативной компетентности будущих специалистов-документоведов в высшей школе : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Баштанар Ирина Михайловна; Южно-Уральский гос. ун-т. – Челябинск, 2008. – 26 с.
3. Бездрабко В. В. Документознавча освіта в Україні: становлення, сучасний стан і перспективи / В. В. Бездрабко // Гілея : наук. вісн. – 2009. – Вип. 20. – С. 173–186.
4. Беспалова П. В. Формирование информационно-технологических компетенций будущих специалистов-документоведов в вузе : автореф. дис. ... канд. пед. наук. 13.00.08 / Беспалова Полина Викторовна; Южно-Уральский гос. ун-т. – Челябинск, 2011. – 21 с.
5. Быкова Т. А. Практика студентов как фактор профессионального становления будущего документоведа / Т. А. Быкова // Документоведство. Библиотековедство. Информационная деятельность: проблемы науки, освіти, практики : 139 матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 17–19 трав. 2011 р.) / Нац. акад. кер. кадрів культури і мистец. – К., 2011. – С. 160–163.

6. Варенко В. М. Використання новітніх інформаційних технологій у підготовці фахівців-документознавців / В. М. Варенко // Вісн. Книжк. пала- ти. – 2011. – № 5. – С. 32–34.
7. Варенко В. М. Компетентнісний підхід у підготовці майбутніх документознавців на прикладі дисципліни «Інформаційно-аналітична діяльність» / В. М. Варенко // Вісник Книжкової палати. – 2012. – № 10. – С. 28–30.
8. Варенко В. М. Системний підхід у професійній підготовці майбутніх документознавців у технічному університеті / В. М. Варенко // Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття : зб. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 9–11 верес. 2010 р.) / Одес. нац. політехн. ун-т. – О., 2010. – С. 37–39
9. Власова Г. В. До питання формування моделі підготовки фахівців інформаційної сфери / Г. В. Власова // Документознавство та інформаційна діяльність: наука, освіта, практика : матеріали наук. конф. (Київ, 18 груд. 2002 р.) / Держ. акад. кер. кадрів культури і мистецтв. – К., 2003. – С. 67–69.
10. Власова Г. До питання формування моделі спеціаліста у галузі документальних комунікацій / Г. Власова // Наукові записки. Сер. «Економіка». – Острог, 2000. – Т.3, Ч.2: Освіта як фактор формування людського капіталу. – С. 29–39.
11. Власова Г. В. Проблеми і перспективи підготовки фахівців з документознавства та інформаційної діяльності / Г. В. Власова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2004. – № 1. – С. 13–15.
12. Гайсинюк Н. А. Педагогічні засади підготовки документознавців в умовах інформатизації суспільства : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 07.00.08. / Н. Г. Гайсинюк ; КНУКІМ. – К., 2003. – 24 с.
13. Гайсинюк Н. А. Тенденції розвитку професійної підготовки майбутніх документознавців у системі вищої освіти України / Н. Г. Гайсинюк // Вісн. Кн. палати : наук.-практ. ж-л. – 2002. – № 12. – С. 26–28.
14. Гордієнко Г. Компетентнісний підхід до навчання майбутніх документознавців / Г. Гордієнко // Укр. мова і л-ра в шк. – 2010. – № 4. – С. 30–36
15. Грінберг Л. Інформаційно-комунікативна складова професійної компетентності майбутніх документознавців / Грінберг Л. // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв; ін-т держ.

- управління ; За заг. ред. В. В. Бездрабко. – К. : КНУКіМ, 2011. – Вип. 5. – С. 51–157.
16. Демчина Л. І. Спеціальність «Документознавство та інформаційна діяльність» у контексті ступеневої освіти / Л. І. Демчина // Вісник Харківської Державної Академії Культури. – 2011. – Випуск. 34. – С. 243–249.
 17. Демчина Л. І. Підготовка фахівців зі спеціальності «документознавство та інформаційна діяльність»: системний підхід / Л. І. Демчина, Б. П. П'ятничко // Науковий часопис Нац. педагогіч. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Сер. 7 : Релігієзнавство. Культурологія. Філософія : зб. наук. пр. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. – С. 250–253.
 18. Дубова С. В. Підготовка документознавців для сфери державного управління в Україні (1995-2008 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 27.00.02. / С. В. Дубова ; Держ. акад. кер. кадрів культури і мистецтв. – К., 2010. – 19 с.
 19. Дубова С. В. Підготовка фахівців з документно-інформаційного забезпечення державного управління: постановка проблеми / С. В. Дубова // Вісн. Київського національного університету культури і мистецтв: зб. наук. праць. – Серія «Педагогіка». – К., 2006. – Вип. 14. – С. 52–58.
 20. Дубова С. В. Професійна етика фахівців з інформаційного забезпечення державного управління / С. В. Дубова // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 21-23 травня 2007р. – К., 2007. – С. 273–275.
 21. Дубова С. В. Ціннісно-мотиваційні чинники у професійній підготовці фахівців з інформаційного забезпечення державного управління / С. В. Дубова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2007. – № 1. – С. 77–81
 22. Захарова І. В. Формування моделі фахівця інформаційної галузі / І. В. Захарова, Н. М. Поліщук // Вісн. Черкаського ун-ту ім. Б. Хмельницького. – Вип. 2 (12). – Сер. : Педагогічні науки, 2012. – С. 19–24.
 23. Іщенко В. С. Цільові орієнтири професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі документознавства та інформаційної діяльності до аналітичної роботи / В. С. Іщенко // Вісн. Луганськ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Педагогічні науки. – 2013.– № 18 (1). – С. 154–160.
 24. Коканова Р. А. Формирование профессиональной компетентности специалиста в области электронного

- документооборота в сучасному вишу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Коканова Рауза Абдришевна. – Великий Новгород, 2008. – 27 с.
25. Крохмаль І. М. Роль та місце дисциплін документознавчого циклу в системі професійної підготовки фахівців з документознавства та інформаційної діяльності / І. М. Крохмаль // Вісн. ЛНУ ім. Т. Шевченка № 17 (204) 2010. – С. 150–156.
 26. Кузнецова Т. В. Підготовка кадрів вищої кваліфікації для сфери документального забезпечення управління / Т. В. Кузнецова // Делопроизводство. – 2008. – № 3. – Режим доступа : <http://www.top-personal.ru/officeworkissue.html?7>. – Заглавие с экрана.
 27. Кушнарєнко Н. М. Структурні змісти спеціальності “Документознавство та інформаційна діяльність”: Питання методології / Н. М. Кушнарєнко // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2004. – № 1 – С. 17–20.
 28. Ліпінська А. В. Формування інформаційної культури документознавця / А. В. Ліпінська // Інформаційна культура у просторі професійної комунікації : матеріали II Всеукраїнської наук.-метод. Інтернет-конференції (Харків, 21 трав. 2015 р.). – Х., 2015. – С. 57–63.
 29. Ліпінська А. В. Формування професійних компетенцій майбутніх документознавців під час вивчення інформаційних дисциплін / А. В. Ліпінська // Вісн. Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтв. – 2015. – № 2. – С. 174–177.
 30. Луговой А. В. Особливості підготовки фахівців зі спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» / А. В. Луговой, В. І. Дудка, В. В. Ємець, Н. В. Рилова // Вісн. КДПУ ім. М. Остроградського. – Вип. 6/2008 (53). – Ч. 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступа : http://www.nbu.gov.ua/portal/Natural/Vkdpu/2008_6/6_2008_1_PDF/137.pdf. – Назва з екрана.
 31. Малик Г. Д. Педагогічні умови реалізації компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутнього документознавця: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Г. Д. Малик; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – К., 2011. – 20 с.
 32. Малик Г. Д. Компетентнісний профіль документознавця // Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. пр. / Харк. держ. акад. культури ; відп. ред. В. М. Шейко. – Х. : ХДАК, 2013. – Вип. 41. – С. 82–92.
 33. Малик Г. Д. Формування професійної компетентності документознавців-менеджерів інформаційної діяльності /

- Г. Д. Малик // Наукові дослідження та методика викладання гуманітарних дисциплін : матеріали наук.-метод. конф., 30–31 травня 2007 р. – Івано-Франківськ, 2007. – С. 30–36.
34. Малюк О. Ю. Роль та місце вербальних та невербальних видів комунікації у роботі фахівця служби ДЗУ / О. Ю. Малюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlush/Ped/2011_13_2/36.pdf. – Назва з екрана.
35. Матвієнко О. Документознавча професіологія: проблеми і перспективи//Вісник Кн. палати. – 2007. – № 5. – С. 30–32.
36. Матвієнко О. Теоретико-методологічні основи професійної підготовки фахівців з інформаційного забезпечення державного управління / О. Матвієнко, С. Дубова // Вісн. Книжкової палати. – 2006. – № 8. – С. 22–34
37. Матвієнко О. В. Документознавча освіта: проблеми та перспективи розвитку практики та наукових досліджень / О. В. Матвієнко // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2009. – № 4. – С. 17–21
38. Матвієнко О. В. Педагогічні основи підготовки менеджерів інформаційних систем / О. В. Матвієнко. – К., 2001. – 259 с.
39. Матвієнко О. В. Теорія і практика підготовки спеціалістів з інформаційного забезпечення системи управління невиробничою сферою : дис. ... д-ра пед. наук / Матвієнко О. В. – К., 2004. – 468 с.
40. Мельник С. М. Этическая составляющая профессиональной деятельности современного специалиста-документоведа / С. М. Мельник // Проблеми розвитку документально-інформаційних систем у сучасному інформаційно-комунікаційному середовищі : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Рівне, 10 лют. 2016 р.). – Рівне, 2016. – С. 117–119
41. Морозюк І. Документознавство та інформаційна діяльність: проблеми спеціалізацій і вимоги практики / І. Морозюк // Вісн. Кн. палати. – 2003. – № 8. – С. 18–20.
42. Морозюк І. Є. Інформаційна культура та професійна підготовка фахівця документно-інформаційної галузі / І. Є. Морозюк // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2005. – № 3. – С. 40–43.
43. Назаренко Н. С. Методичні рекомендації щодо формування комунікативної компетентності у процесі навчання майбутніх документознавців / Н. С. Назаренко. – Біла Церква, 2007. – 63 с.
44. Назаренко Н. С. Особливості підготовки та формування комунікативної компетентності майбутніх документознавців /

- Н. С. Назаренко // Теоретичні питання культури, освіти і виховання: зб. наук. праць. – К.: КНЛУ, 2007. – Вип. 33. – С. 100–102.
45. Назаренко Н. С. Педагогічні основи формування комунікативної компетенції у майбутніх документознавців / Н. С. Назаренко // Наукові записки. Серія: Педагогічні та історичні науки : зб. наук. ст. – К. : НПУ, 2005. – Вип. 60. – С. 104-112.
46. Назаренко Н. С. Формування комунікативної компетенції майбутніх документознавців у процесі вивчення гуманітарних дисциплін: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04. “Теорія і методика професійної освіти” / Н. С. Назаренко. – К., 2008. – 20 с.
47. П’ятничко Б. П. Підготовка фахівців зі спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність»: системний підхід / Б. П. П’ятничко, Л. І. Демчина // Науковий часопис Нац. педагогічного ун-ту ім. М.П. Драгоманова. – 2007. – № 11. – С. 250–252.
48. П’ятничко Б. П. Інформаційна культура документознавця-менеджера: стан, проблеми, перспективи / Б. П. П’ятничко, Л. І. Демчина // Наук. вісник ін-ту гуманітарної підготовки ІФНТУНГ. – 2009. – Вип. 1. – С. 88–94.
49. Палеха Ю. Підготовка документознавців-інформаційних аналітиків – нагальна потреба інформаційного суспільства / Ю. І. Палеха // Студії з архівної справи та документознавства. – 2007. – Т. 15. – С. 108–110.
50. Палеха Ю. І. Основні чинники впливу на вузівську підготовку документознавців / Ю. Палеха // Студії з архівної справи та документознавства. – К., 2004. – Т. 11. – С. 168–172.
51. Панькевич О. Формування культури мовлення майбутніх документознавців під час фахової підготовки у ВНЗ / О. Панькевич, О. Василенко // Аркадія : мистецтвознавчий та культурологічний журнал. – 2016. – № 1 (46). – С. 165–169.
52. Пашенко В.Г. Документоведы. Кто они? Какими они должны быть? / В.Г. Пашенко, Л.Р. Фионова. – 2003. – № 4. – С. 77 – 78.
53. Пономаренко Н. Ш. Роль сучасних інформаційних технологій у підготовці фахівців зі спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» / Н. Ш. Пономаренко // Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Донецьк, 30 берез. – 1 квіт. 2011 р.) / Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2011. – С. 133–135.
54. Попчук Е. В. Роль библиотеки вуза в формировании личности будущего специалиста информационной сферы / Е. В. Попчук //

- Книга и мировая культура : материалы V Междунар. науч.-практ. конф. – Омск : Вариант-Омск, 2010. – С. 238–242
55. Романишин Ю. Інформаційні технології у професійно-орієнтованій підготовці фахівців інформаційної сфери / Ю. Романишин // Інформаційні технології у професійній діяльності: матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції, 25 березня 2015 року. – Рівне: РВВ РДГУ, 2015. – С. 136-137
56. Романишин Ю. Л. Інформаційні технології у розвитку професійних знань майбутніх фахівців інформаційної сфери / Ю. Л. Романишин // International Scientific Journal: збірник наукових праць. – К. – 2016. - №1. – Т.1. – С. 51-52.
57. Романишин Ю. Л. Інноваційні та інтерактивні методи навчання у підготовці документознавців-менеджерів / Ю. Л. Романишин // Моделювання регіональної економіки : зб. наук. пр. – Івано-Франківськ, 2011. – № 2 (18). – С. 274–282.
58. Романишин Ю. Л. Формування готовності майбутніх документознавців-менеджерів до професійної діяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій : автореф. дис. ... канд. пед. наук. 13.00.04 / Романишин Юлія Любомирівна ; Тернопіл. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль., 2011. – 20 с.
59. Романишин Ю. Л. Формування змістового компонента в майбутніх документознавців-менеджерів за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій / Ю. Л. Романишин // Зб. наук. пр. Військ. ін-ту Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. – К., 2009. – Вип. 20. – С. 20–26.
60. Романишин Ю. Л. Використання інтерактивних методів навчання у підготовці документознавців (на прикладі дисципліни «Інформаційний менеджмент» / Ю. Л. Романишин, Л. Ю. Бурківська // Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. пр. ; відп. ред. В. М. Шейко. – Харків : ХДАК, 2012. – Вип. 38. – С. 101–110.
61. Сивак О. А. Впровадження компетентнісного підходу у навчанні інформатики як чинник забезпечення якості підготовки студентів-документознавців / О. А. Сивак // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2011. – Вип. 59. – С. 122–125.
62. Сивак О. А. Формування професійних компетентностей майбутнього фахівця з документознавства [Електронний ресурс] / О. А. Сивак // Modern problems and ways of their solution in science, transport, production and education 2013. –

- (SWorld – 18-29 June 2013). – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/konfer31/274.pdf>. – Назва з екрана.
63. Сілкова Г. В. Формування фахової підготовки з документознавства та інформаційної діяльності / Г. В. Сілкова // Документознавство та інформаційна діяльність: наука, освіта, практика : матеріали наук. конф. (Київ, 18 груд. 2002 р.) / Держ. акад. кер. кадрів культури і мистец. – Київ, 2003. – С. 51–52.
64. Слободяник М. С. Становлення та розвиток вищої документознавчої освіти в Україні / М. С. Слободяник // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія : наук. журнал. – 2011. – № 3. – С. 4-5.
65. Спрінсян В. Г. Підготовка документознавців, інформаційних аналітиків – нагальна потреба інформаційного суспільства / В. Г. Спрінсян // Моделювання регіональної економіки. – 2011. – № 2. – С. 283–289.
66. Ткач Л. М. Культура мови як важливий чинник підготовки фахівців-документознавців [Електронний ресурс] / Л. М. Ткач, І. В. Риба // Дослідження з лексикології і граматики української мови. 2010. – Вип. 9. – С. 291–302. – Режим доступу: http://ukrmova.com.ua/2009/Artcl_36.pdf. – Назва з екрана.
67. Тур О. Н. Професійно-комунікативна компетентність майбутнього документознавця: зміст і структура [Електронний ресурс] / О. Н. Тур // Наукові записки. Серія: педагогіка. – 2014. – № 2. – Режим доступу: <file:///C:/Users/123/Downloads/65061-133964-1-SM.pdf>. – Назва з екрана.
68. Філіпова Л. Професійні компетенції фахівців з документальних комунікацій: освітній аспект / Л. Філіпова // Вісн. Кн. палати. – 2009. – № 1. – С. 25–28.
69. Черевко І. Менеджер інформаційної діяльності: формування професійних знань, вмінь та навичок / І. Черевко, Г. В. Сілкова // Наука, освіта, суспільство очима молодих: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. студ. та молодих науковців, Рівне, 17–18 трав. 2011. Ч. 2. Природничо-мат., суспільно-гуманіт. та екон. напрями. – Рівне: РВВ РДГУ, 2011 р. – С. 193 – 194.
70. Щербяк Ю. Особливості підготовки фахівців зі спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» у Тернопільському національному економічному університеті / Ю. Щербяк // Педагогічні науки. – 2013. – № 1(57). – С. 46–54.
71. Янишин О. К. Професійна підготовка майбутніх документознавців на основі використання медіаосвітніх технологій / О. К. Янишин // Наука і вища освіта в Україні: міра інтеграції. – Київ, 2009. – С. 291–301.

Проблеми професійної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах

1. Ахметова С. Г. Новые образовательные технологии в вузе: проблемы и опыт / С. Г. Ахметова // Инновации в образовании. – 2015. – № 4. – С. 105–110.
2. Берулава Г. А. Развитие коммуникативного потенциала студента / Г. А. Берулава, Э. М. Сагилян // Высшее образование в России. – 2014. – № 12. – С. 103–108.
3. Бех І. Д. Інноваційна виховна технологія: сутнісні положення і шляхи реалізації / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. Вісн. НАПН України. – 2014. – № 1. – С. 12–17.
4. Борисова Е. В. Педагогический мониторинг как условие обеспечения качества в системе образования / Е. В. Борисова, А. Н. Галочкин // Alma Mater (Вестн. высш. шк.). – 2014. – № 6. – С. 76–81.
5. Бухтеева Е. Е. Личностно ориентированный подход как основа учебной автономии / Е. Е. Бухтеева, О. И. Кравец // Среднее профессиональное образование. – 2014. – N 12. – С. 38–40.
6. Гаджиева П. Д. Игровые методы обучения в подготовке будущих специалистов в условиях педагогического университета / П. Д. Гаджиева // Инновации в образовании. – 2015. – № 4. – С. 25–33.
7. Генькіна М. А. Шляхи формування духовності у студентів / М. А. Генькіна // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – 2014. – № 2. – С. 90–96.
8. Гердт Н. А. Формирование профессионального и творческого потенциала первокурсников методами активного обучения / Н. А. Гердт // Среднее профессиональное образование. – 2014. – № 11. – С. 32–34.
9. Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікаційні технології як засіб розвитку майбутніх фахівців / Р. С. Гуревич // Педагогіка і психологія. – 2015. – № 1. – С. 21–26.
10. Гуревич Р. С. Сучасні інтерактивні технології навчання студентів / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – 2014. – № 4. – С. 99–104.
11. Деркач А. А. Акмеологические основы развития профессионала / А. А. Деркач. – Москва, 2004. – 752 с.
12. Евтихов О. В. Особенности организации практико-ориентированного обучения студентов на основе проведения

- деловой игры / О. В. Евтихов, В. А. Адольф // Инновации в образовании. – 2014. – № 12. – С. 106–112.
13. Забродина И. К. Развитие социокультурных умений студентов посредством современных интернет-технологий / И. К. Забродина // Социология образования. – 2014. – № 10. – С. 54– 61.
 14. Каракозов С. Д. Информационная культура в контексте общей культуры личности / С. Д. Каракозов // Педагогическая информатика. – 2000. – № 2. – С. 41–55.
 15. Копилова О. М. Формування професійних цінностей студентів у процесі навчання педагогічних дисциплін у вищих навчальних закладах. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Копилова Оксана Миколаївна Кіровогр. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2012. – 229 с.
 16. Кочергин В. Я. Проблемное поле формирования профессиональной ответственности студентов в вузе: сб. науч. тр. / В. Я. Кочергин // Институциональная прагматика студенческого действия в университете: академическое сопротивление. – Минск: БГУ, 2008. – С. 143–154.
 17. Молодиченко В. Глобалізація цінностей у контексті освітніх практик / В. Молодиченко // Вища освіта України. – 2009. – № 3. – С. 78–82.
 18. Овчарова О. Основні завдання морального виховання студентів у вищому навчальному закладу / О. Овчарова // Новий колегіум. – 2014. – № 4. – С. 63–66.
 19. Пелех Ю. В. Ціннісно-смісловий концепт професійної підготовки майбутнього педагога : монографія / Ю. В. Пелех ; за ред. М. Б. Євтуха. – Рівне : Теніс, 2009. – 400 с.
 20. Пищулин Н. П. Формировать, воспитывать духовность учащихся / Н. П. Пищулин // Педагогика толерантности. – 2002. – № 3. – С. 92–101.
 21. Помиткін Е. О. Ідеали краси, добра та істини у розвитку духовності майбутнього професіонала // Е. О. Помиткін // Педагогічний процес: теорія і практика : зб. наук. пр. – Київ, 2003. – Вип. 2. – С. 267–276.
 22. Потуй Ю. П. Професійні цінності: сутність і роль у формуванні особистості сучасного фахівця / Ю. П. Потуй // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2013. – Вип. 33. – С. 331–337
 23. Рябченко Л. О. Шляхи розвитку особистості майбутнього спеціаліста / Л. О. Рябченко // Теорія і практика управління

- соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – 2014. – № 1. – С. 114–121
24. Сенча І. А. Педагогічні умови формування дослідницької культури майбутніх менеджерів у процесі фахової підготовки : дис. ...канд. пед. наук: 13.00.04 / І. А. Сенча. – Одеса, 2008. – 192 с.
 25. Стенина Т. Л. О современном содержании и способах воспитания студенческой молодёжи / Т. Л. Стенина // *Alma Mater* (Вестн. высш. шк.). – 2014. – № 8. – С. 59–62.
 26. Творческая деятельность профессионала в контексте когнитивного и метакогнитивного походов : монография / под. науч. ред. М. М. Кашапова, Ю. В. Пошехоновой ; ЯрГУ. – Ярославль, 2012. – 384 с.
 27. Удалова О. Ю. Вплив інноваційних технологій навчання на розвиток професійних якостей студентів / О. Ю. Удалова // *Нові технології навчання : наук.-метод. зб.* – Київ, 2012. – Вип. 72. – С. 111–116.
 28. Филонов Г. Н. Критерии оценки эффективности воспитательного процесса / Г. Н. Филонов // *Педагогика.* – 2014. – № 4. – С. 24-30.
 29. Харламенко И. В. Развитие презентационных умений студентов посредством метода проектов / И. В. Харламенко // *Профессиональное образование. Столица.* – 2015. – № 3. – С. 25–26.
 30. Шалімова І. М. Формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності у студентів вищих навчальних закладів / І. М. Шалімова, А. С. Шалімова // *Проблеми інж.-пед. освіти : зб. наук. пр. / Укр. інж.-пед. акад.* – Харків, 2014. – Вип. 42/43. – С. 250–256.
 31. Якименко Н. О. Етапи становлення професійної компетентності фахівця у процесі підготовки майбутнього документознавця // *Тези 68-ої наукової конференції професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів і студентів університету. Т.3.* (Полтава, 19 квіт. – 13 трав. 2016 р.). – Полтава, 2016. – С. 191–193.
 32. Янишин О. К. Формування комунікативних умінь майбутніх документознавців засобами медіа освітніх технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Янишин Ольга Каролінівна. – Київ, 2011. – 274 с.

Діагностика рівнів сформованості професійної культури майбутніх документознавців

1. Вербець В. В. Діагностика формування та реалізації духовно-творчого потенціалу студентської молоді : метод. посіб. для студ. гуманітарних ун-тів та правн. установ і організ. молодіжного спрямування / В. В. Вербець. – Рівне, 2004. – 147 с.
2. Вербець В. В. Педагогічна діагностика формування духовно-творчого потенціалу студентської молоді: монографія / В. В. Вербець. – Острого-Рівне, 2005. – 383 с.
3. Вивчення рівнів вихованості школярів / упор. : С. Г. Карпенчук, Г. І. Ситник. – Рівне : ІПКП, 1996. – 43 с.
4. Ипполитова Н. Анализ понятия «педагогические условия»: сущность, классификация / Н. Ипполитова, Н. Стерхова // *General and Professional Education*. – 2012. – № 1. – С. 8–14.
5. Коновець С. В. Творчий розвиток учителя образотворчого мистецтва : монографія / С. В. Коновець. – Рівне : Волинські обереги, 2009. – 384 с.
6. Кочергин В. Я. Профессиональная культура: критерии, сущностные характеристики и динамика / В. Я. Кочергин // *Социология*. – 2004. – № 2. – С. 19–25.
7. Локшина О. І. Моніторинг рівнів досягнення компетентностей: інноваційні підходи / О. І. Локшина // *Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи*; *Бібліотека з освітньої політики*. – Київ, 2004. – С. 26–33.
8. Новиков А. М. Об аспектах и уровнях развития профессиональной культуры специалиста [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.anovikov.ru/artikle/urov.htm> . – Заглавие с экрана.
9. Павлютенков Є. М. Визначення професійних ціннісних орієнтацій гімназистів (методика «Квадрат цінностей» за Є. М. Павлютенковим) // *Модель підготовки компетентного випускника гімназії* / Є. М. Павлютенков, В. І. Галій, Т. М. Чабан. – Харків, 2009. – С. 84–87.
10. Попчук О. В. Професійна культура документознавця : навч.-метод. посіб. / О. В. Попчук; Рівнен. держ. гуманітар. ун-т . – Рівне : РДГУ, 2013. – 80 с.
11. Попчук О. В. Критерії та рівні сформованості професійної культури документознавців / О. В. Попчук // *Актуальні питання сучасних педагогічних та психологічних наук : зб. наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 20-21 лют. 2015 р.)*. – Одеса, 2015. – С. 82–85

12. Практическая диагностика. Методики и тесты : учеб. пособие / ред.-сост. Д.Я. Райгородский. – Самара : Изд. Дом «Бахрах-М», 2001. – 672 с.
13. Психологу для роботи: діагностичні методики : збірник / уклад. : Лемак М. В., Петрище В. Ю. – Ужгород : Вид-во Олександри Гаркуші. – 2012. – С. 409–426
14. Райгородский Д. Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты : учеб. пособие / Д. Я. Райгородский. – Москва, 2001. – 668 с.
15. Реан А. А. Психология и педагогика : учеб. пособие / А. А. Реан, Н. В. Бордовская, С.И. Розум. – Санкт-Петербург, 2002. – 432 с.
16. Сабатовська І. С. Професійна культура особистості: структура та критерії вимірювання [Електронний ресурс] / І. С. Сабатовська // VI Междунар. науч.-практ. конф. «Спецпроект: анализ научных исследований» (30-31 мая 2011 г.). – Режим доступа : http://www.confcontact.com/20110531/so_sabat.htm. – Назва з екрана.

СЛОВНИК ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ ТА ПОНЯТЬ

<i>Аксіологія</i>	<p>Спеціальна галузь науки (грец. ахіа – цінність і logos – вчення, слово) – це філософське дослідження природи цінностей, де цінності розглядають як специфічні соціальні явища, певні прояви суспільних відносин і нормативно оцінного боку суспільної свідомості (О. Ямницький). Вчення про матеріальні, культурні, духовні, моральні і психологічні цінності особистості, групи, колективу, суспільства (М. Дьяченко, Л. Кандибович).</p> <p>Вчення про цінності, теорія цінностей.</p>
<i>Вихованість</i>	<p>Суспільно значущі якості, які забезпечують спроможність узгоджувати професійну поведінку з моральними нормами та етикетними приписами.</p>
<i>Здатність до навчання</i>	<p>Пізнавальні можливості особистості, які обумовлюють успішність виконання навчальних завдань.</p>
<i>Ідеал</i>	<p>Вищий ступінь цінного або завершений стан будь-якого явища; індивідуально прийнятий стандарт, який стосується особистісних якостей та здатностей</p>
<i>Інформаційна етика</i>	<p>Ціннісно-нормативна система особистості у відповідності з домінуючими функціями, які виконуються в інформаційно-комунікативній сфері соціальної практики</p>
<i>Інформаційна культура</i>	<p>Сукупність знань, умінь та навичок пошуку, відбору, аналізу інформації, яка спрямована на задоволення інформаційних потреб особистості</p>
<i>Компетентність</i>	<p>Сукупність відповідних знань, необхідних для ефективної професійної діяльності, а також передбачає оволодіння уміннями, досвідом у певній галузі.</p>
<i>Компетенція</i>	<p>Коло питань, проблем, у вирішенні яких особа має певні повноваження, знання, досвід</p>

<i>Креативність</i>	Здатність особистості до творчості; Високорозвинена спроможність «до цілісного акту творення у будь-якій без винятку царині людської життєдіяльності» (С. Коновець)
<i>Критерій</i>	Ознака, на основі якої здійснюється оцінка, визначення або класифікація чого-небудь, мірило суджень, оцінки
<i>Культура інформаційна</i>	Сукупність знань, умінь та навичок пошуку, відбору, аналізу інформації, яка спрямована на задоволення інформаційних потреб особистості.
<i>Культура комунікативна</i>	Сукупність особистісних якостей, теоретичних знань, практичних вмінь і навичок з організації спілкування.
<i>Культура мови</i>	Відповідність мови не тільки сучасним літературним нормам, а й іншим якостям, що свідчать про її комунікативну досконалість. Це точність, логічність, чистота, виразність, багатство, доцільність
<i>Культура особистості</i>	Система особистісних якостей, набутих у ході особистісного розвитку; індивідуальні досягнення у засвоєнні, реалізації та примноженні суспільного досвіду, які, в свою чергу, реалізуються у певному рівні освіченості, вихованості, в ступені оволодіння певною діяльністю тощо.
	Індивідуальні досягнення у засвоєнні, реалізації та примноженні суспільного досвіду, які, в свою чергу, реалізуються у певному рівні освіченості, вихованості, в ступені оволодіння певною діяльністю тощо.
<i>Культура спілкування</i>	Наявні в суспільстві і житті людини форми творіння спілкування, систематизації та реалізації його норм, способів та засобів відповідно до ієрархії цінностей та установок (Т. К. Чмут)
<i>Культура управління</i>	Сукупність вимог до зовнішньої сторони процесу управління і до особистих властивостей керівника, зумовлених

	нормами і принципами моралі, етики, естетики і права.
Метод ранжування	Розміщення зафіксованих показників у певній послідовності (зменшення чи збільшення), їх визначення в цьому ряду об'єктів
Метод навчання	Упорядкований та цілеспрямований спосіб реалізації спільних дій суб'єктів навчання з приводу засвоєння знань, набуття умінь і навичок, забезпечення загального розвитку особистості тих, хто навчається
Метод учіння	Спосіб пізнавальної діяльності студентів, зорієнтований на творче оволодіння знаннями, уміннями і навичками та вироблення світоглядних переконань на заняттях і в самостійній роботі
Мораль	Форма суспільної свідомості, спрямована на ствердження самоцінності людини, її прав на гідне і щасливе життя. Характеристика особистості, сукупність її моральних якостей (правдивість, чесність, добродійність та ін.); характеристика взаємин між людьми, сукупність моральних норм (вимог, правил, заповідей). Поняття, завдяки якому в мислительному та практичному досвіді людей вичленяються звичаї, закони, вчинки та характери, які виражають найвищі цінності і через які людина проявляє себе як розумну, самосвідому і вільну істоту.
Моральна свідомість	Ідеальне відображення моральної реальності у сукупності прийнятих педагогом моральних норм, принципів, мотивів, цінностей, сконцентрованих навколо ідеї добра і презентованих у моральній світо свідомості та моральній самосвідомості.
Мотив	Спонування до діяльності, пов'язане з задоволенням потреб, сукупність внутрішніх або зовнішніх умов, які викликають активність суб'єкта та зумовлюють його спрямованість

<i>Мотивація</i>	Дія, спрямована на активізацію нових мотивів, розкриття та залучення актуальних і пробуджених мотивів в умовах нового насиченого стимулами середовища. Процес стимулювання себе та інших (окремої людини або групи людей) на діяльність, що спрямована на досягнення певних цілей.
<i>Особистісна зрілість</i>	Володіння засобами самовираження і саморозвитку, засобами протидії професійним деформаціям особистості.
<i>Пізнавальна активність</i>	Готовність до самостійної діяльності в напрямі удосконалення пізнавальних можливостей та здобуття знань
<i>Професійна готовність</i>	Сукупність усталених вимог до професії, зумовлених її наявним або прогнозованим на найближче майбутнє характером.
<i>Професійна етика</i>	Конкретно визначений набір моральних норм, який слугує керівництвом поведінки в тій чи іншій професійній діяльності. Своєрідний кодекс честі професійної поведінки осіб, зайнятих у конкретних сферах суспільної діяльності, який впливає із суспільного призначення їх професійної діяльності.
<i>Професійні здібності</i>	Особистісні властивості і якості, які дають змогу виконувати майбутню професійну діяльність успішно і результативно, надають їй творчого характеру.
<i>Професійна ідентичність</i>	Це засвоєння спеціальних знань, вмінь і навичок, розвиток професійної мотивації, професійних рис характеру, здатність до професійного спілкування, рефлексія, інтелектуально-творчі якості, адекватний індивідуальний стиль професійної діяльності.
<i>Професійна компетентність</i>	Система професійно значущих загальнонаукових, правових, фахових і спеціальних знань та способів їх здобуття.

Професійна культура	Усвідомлення і відчуття фахівцем своєї професії та відповідної діяльності як однієї з вищих життєвих цінностей (О. С. Пономарьов)
	Цілісне особистісне утворення, сутністю якого є діалектичний зв'язок усіх елементів культури індивіда, яке динамічно та нелінійно розвивається, специфічно проявляючись у сфері професійної діяльності і спілкування (С. Ісаєнко)
	Сукупність спеціальних знань та досвіду їх реалізації у професійній діяльності (С. Артюнов, Ю. Бромлей)
	Елемент моделі фахівця з вищою освітою, в якого до високого ступеня розвинуте вміння використовувати наявні та здатність створювати нові стереотипи спілкування й маніпулювання з об'єктами (Г. Кочетов)
	Сукупність спеціальних теоретичних знань та практичних умінь, пов'язаних з певним видом праці (А. Кравченко)
	Складне інтегральне утворення у цілісній професійній структурі особистості, показником сформованості різних видів фахової та особистісної культури, сукупності сенсожиттєвих і світоглядних цінностей та установок, результатом ефективної професійної діяльності (Ю. Ситникова)
	соціально-професійна якість суб'єкта праці, представлена передусім системою теоретичних і практичних знань та умінь, професійного мислення (праксеологічною складовою), професійною мораллю та професійною естетикою (духовною складовою), професійною свідомістю і професійним світоглядом (О. Матвієнко, М. Цивін)

<p>Професійна культура документознавця</p>	<p>Інтегрований результат особистісного розвитку щодо сформованості загальної ерудиції, розумових і творчих потенціалів, ціннісного осягнення й практичного оволодіння професією, що уможливило усвідомлене, цілеспрямоване та відповідне вимогам професії виконання інформаційно-технологічної, документно-комунікаційної, інформаційно-аналітичної, організаційно-управлінської діяльності, забезпечення процесів документування, а також спрямованості на особистісне самовдосконалення з метою забезпечення професійного зростання (О. Веремчук (Попчук))</p>
<p>Професійна культура фахівця інформаційного профілю</p>	<p>Результат еволюційного накопичення технологій інформаційної діяльності та управління, теорій, методологічних та історичних описів професійної інформаційної діяльності, відображеної у суб'єктах та об'єктах професійного простору (О. В. Матвієнко)</p>
<p>Професійна майстерність</p>	<p>Система професійних вмінь та навичок і способів їх вдосконалення</p>
<p>Професійна мораль</p>	<p>Сукупність сформованих цінностей та ідеалів, професійно значущі психологічні якості, готовність діяти у нестандартних ситуаціях</p>
<p>Професійна надійність</p>	<p>Якісне та ефективне (своєчасне, безпомилкове, безвідмовне тощо) виконання професійних обов'язків</p>
<p>Професійна придатність</p>	<p>Сформованість індивідуальних якостей, необхідних для виконання такої діяльності</p>
<p>Професійна спрямованість</p>	<p>Усвідомлення професійного та соціального статусу, спрямованість на поширення професійного досвіду.</p>

<i>Професійне самовдосконалення</i>	Свідомий, цілеспрямований процес підвищення рівня власної професійної компетенції і розвитку професійно значущих якостей відповідно до соціальних вимог, умов професійної діяльності і власної програми розвитку.
<i>Професійний розвиток</i>	Формування професійно орієнтованих якостей у ході професійної діяльності
<i>Професійні знання</i>	Система професійно значущих загальнонаукових та фахових знань та способів їх збагачення
<i>Професійні мотиви</i>	Спонукальні чинники щодо засвоєння та реалізації професійної діяльності
<i>Професійні уміння</i>	Складні психічні утворення, «що визначають знання і розуміння необхідних способів реалізації професійних навичок у звичних (штатних) і нестандартних умовах» та передбачають різні варіанти реалізації дій (В. Дружиніна). Операціональний аспект майбутньої професійної діяльності, що реалізується з допомогою наявних знань та навичок і уможливорює її виконання.
<i>Професійні цілі</i>	Ідеальне, мисленнєве передбачення результатів майбутньої професійної діяльності, що надає їй векторної спрямованості
<i>Професійні цінності</i>	Ставлення до професійної діяльності, сформоване на основі усвідомлення її сенсу і значущості для особистості і для суспільства.
<i>Професійний тезаурус</i>	Обсяг загальних та спеціальних знань, необхідних для виконання професійної діяльності й формування професійної культури.
<i>Професіогенез</i>	Розвиток особистості, зміни і перетворення її психологічної структури, зумовлені засвоєнням і здійсненням професійної діяльності; процес розвитку особистості як професіонала – від початківця до творця.

	Процес розвитку особистості як професіонала – від початківця до творця. Особистісний професіогенез реалізується у двох напрямках: внутрішня особистісна професійна ідентичність та зовнішня особистісна професійна ідентичність.
<i>Професіоналізм</i>	Інтегративна характеристика професійно зрілої особистості як суб'єкта діяльності, спілкування, праці.
<i>Самосвідомість</i>	Усвідомлення людиною самої себе як особистості, своїх фізичних сил і розумових здібностей, вчинків і дій, їхніх мотивів і мети, свого ставлення до зовнішнього світу, інших людей і до себе.
<i>Соціальна зрілість</i>	Володіння правовими нормами, засобами спільної професійної діяльності, прийнятими в суспільстві прийомами професійного спілкування тощо.
<i>Спілкування професійне</i>	Спілкування, яке формується в умовах конкретної діяльності, а тому певною мірою вбирає в себе її особливості, є важливою її частиною, засобом цієї діяльності
<i>Уміння</i>	Здатність виконувати певні дії при здійсненні тієї чи іншої діяльності на основі відповідних знань. Володіння суб'єктом способом виконання дії (діяльності), яка відповідає поставленій меті.
<i>Ціннісні орієнтації</i>	Складне духовне утворення, створене з елементів світогляду, ідеалів, переконань, вольових спонукань, мотивів і почуттів, в основі якого знаходиться спрямованість інтересів і потреб особистості на певну ієрархію цінностей, схильність орієнтуватися та надавати перевагу одним цінностям та ігнорувати, заперечувати інші, що дає змогу диференціювати явища за їх значущістю і обирати орієнтири для регуляції всіх сфер життєдіяльності, в тому числі професійної діяльності

<p><i>Цінності</i></p>	<p>Об'єкти, явища та їх властивості, а також абстрактні ідеї, які втілюють у собі узагальнені ідеали і виступають завдяки цьому як еталон.</p> <p>Те, що людина найбільше цінує у житті, оточуючому її світі, людях, матеріальній та духовній культурі; це те, чим вона особливо дорожить і чому надає найважливіше значення.</p> <p>Те, що почуття людей диктують визнати домінуючим над усім існуючим і до чого можна прагнути, ставитись з повагою, визнанням, благоговінням</p>
<p><i>Цінності моральні</i></p>	<p>Добро, обов'язок, відповідальність, справедливість, честь, і гідність людини, совість.</p>

ДОДАТКИ

Додаток 1

Програма спецкурсу «Професійна культура документознавця»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
		лек	пр.	лаб	інд	с.р.
Модуль 1. Теоретичні основи проблеми професійної культури документознавця						
Тема 1.1. Сутність феномена професійної культури документознавця	6	2	-	-	-	4
Тема 1.2. Кваліфікаційна характеристика професії документознавця	6	2	-	-	-	4
Тема 1.3. Структура професійної культури документознавця	6	2	-	-	-	4
Тема 1.4. Професійно-значущі види особистісної культури в структурі професійної культури документознавця	8	-	2	-	-	6
Тема 1.5. Професійна етика як складова професійної культури документознавця	8	-	2	-	-	6
Модуль 2. Формування професійної культури документознавця						
Тема 2.1. Діагностика сформованості професійної культури документознавця	10	2	2			6
Тема 2.2. Шляхи формування професійної культури майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах	10	2	2			6
Усього годин	54	10	8	-	-	36

Модуль 1. Теоретичні основи проблеми професійної культури документознавця

Тема 1.1. Сутність професійної культури документознавця

Актуальність проблеми професійної культури. Наукові підходи до пояснення сутності професійної культури. Професійна культура як складова загальносоціальної культури.

Професійна культура документознавця як інтегрований результат особистісного розвитку щодо сформованості загальної ерудиції, розумових і творчих потенціалів, ціннісного осягнення й практичного оволодіння професією. Досвід професійної діяльності особистості як основа її професійної культури.

Особистісне самовдосконалення та професійне зростання як ознака професійної культури фахівця. Професіоналізація та професійне становлення. Професіоналізм. Професійна кар'єра.

Професійна культура документознавця у взаємодії, взаємопроникненні та взаємовпливі з іншими різновидами професійної культури фахівців інших професійних галузей.

Тема 1.2. Кваліфікаційна характеристика професії документознавця

Національний класифікатор України «Класифікатор професій» ДК 003:2010. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Кваліфікація. Професія. Документознавство як професія типу «людина – знакова система».

Основні напрями діяльності документознавця: інформаційно-аналітична, науково-дослідна, організаційно-розпорядча, діловодська, управлінська, референтська, кадрова, консультаційна. Напрями суміжної професійної діяльності: маркетингова, рекламна, науково-контрольна, бібліотечно-бібліографічна, зв'язки з громадськістю, інтелектуальна власність.

Санітарно-гігієнічна характеристика діяльності. Вимоги професії до індивідуально-психологічних якостей фахівця. Професійні якості документознавця.

Зміст діяльності документознавця. Виробничі функції та типові завдання документознавця. Система умінь і здатностей документознавця, необхідних для виконання типових завдань.

Тема 1.3. Структура професійної культури документознавця

Структура професійної культури документознавця як єдність когнітивного, ціннісно-регулятивного та професійно-діяльнісного компонентів.

Когнітивний компонент професійної культури документознавця. Професійні знання документознавця як система загальнонаукових та фахових знань і способів їх збагачення. Значення пізнавальної активності та здатності до навчання у формуванні системи знань документознавця.

Ціннісно-регулятивний компонент професійної культури документознавця як результат узгодження системи суспільних та особистісних регулятивів. Цінності професійної діяльності. Цілі професійної діяльності як бажаний результат діяльності та рівень досягнень документознавця.

Професійно-діяльнісний компонент професійної культури документознавця. Професійні уміння як результат оволодіння системою психічних і практичних дій щодо виконання професійної діяльності. Професійні здібності як умова успішного і результативного виконання професійної діяльності. Вихованість як показник засвоєння моральної культури особистості.

Тема 1.4. Професійно значущі види особистісної культури у структурі професійної культури документознавця

Інформаційна культура як сукупність знань, умінь та навичок пошуку, відбору, аналізу інформації. Показники інформаційної культури: уміння працювати з новими комп'ютерними технологіями; бібліотечно-бібліографічна грамотність; володіння методами інформаційного моделювання ситуації; уміння збирання, систематизація та аналіз інформації. Інформаційна діяльність як основа інформаційної культури документознавця.

Комунікативна культура як сукупність особистісних якостей, теоретичних знань, практичних умінь і навичок з організації ділового спілкування; сукупність моральних норм та уявлень, що регулюють поведінку і взаємини людей у процесі їхньої виробничої діяльності. Мова як знаковий механізм спілкування. Культура мовлення. Способи, механізми, форми спілкування документознавця.

Культура управління (управлінська культура) як сукупність вимог до зовнішньої сторони процесу управління і до особистих властивостей керівника, зумовлених нормами і принципами моралі, етики, естетики і права. Управлінська культура як система професійної компетентності та особистої культури, що реалізуються під час управління. Соціально-психологічні аспекти діяльності керівника-документознавця.

Тема 1.5. Професійна етика як складова професійної культури документознавця

Етика як філософське вчення про мораль, її сутність, умови розвитку та роль у сучасному суспільстві. Професійна етика як своєрідний кодекс честі професійної фахівця.

Моральна культура як результат засвоєння професіоналом морального досвіду (системи переконань, ставлень, мотивів дій і відповідних моральних почуттів та стійких форм поведінки), сформованого суспільством. Моральність професіонала. Моральна свідомість як стрижень моральності професіонала. Моральна відповідальність професіонала. Моральний обов'язок професіонала.

Професійна етика документознавця як ціннісно-нормативна система регуляції діяльності і поведінки у професійному забезпеченні процесів документування інформації та організації роботи зі службовими документами. Морально-етичні якості документознавця.

Службовий етикет у контексті професійної діяльності документознавця. Моральність, відповідальність, культура, поведінки і спілкування як передумова успішної діяльності, кар'єрного росту документознавця. Моральні принципи і норми поведінки як критерій професійної етики документознавця.

Етика керівника-документознавця як нормативна система щодо дій адміністративного персоналу. Моральні відносини між керівником та підлеглими, між керівниками різних рівнів. Морально-типове в особистості керівника. Особливості вироблення і прийняття моральних рішень адміністрацією та їх реалізація. Ділові якості та вміння спілкуватися з іншими людьми як важливі складові професійної етики документознавця-керівника.

Модуль 2. Формування професійної культури документознавця

Тема 2.1. Діагностика сформованості професійної культури документознавця

Роль діагностики у констатації стану та вдосконаленні професійної культури документознавця. Критерії і показники стану сформованості професійної культури документознавця.

Когнітивний критерій. Професійний тезаурус, здатність до навчання, пізнавальна активність як показники сформованості професійної культури документознавця за когнітивним критерієм.

Ціннісно-регулятивний критерій. Професійні цінності, професійні мотиви, професійні цілі як показники сформованості професійної культури за ціннісно-регулятивним критерієм.

Професійно-діяльнісний критерій. Професійні уміння, професійні здібності, вихованість як показники сформованості професійної культури за професійно-діяльнісним критерієм.

Рівні сформованості професійної культури документознавця (високий, середній, низький). Характеристика високого, середнього та низького рівнів сформованості професійної культури документознавця залежно від ступеня розвиненості показників за когнітивним, ціннісно-регулятивним та професійно-дієвим критеріям.

Методи виявлення рівнів сформованості професійної культури документознавця.

Тема 2.2. Шляхи формування професійної культури майбутніх документознавців у вищих навчальних закладах

Навчання як процес активної взаємодії студента з викладачем у напрямі засвоєння системи знань, умінь і навичок. Учіння та навчальна діяльність студента. Методи навчання та учіння. Методи навчально-пізнавальної діяльності. Засоби навчально-пізнавальної діяльності. Особистісний смисл учіння. Ознаки засвоєння навчального матеріалу. Репродуктивний і творчий стилі навчання і учіння.

Самостійна робота студентів як неодмінна умова формування професійної культури. Види і форми самостійної роботи студентів.

Науково-дослідна робота студентів як важливий чинник формування професійної культури. Види і форми науково-дослідної роботи студентів. Науково-дослідницька діяльність як шлях до високого рівня професійної культури особистості. Наукові дослідження, моделі та проекти.

Навчальна та виробнича практика як засіб засвоєння знань та здобуття досвіду професійної діяльності.

Професійне самовдосконалення майбутнього фахівця шляхом самоосвіти і самовиховання. Самоосвіта як шлях удосконалення наявних у студента знань, умінь та навичок з метою досягнення бажаного рівня професійної компетентності. Самовиховання студента як процес професійного саморозвитку та самовдосконалення. Самопізнання. Самовиховання. Професійний ідеал як орієнтир для самовиховання.

Завдання для самостійної роботи студентів

1. Знайти визначення поняття «професійна культура» (не менше 5) з різних довідкових видань (словники, енциклопедії).
2. Знайти наукові праці, в яких аналізується сутність поняття «професійна культура». Представити не менше 5 таких визначень із зазначенням прізвища науковця та галузі використання терміну.
3. Проаналізувати наукові праці сучасних дослідників, в яких висвітлюються питання професійної культури документознавця. Назвати таких науковців та досліджувані ними складові професійної культури документознавця.
4. Знайти визначення поняття «професійна культура», яке є найбільш повним (зазначити автора).
5. Скласти професіограму документознавця.
6. Визначити власні мотиви вибору професії та обґрунтувати відповідь
7. Написати твір-роздум на тему: «Ідеальний образ сучасного документознавця». Підготуватись до захисту своїх думок.
8. Дати визначення поняття «інформаційна культура» з різних довідкових та наукових джерел (не менше 5-ти)
9. Визначити сутність інформаційної культури документознавця та її місце в структурі професійної культури означеного фахівця.
10. Сформулювати сутність поняття «професійна етика» та визначити її роль у структурі професійної культури документознавця.
11. Провести анкетування груп студентів 5-го курсу спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» (ВНЗ обирається студентами самостійно - враховуючи можливості студентів, анкетування краще проводити у своєму ВНЗ). Здійснити аналіз проведеного дослідження та визначити рівень сформованості професійної культури майбутніх фахівців.
12. Визначити засоби, за допомогою яких можна визначити рівень професійної культури та назвати їх.
13. Виявити методи та засоби, з допомогою яких можна формувати та підвищувати рівень професійної культури:
 - а) в умовах ВНЗ (для майбутнього документознавця);
 - б) в умовах професійної діяльності документознавця.

Тематика рефератів

1. «Професійна культура фахівця»: наукові підходи до тлумачення сутності поняття
2. Особливості професійної діяльності документознавця та формування його професійної культури як предмет наукових досліджень
3. «Професійна культура документознавця» та «професійна компетентність документознавця»: сутність понять.
4. Співвідношення понять «професіоналізація», «професійне становлення», «професіоналізм», «професійна зрілість», «професійна кар'єра»
5. Поняття про кваліфікацію, спеціальність, професію.
6. Професія документознавця: основні кваліфікаційні вимоги
7. Професійні компетенції документознавця
8. Основні напрями діяльності документознавця згідно
9. Санітарно-гігієнічна характеристика діяльності документознавця
10. Критерії та показники сформованості професійної культури документознавця
11. Особливості визначення когнітивного компонента професійної культури документознавця
12. Цінності як смислова основа професійної культури документознавця
13. Професійно-дієвий компонент професійної культури документознавця: сутність та особливості формування
14. Особливості формування професійної культури у ВНЗ.
15. Комунікативна та мовленнєва культура: сутність та значення в професійній діяльності документознавця, особливості формування в процесі фахової підготовки.
16. Поняття про управлінську культуру документознавця, її роль у професійній діяльності та можливості формування у ВНЗ.
17. Сутність феномена «професійна етика»
18. Роль та значення професійної етики у формуванні професійної культури фахівця
19. Співвідношення понять професійного обов'язку та професійної відповідальності, професійної совісті та професійної честі, професійної гідності та професійної справедливості.
20. Діловий етикет та його роль у професійній діяльності документознавця
21. Особливості професійної етики документознавця
22. Морально-етичні якості документознавця як керівника

23. Роль діагностики у констатації стану сформованості та вдосконаленні професійної культури документознавця
24. Методи визначення рівнів сформованості професійної культури фахівця
25. Навчальна діяльність як засіб засвоєння системи знань, умінь і навичок
26. Навчальна та виробнича практика як засіб засвоєння знань, умінь, навичок та досвіду професійної діяльності
27. Умови формування професійної культури документознавців у вищих навчальних закладах

Перелік питань для підсумкового контролю знань

1. Професійна культура: наукові підходи до визначення поняття.
2. Сутність феномена «професійна культура документознавця».
3. Структура професійної культури документознавця.
4. Когнітивний компонент професійної культури документознавця.
5. Ціннісно-регулятивний компонент професійної культури документознавця.
6. Дієво-практичний компонент професійної культури документознавця.
7. Нормативно-правова регламентація змісту професійної діяльності документознавця.
8. Кваліфікаційні вимоги до професії документознавця.
9. Основні виробничі функції та професійні уміння документознавця.
10. Професіограма документознавця.
11. Кваліфікаційні вимоги до особистості документознавця.
12. Мотиви вибору професії документознавця.
13. Професійна компетентність документознавця.
14. Професійна спрямованість документознавця.
15. Професійна етика документознавця.
16. Сучасні тенденції у розвитку професійної етики.
17. Етика документознавця-керівника.
18. Місце і роль професійної етики документознавця у сучасному суспільстві
19. Основні моральні норми і правила щодо професійної діяльності документознавця
20. Особливості формування іміджу професіонала.
21. Причини і типи конфліктів у професійному середовищі.

22. Моральна свідомість, моральна відповідальність та професійна мораль документознавця.
23. Інформаційна культура документознавця в структурі професійної культури документознавця.
24. Комунікативна культура документознавця.
25. Управлінська культура документознавця.
26. Діагностика сформованості професійної культури документознавця як умова її вдосконалення.
27. Критерії і показники сформованості професійної культури документознавця.
28. Методики діагностики сформованості професійної культури документознавця.
29. Учіння і навчання як шлях формування професійної культури майбутнього фахівця у вищому навчальному закладі.
30. Роль науково-дослідної діяльності у формуванні професійної культури майбутніх документознавців.
31. Практика як чинник формування професійної культури майбутнього фахівця.
32. Самовиховання як засіб саморозвитку у контексті формування власної професійної культури.
33. Можливості навчального процесу вищого навчального закладу щодо формування професійної культури майбутнього документознавця.
34. Планування та реалізація роботи студента у напрямі формування професійної культури.

Додаток 2

Тренінг з креативності (автор С. Коновець)

Термін проведення – 4 години.

Мета тренінгу: вироблення у майбутніх документознавців прагнення до творчості та до творчого самовираження.

Основні завдання тренінгу:

- 1) активізація творчого мислення;
- 2) удосконалення творчих здібностей;
- 3) розвиток спроможності до пошуку шляхів (у тому числі нестандартних) розв'язання проблемних задач.

Принципи, на яких базується тренінг: моделювання ситуацій новизни й невизначеності; дотримання балансу між аналітичним мисленням та інтуїцією; забезпечення ігрового характеру взаємодії всіх учасників тренінгу; створення позитивного зворотного зв'язку та відмови від критики щодо змісту пропонованої під час тренінгу діяльності; узгодження та побудова паралелей між змістом тренінгових занять та власним досвідом.

Хід проведення тренінгу:

1) ознайомлення учасників з темою та планом проведення тренінгу; самопрезентація керівника та учасників тренінгу;

2) ознайомлення з правилами для учасників тренінгу: дотримання вимог культури спілкування; виявлення активності; висловлювання від своєї особи; неприпустимість розповсюдження інформації поза межами тренінгу про інших учасників; уникнення критики; право на відмовлення від участі у певних вправах, іграх, завдань без пояснення причини;

3) проведення тренінгу;

4) підведення підсумків тренінгу.

Змістове наповнення тренінгу:

Тест «Наскільки у Вас розвинене прагнення до творчості?»

(для відповіді необхідно обрати один з двох запропонованих варіантів:

«а» чи «б»)

1. а) Я часто приймаю ризиковані рішення.
б) Мені важко приймати ризиковані рішення.
2. а) Я прагну досягнення внутрішньої гармонії.
б) Стан внутрішньої гармонії скоріше всього недосяжний.
3. а) Недостатньо оплачувана робота не може приносити задоволення.
б) Цікава, творча справа – сама собою задоволення.
4. а) Я люблю перечитувати книжки, що мені подобаються.
б) Краще прочитати нову книжку, ніж повертатись до прочитаної.
5. а) Значна частина того, що я роблю, мене задовольняє.
б) Лише деякі з моїх занять приносять мені радість.
6. а) Зусилля, що їх потребує пізнання істини, того варті, бо приносять користь.
б) Зусилля, що їх потребує пізнання істини, того варті, бо дарують задоволення.
8. а) У проблемних ситуаціях слід діяти випробуваними способами – це гарантує успіх.
б) У проблемних ситуаціях необхідно знаходити принципово нові рішення.
9. а) Вважаю, що творчість повинна приносити користь людям.
б) Я гадаю, що творчість має приносити людині задоволення.

10. а) Людина має працювати заради задоволення власних потреб та благополуччя своєї родини.
б) Людині необхідно трудитися задля реалізації своїх здібностей та бажань.
11. а) Дуже важливо, чи є у людини радість пізнання та творчості.
б) У житті важливо приносити користь людям.
12. а) Вважаю, що сенс життя полягає у творчості.
б) Навряд чи у творчості можна знайти сенс життя.
13. а) Обдарованій людині неприпустимо нехтувати своїм обов'язком.
б) Талант і здібності важать більше ніж обов'язок.
14. а) Обираючи собі справу, людина має зважати на її суспільну значущість.
б) Людина повинна займатись передусім тим, що її цікавить.
15. а) Я думаю, що для творчості необхідні знання в обраній галузі.
б) Вважаю, що знання для творчості зовсім не обов'язкові.
16. а) Для творчості потрібно дуже багато вільного часу.
б) Мені здається, що у житті завжди можна знайти час для творчості.

Ключ до тесту: 15 балів (максимум) складають 100%.

Відповіді, що оцінюються в один бал:

1 а); 2 а); 3 б); 4 а); 5 а); 6 б); 7 б); 8 б); 9 а); 10 б); 11 а); 12 б); 13 б); 14 б); 15 б).

Тест «Який у Вас творчий потенціал?»

(відповідаючи, необхідно обрати один з трьох запропонованих варіантів, що позначені літерами «а», «б», «в»)

1. На Ваш погляд, навколишній світ можна вдосконалити?
а) так; б) ні, він і так досконалий; в) так, але лише де в чому.
2. Чи Ви спроможні самі брати участь у значних удосконаленнях докiлля?
а) так, у більшості випадків; б) ні; в) так, у деяких випадках.
3. Чи вважаєте Ви, що деякі з Ваших ідей мали б позитивний вплив на сферу Вашої діяльності?
а) так; б) так, за сприятливих обставин; в) деякою мірою.
4. Чи можливо те, що завдяки Вашим зусиллям можна буде згодом принципово змінити щось у цьому житті?
а) так, очевидно; б) неймовірно; в) можливо.
5. Коли Ви плануєте щось зробити, чи впевнені Ви, що реалізуєте свій задум?
а) так; б) нерідко є сумніви; в) ні.
6. У Вас іноді виникає бажання зайнятися справою, яку Ви зовсім не знаєте?
а) так, невідоме завжди приваблює; б) невідоме мене не цікавить; в) все залежить від характеру цієї справи.
7. Чи хотілося б Вам у незнайомій справі досягнути досконалості?
а) так; б) задовольняюся тим, чого досяг; в) так, якщо мені це подобається.
8. Чи бажаєте Ви дізнатись якнайшвидше про справу, яка Вам подобається?
а) так; б) ні, хотілося б навчитись лише основному; в) ні, хотілося б тільки задовольнити цікавість.
9. Коли Вас супроводжує невдача, то Ви:
а) всупереч усьому вперто впораюсь; б) махну на все рукою; в) продовжую робити свою справу.
10. Виходячи з чого, на Ваш погляд, слід обирати собі хобі?
а) своїх можливостей та подальших перспектив; б) їх вагомості, потреби у них; в) переваг, що вони їх забезпечують.
11. Подорожуючи, Ви легко орієнтуєтесь у знайомому маршруті?
а) так; б) ні, бо боюся збитися з дороги; в) так, але у місцях, що сподобалися.
12. Чи можете Ви після бесіди згадати все, про що йшлося?
а) так, без зусиль; б) нерідко не можу; в) пам'ятаю лише те, що цікавило.
13. Якщо Ви почуєте слово незнайомою мовою, чи зможете його повторити без помилок?

- а) так, без зусиль; б) так, коли це слово легко запам'ятати; в) так, але не зовсім правильно.
14. У вільний час Ви надаєте перевагу тому щоб:
- а) поміркувати наодинці; б) поспілкуватись у компанії; в) байдуже.
15. У процесі певної діяльності Ви можете її припинити, якщо:
- а) справу завершено і виконано добре; б) її результатами задоволений більш-менш; в) коли ще не вдалося досягти досконалості.
16. Коли Ви залишаєтесь самі, то:
- а) любите мріяти про щось абстрактне; б) намагаєтесь знайти якусь конкретну справу; в) любите поміркувати про те, що не пов'язане з навчанням або захопленнями.
17. Якщо якась ідея задовольнила Вас, то Ви думаєте про неї:
- а) незалежно від того, де і з ким знаходитесь; б) можете робити це лише наодинці; в) там, де не дуже галасно.
18. Коли Ви відстоюєте певну ідею, то:
- а) можете відмовитись від неї, вислухавши переконливі аргументи опонентів; б) незважаючи на аргументи, дотримуєтесь власної думки; в) можете змінити свою думку за умов сильного супротиву.

Ключ до тесту: відповідь «а» – 3 бали; «б» – 1 бал; «в» – 2 бали.

49 і більше балів: Ви маєте значний творчий потенціал, що дає широкий вибір можливостей. Вам доступні різноманітні форми творчої діяльності.

24-48 балів: У Вас нормальний рівень творчого потенціалу. Ви маєте якості, що дають Вам змогу реалізуватись у творчій діяльності.

23 і менше балів: Рівень Вашого творчого потенціалу незначний. На Вас впливає брак впевненості у своїх силах та занижена самооцінка.

Вправа «Асоціації»

Ця вправа пропонується для тренування творчого мислення, у даному випадку – тренування асоціативного мислення способом пошуку неочікуваних взаємозв'язків між предметами, явищами, поняттями. Під час колективного обговорення акцент має бути зроблений на порівнянні і проведенні паралелей між тренінгом і звичайним життям.

Спочатку учасникам дають два предмети і пропонують побудувати «асоціативний ланцюжок» між ними. Тобто підібрати такі слова, які б попарно були логічно пов'язані між собою.

Вправа зазвичай виконується у підгрупах по 3 особи. Коли

процес побудови «асоціативних ланцюжків» буде опановано всіма учасниками групи, кожен із них має продемонструвати спочатку свій варіант і потім додати до нього асоціативні «ланцюжки» двох інших учасників, щоб утворити своєрідний «асоціативний трикутник», в якому асоціації одночасно пов'язані з усіма.

Час роботи над цією вправою 4-5 хвилин. Після завершення роботи учасники озвучують результати (колективні «асоціативні ланцюжки»). Вони колективно обговорюють такі питання: які з представлених асоціацій були найнезвичайнішими та найцікавішими; які утруднення виникали у процесі цієї вправи і чому; у який іще спосіб можливо добре розвинути творче мислення, окрім запропонованої вправи.

Для повнішого розуміння логіки виконання цієї вправи доцільно навести декілька зразків колективної побудови таких «асоціативних ланцюжків». На виконання завдання відводиться 4-5 хвилин.

Вправа «Помалюємо?»

Це завдання сприяє розвитку творчого мислення, інтуїції уяви та прояву творчого потенціалу особистості. Хоча учасники тренінгу виконують малюнки, найголовнішим у роботі є не художньо-естетична якість результатів, а змістово-творче наповнення та вільне фантазування під час сприймання геометричних форм.

Кожному учаснику тренінгу видають по два аркуші паперу: один з них чистий, а на другому розміщені зображення декількох геометричних форм, виконані чорним фломастером. Умови виконання завдання полягають у тому, що запропоновані геометричні зображення необхідно доповнити іншими «деталлями» таким чином, щоб у підсумку були зображені впізнані об'єкти або фантастичні події чи персонажі. На другому аркуші можна зобразити самостійні композиції з використанням лише деяких графічних зображень, що запропоновані на першому аркуші. Робота виконується без виправлень (з допомогою гумки або коректора чи інших засобів).

Одним з найкращих варіантів виконання зазначеного завдання вважається створення цілісної за композицією та сюжетом «розповіді» (ілюстрації), яку автор в змозі доповнити вербальними поясненнями. Зазначене завдання виконується впродовж 10-15 хвилин. Після завершення роботи проводиться презентація створених картинок.

Вправа-гра «Творче життя»

Під час виконання цієї вправи-гри передбачається здійснювати перенос розгляду проблем креативності з площини спеціально змодельованих ситуацій до сфери життєвих реалій.

Учасникам, об'єднаним у підгрупи по 5-6 осіб, пропонується взяти участь у моделюванні ситуації, яка нібито виникла у колективах певного науково-дослідного інституту і потребує негайного й оптимального розв'язання. За умовами цієї вправи-гри учасникам (співробітникам декількох уявних відділів) необхідно скласти перелік рекомендацій для розвитку креативності особистості сучасного фахівця документознавчої галузі. Кількість відділів може співпадати з числом основних напрямів роботи документознавця, наприклад: відділи інформаційно-технологічного, документно-комунікаційного, інформаційно-аналітичного, інформаційно-управлінського забезпечення діяльності.

Основне завдання полягає в тому, щоб напрацьовані різними підгрупами («відділами») рекомендації мали водночас як спільні, так і специфічні (зумовлені особливостями обраної ними діяльності) постулати.

Такі рекомендації повинні бути цілком реальними і прийнятні усіма чи хоча б більшістю учасників. Для цього спочатку кожна з підгруп («відділів») має колегіально сформулювати і оприлюднити на великих аркушах паперу вироблені рекомендації за запропонованою темою для ознайомлення з ними інших учасників вправи-гри.

Далі керівник тренінгу організовує колективне обговорення різних варіантів рекомендацій «як зробити власне життя креативним». Представники кожної з підгруп по черзі озвучують свій варіант, стисло коментуючи та обґрунтовуючи його зміст. Після обговорення учасники вправи-гри визначають основні та найбільш ефективні рекомендації щодо креативного розвитку особистості майбутнього документознавця.

Згідно з рекомендаціями С. Коновець рекомендовано напередодні виконання цієї вправи-гри ознайомити учасників тренінгу з орієнтовним змістом таких рекомендацій з розвитку креативності, як-от: удосконалюйте впевненість у собі; читайте художню літературу, яка розвиває уяву; ведіть щоденник, пишіть вірші, стислі оповідання й пісні; замислюйтесь про схожість та несхожість речей; намагайтесь виконувати свої щоденні рутинні обов'язки різноманітними способами; замислюйтесь над питаннями альтернативних способів використання предметів, з якими стикаєтесь щоденно; займіться живописом або скульптурою; відвідайте місця, які надихають; намагайтесь бути більш спонтанним та комунікативним; не засиджуйтеся перед телевізором; частіше дивіться комедії й намагайтесь сформулювати власний

гумористичний стиль, слухайте класичну музику; регулярно шукайте способи вирватись із вашої зони комфорту; знаходьте нових друзів й розширюйте коло спілкування; думайте про себе як про творчу особистість; наслідуйте ту відому творчу особистість, якою Ви захоплюєтесь; мисліть про креативність як про спосіб існування; дозволяйте собі частіше мріяти; не бійтесь бути неправим або помилятись; не кваптеся з висновками; цікавтеся абсолютно всім; регулярно виконуйте фізичні вправи; слідкуйте за тим, щоб Ваша дієта була різноманітною і збалансованою; оволодівайте технікою релаксації і медитації. На виконання вправи-гри відводиться 2 години.

Додаток 3

Опитувальник для визначення рівнів обізнаності майбутніх документознавців з проблемою професійної культури

1. Що таке професійна культура?
2. Що таке «професійна культура документознавця»?
3. Якими особливостями вирізняється професійна культура документознавця?
4. З яких основних елементів складається професійна культура документознавця?
5. Які основні виробничі функції повинен виконувати документознавець?
6. Які якості необхідні документознавцеві для успішного виконання виробничих функцій?
7. Якими знаннями має володіти документознавець?
8. Якими професійними вміннями повинен володіти документознавець?
9. Якими здібностями має володіти документознавець?
10. Які Ви знаєте цінності документознавчої професії?
11. Які правові норми регулюють професійну діяльність документознавця?
12. Які моральні норми регулюють професійну діяльність і поведінку документознавця?
13. За якими ознаками визначається рівень професійної культури документознавця?
14. Які є шляхи вдосконалення професійної культури майбутніх документознавців під час навчання у вищому навчальному закладі?

**Тест на визначення спрямованості на самоосвіту та самовиховання
(автор Т. Іванова)**

1. За що Вас цінують Ваші друзі?
а) за те, що відданий і вірний друг; б) сильний і готовий у складну хвилину за них постояти; в) ерудований, цікавий співрозмовник.
2. На основі порівняльної самооцінки виберіть характеристику, яка Вам якнайбільше підходить:
а) цілеспрямований; б) працелюбний; в) чуйний.
3. Як Ви ставитесь до ідеї заповнення особистого щоденника, до планування своєї роботи на рік, місяць, найближчий тиждень?
а) думаю, що швидше за все, це зайва витрата часу; б) я намагаюсь це робити, але нерегулярно; в) позитивно, бо я давно це роблю.
4. Що Вам найбільше заважає професійно самовдосконалюватись, краще вчитись?
а) не вистачає часу; б) не вистачає необхідної літератури та умов; в) не завжди вистачає сили волі та наполегливості.
5. Якими є типові причини Ваших помилок і промахів?
а) неухважний; б) переоцінюю свої здібності; в) точно не знаю.
6. На основі порівняльної самооцінки виберіть, яка характеристика Вам найбільш підходить:
а) наполегливий; б) посидючий; в) доброзичливий.
7. На основі порівняльної самооцінки виберіть, яка характеристика Вам найбільш підходить:
а) рішучий; б) допитливий; в) справедливий.
8. На основі порівняльної самооцінки виберіть, яка характеристика Вам найбільш підходить:
а) генератор ідей; б) критик; в) організатор.
9. На основі порівняльної характеристики виберіть, які якості у Вас є найбільш розвиненими:
а) сила волі; б) пам'ять; в) обов'язковість.
10. Що найчастіше Ви робите, коли у Вас з'являється вільний час?
а) займаюся улюбленою справою, маю хобі; б) читаю художню літературу; в) розважаюся.
11. Що з наведених нижче сфер становить для Вас пізнавальний інтерес?
а) наукова фантастика; б) релігія; в) психологія.
12. В якості кого Ви могли б максимально реалізуватись?

- а) спортсмена; б) ученого; в) художника.
13. Як Вас найчастіше оцінювали вчителі?
а) кмітливий; б) дисциплінований; в) працелюбний.
14. Який з трьох принципів є Вам найближчим, якого Ви дотримуетесь найчастіше?
а) живи і насолоджуйся життям; б) жити аби більше знати й уміти; в) життя прожити – не поле перейти.
15. Хто є найближчим до Вашого ідеалу?
а) людина здорова, сильна духом; б) людина, яка багато знає й уміє; в) людина незалежна й упевнена в собі.
16. Чи вдасться Вам добитися того, про що мрієте у професійному та особистому плані?
а) думаю, що так; б) швидше всього так; в) як пощастить.
17. Які фільми Вам подобаються найбільше?
а) пригодницько-романтичні; б) комедійно-розважальні; в) філософські.
18. Уявіть, що Ви заробили величезний статок. Як би Ви хотіли б його витратити?
а) мандрувати і подивитись світ; б) поїхати вчитись за кордон або вкласти гроші в улюблену справу; в) придбати котедж з басейном, меблі, гарне авто та жити в своє задоволення.

Оціночні бали:

- 1: а) 2; б) 1; в) 3; 2: а) 3; б) 2; в) 1; 3: а) 1; б) 2; в) 3; 4: а) 3; б) 2; в) 1;
5: а) 2; б) 3; в) 1; 6: а) 3; б) 2; в) 1; 7: а) 2; б) 3; в) 1; 8: а) 3; б) 2; в) 1;
9: а) 2; б) 3; в) 1; 10: а) 2; б) 3; в) 1; 11: а) 1; б) 2; в) 3; 12: а) 1; б) 3; в) 2;
13: а) 3; б) 2; в) 1; 14: а) 1; б) 3; в) 2; 15: а) 1; б) 3; в) 2; 16: а) 3; б) 2; в) 1;
17: а) 2; б) 1; в) 3; 18: а) 2; б) 3; в) 1.

**Методика багатофакторного дослідження особистості
Р. Кеттела (№ 105)**

Інструкція: Перед Вами низка питань, які допоможуть визначити деякі з якостей Вашої особистості. Тут не може бути «правильних» або «помилкових» відповідей. Люди є різними, і кожний може висловити свою думку. Намагайтесь відповідати щиро й точно.

Напишіть своє прізвище та інші дані про себе у верхній частині аркуша для відповідей.

Відповідаючи на кожне питання, Ви повинні вибрати одну з трьох запропонованих Вам відповідей – ту, яка найбільшою мірою є відповідною Вашим поглядам, Вашій думці про себе. Відповідати треба таким чином: у відповідній клітинці на бланку для відповідей поставте чіткий хрестик (ліва клітинка є відповідною відповіді «а», середня – відповіді «в», права – відповіді «с»).

В опитувальнику нічого не пишть і не перекреслюйте. Якщо Вам щось незрозуміло, запитайте в експериментатора. Коли будете відповідати на питання, весь час пам'ятайте про такі чотири правила:

1. Не потрібно витрачати багато часу на обдумування відповіді. Давайте ту відповідь, яка спаде на розум.

Звісно, питання нерідко сформульовані не так докладно, як би Вам хотілось. У такому випадку, відповідаючи, намагайтесь уявити «середню», найбільш типову ситуацію, яка відповідає смислу питання, і на цій основі обирайте відповідь. Відповідати треба якомога точніше але не повільно, приблизно по 5-6 питань за хвилину. Ви повинні витратити на всі відповіді не більше 30 хвилин.

2. Намагайтесь не вдаватись надто часто до проміжкових «невизначених» відповідей, за типом «не знаю», «дещо середнє» тощо.

3. Обов'язково відповідайте на всі питання поспіль, нічого не пропускаючи.

Можливо, що деякі питання буде складно співвіднести з собою, але й і в цьому випадку намагайтесь дати найбільш придатну відповідь. Деякі питання можуть видатися особистими, але Ви можете бути впевненими, що Ваші відповіді не будуть розголошені. Відповіді можуть бути розшифровані тільки з допомогою спеціального «ключача», який знаходиться в експериментатора. При цьому відповіді на кожне окреме питання не будуть розглядатись, нас цікавлять узагальнені показники.

4. Відповідайте чесно і щиро. Не намагайтесь справити сприятливе враження своїми відповідями, вони повинні бути відповідними дійсності. У такому випадку Ви зможете краще пізнати себе.

Тестовий матеріал

1. Я думаю, що моя пам'ять зараз є кращою ніж була раніше:
а) так; в) важко сказати; с) ні.
2. Я б сповна міг би жити віддалік від людей:
а) так; в) іноді; с) ні.
3. Якби я сказав, що небо знаходиться «знизу» і що взимку «гаряче», то я повинен був би назвати злочинця:
а) бандитом; в) святим; с) хмарою.
4. Коли я лягаю спати, то:
а) засинаю швидко; в) засинаю не дуже важко; с) засинаю важко.
5. Якби я керував авто на дорозі, де багато інших авто, я волів би:
а) пропустити наперед більшість авто; в) не знаю; с) обігнати усі авто, які їдуть попереду.
6. У товаристві я надаю можливість іншим жартувати і розповідати всілякі історії:
а) так; в) іноді; с) ні.
7. Для мене важливо, щоб навколо не було безладу:
а) так; в) важко сказати; с) ні.
8. Більшість людей, з якими я буваю в компаніях, без сумніву, раді мене бачити:
а) так; в) іноді; с) ні.
9. Я б швидше займався:
а) фехтуванням чи танцями; в) важко сказати; с) боротьбою і баскетболом.
10. Мене забавляє невідповідність між тим, що люди роблять і що потім розповідають про це:
а) так; в) іноді; с) ні.
11. Читаючи про яку-небудь подію, я цікавлюсь усіма подробицями:
а) завжди; в) іноді; с) зрідка.
12. Коли друзі жартують наді мною, я сміюсь разом з усіма і не ображаюсь:
а) так; в) не знаю; с) ні.
13. Якщо мені хто-небудь нагрубіянить, я можу швидко забути про це:
а) так; в) не знаю; с) ні.
14. Мені більше подобається придумувати нові способи виконання якої-небудь роботи ніж дотримуватись старих випробуваних прийомів:
а) так; в) не знаю; с) ні.
15. Коли я планую що-небудь, я волію робити це самостійно, без будь-якої допомоги:
а) так; в) іноді; с) ні.
16. Думаю, що я менш чутливий і менш збудливий ніж інші люди:
а) так; в) важко сказати; с) ні.
17. Мене дратують люди, неспроможні швидко приймати рішення:
а) так; в) не знаю; с) ні.

18. Іноді, хоча й короткочасно, у мене виникає почуття роздратування щодо своїх батьків:
а) так; в) не знаю; с) ні.
19. Я, швидше за все, розкрив би свої втаємничені думки:
а) моїм хорошим друзям; в) не знаю; с) своєму щоденнику.
20. Я думаю, що слово, протилежне за змістом слову «неточний» це:
а) недбалий; в) старанний; с) приблизний.
21. У мене, як правило, вистачає енергії, якщо це мені необхідно:
а) так; в) важко сказати; с) ні.
22. Мене здебільшого дратують люди, які:
а) своїми грубими жартами примушують людей червоніти; в) важко сказати; с) створюють незручності для мене, коли запізнюються на домовлену зустріч.
23. Мені дуже подобається запрошувати гостей і розважати їх:
а) так; в) не знаю; с) ні.
24. Я думаю, що:
а) можна не все робити однаково ретельно; в) важко сказати; с) будь-яку роботу треба виконувати ретельно, якщо Ви за неї взялися.
25. Мені зазвичай доводиться долати ніяковість (хвилювання):
а) так; в) можливо; с) ні.
26. Мої друзі найчастіше:
а) радяться зі мною; в) роблять і те й інше; с) дають мені поради.
27. Якщо приятель обманює мене у дрібницях, то я волію зробити вигляд, що не помітив, ніж викрити його:
а) так; в) іноді; с) ні.
28. Мені подобається друг:
а) інтереси якого мають діловий і практичний характер; в) не знаю; с) який вирізняється глибоко продуманими поглядами на життя.
29. Я не можу з байдужістю слухати як інші люди висловлюють ідеї, протилежні тим, в які я твердо вірю:
а) так; в) важко сказати; с) ні.
30. Мене хвилюють мої минулі вчинки й помилки:
а) так; в) не знаю; с) ні.
31. Якби б я однаково добре вмів і те й інше, я б волів:
а) грати в шахи; в) важко сказати; с) грати в городки.
32. Мені подобаються товариські, компанійські люди:
а) так; в) не знаю; с) ні.
33. Я настільки обережний і практичний, що зі мною трапляється менше неприємних випадковостей ніж з іншими людьми:
а) так; в) важко сказати; с) ні.
34. Я можу забути про свої турботи і обов'язки, коли мені це необхідно:
а) так; в) іноді; с) ні.

35. Мені буває важко визнати свою неправоту:
а) так; в) іноді; с) ні.
36. На виробництві було б цікавіше:
а) працювати з машинами та механізмами; в) важко сказати; с) розмовляти з людьми, займатись громадською роботою.
37. Яке слово не пов'язано з двома іншими:
а) кішка; в) близько; с) сонце.
38. Те, що деякою мірою відволікає мою увагу:
а) дратує мене; в) трохи непокоїть; с) не турбує мене зовсім.
39. Якби в мене було багато грошей, то я:
а) потурбувався б про те, щоб не викликати до себе заздрості; в) не знаю;
в) жив би, не обмежуючи себе ні в чому.
40. Найгірше покарання для мене:
а) важка робота; в) не знаю; с) бути зачиненим на самоті.
41. Люди повинні більше, ніж вони це роблять зараз, дотримуватись моральних норм:
а) так; в) іноді; с) ні.
42. Мені говорили, що дитиною я був:
а) спокійним і любив залишатись один; в) важко сказати; с) живим та рухливим, і мене не можна було залишити одного.
43. Мені б сподобалась практична робота з різними установками та машинами:
а) так; в) не знаю; с) ні.
44. Думаю, що більшість людей на суді говорять правду, навіть якщо це нелегко для них:
а) так; в) важко сказати; с) ні.
45. Іноді я не наважуюсь реалізувати у житті свої ідеї, бо вони видаються мені нездійсненими:
а) вірно; в) важко сказати; с) невірно.
46. Я намагаюсь сміятись над жартами не так голосно, як це роблять інші люди:
а) так; в) не знаю; с) ні.
47. Я ніколи не був таким нещасним, щоб хотілось плакати:
а) так; в) не знаю; с) ні.
48. У музиці я насолоджуюсь:
а) маршами у виконанні духових оркестрів; в) не знаю; с) соло скрипки.
49. Я швидше всього волів би провести два літні місяці:
а) у селі з одним або двома друзями; в) важко сказати; с) очолити групу в туристичному таборі.
50. Зусилля, витрачені на складання планів:
а) ніколи не зайві; в) важко сказати; с) не варті того.

51. Непродумані вчинки і висловлювання моїх приятелів на мою адресу не ображають і не засмучують мене:
а) так; в) не знаю; с) ні.
52. Коли мені все вдається, я знаходжу ці справи дрібницями:
а) завжди; в) іноді; с) зрідка.
53. Я волів би працювати:
а) в установі, де б мені довелося керувати людьми й постійно бути серед них;
в) важко сказати; с) працювати наодинці, наприклад, архітектором, який розробляє свій проект.
54. Будинок так відноситься до кімнати, як дерево до:
а) лісу; в) рослини; с) листка.
55. Те, що я роблю, в мене не виходить:
а) рідко; в) іноді; с) часто.
56. У більшості справ я:
а) надам перевагу ризику; в) не знаю; с) волію діяти напевно.
57. Вірогідно, що деякі люди вважають, що я надто багато говорю:
а) швидше всього, що так; в) не знаю; с) думаю, що ні.
58. Мені більше подобається людина:
а) дуже розумна; в) важко сказати; с) зі середніми здібностями, але яка вміє протистояти різним спокусам.
59. Я приймаю рішення:
а) швидше за багатьох людей; в) не знаю; с) повільніше за більшість людей.
60. На мене велике враження справляє:
а) майстерність та вишуканість; в) важко сказати; с) сила і міць.
61. Я вважаю себе людиною, схильною до співробітництва:
а) так; в) інколи; с) ні.
62. Мені більше подобається розмовляти з людьми вишуканими, витонченими ніж з відвертими і прямолінійними:
а) так; в) не знаю; с) ні.
63. Я волію:
а) сам вирішувати особисті питання; в) важко сказати; с) радитись із моїми друзями.
64. Якщо людина одразу не відповідає на мої слова, то я відчуваю, що мабуть сказав яку-небудь нісенітницю:
а) так; в) не знаю; с) ні.
65. У шкільні роки я більше отримував знань:
а) на уроках; в) важко сказати; с) читаючи книги.
66. Я уникаю громадської роботи і пов'язаної з нею відповідальності:
а) так; в) іноді; с) ні.

67. Коли питання, яке потрібно вирішити, є дуже складним і вимагає від мене докладання багатьох зусиль, то я намагаюсь:
- а) займатись іншим питанням; в) важко сказати; с) ще раз пробую вирішити це питання.
68. У мене виникають сильні емоції (тривога, гнів, напади сміху тощо) ніби без певних причин:
- а) так; в) іноді; с) ні.
69. Іноді я міркую гірше ніж зазвичай:
- а) так; в) не знаю; с) ні.
70. Мені приємно зробити людині послугу, погодившись призначити зустріч з нею на годину, яка зручна їй, навіть коли це не дуже зручно мені:
- а) так; в) іноді; с) ні.
71. Я думаю, що правильне число, яке має продовжити ряд 1,2,3,5,6,... – буде:
- а) 10; в) 5; с) 7.
72. Іноді в мене бувають тривалі напади нудоти і головокружіння без певної причини:
- а) так; в) не знаю; с) ні.
73. Я волію швидше відмовитись від свого замовлення ніж спричинити офіціанту зайву турботу:
- а) так; в) іноді; с) ні.
74. Я живу сьогоднішнім днем більшою мірою ніж інші люди:
- а) так; в) важко сказати; с) ні.
75. На вечірці мені подобається:
- а) брати участь у цікавій діловій бесіді; в) важко сказати; с) дивитися, як люди відпочивають, і просто відпочивати самому.
76. Я висловлюю свою думку незалежно від того, скільки людей можуть її почути:
- а) так; в) іноді; с) ні.
77. Якби я міг перенестись у минуле, то швидше за все я хотів би зустрітись:
- а) з Колумбом; в) не знаю; с) з Пушкіним.
78. Я змушений стримувати себе від того, щоб не залагоджувати справи інших:
- а) так; в) іноді; с) ні.
79. Працюючи в магазині, я волів би:
- а) оформляти вітрини; в) не знаю; с) бути касиром.
80. Якщо люди погано про мене думають, я не намагаюсь їх переконати, а продовжую чинити так, як вважаю за потрібне:
- а) так; в) важко сказати; с) ні.
81. Якщо я бачу, що мій старий друг є холодним та уникає мене, я зазвичай:
- а) одразу думаю: «У нього поганий настрій»; в) не знаю; с) турбуюсь з приводу того, який неправильний вчинок я здійснив.

82. Всі нещастя трапляються через людей:
а) які намагаються у все внести зміни, хоча вже існують задовільні способи вирішення цих питань; в) не знаю; с) які відкидають нові, багатообіцяючі пропозиції.
83. Я отримую велике задоволення, розповідаючи місцеві новини:
а) так; в) іноді; с) ні.
84. Акуратні, вимогливі люди не вживаються зі мною:
а) вірно; в) іноді; с) невірно.
85. Мені здається, що я меншою мірою дратівливий ніж інші люди:
а) так; в) не знаю; с) ні.
86. Я можу з більшою легкістю не рахуватись з іншими людьми, ніж вони зі мною:
а) так; в) іноді; с) ні.
87. Буває, що вранці я не хочу ні з ким розмовляти:
а) часто; в) іноді; с) ніколи.
88. Якщо стрілки годинника зустрічаються рівно через кожні 65 хвилин, відміряних точних годинниках, то цей годинник:
а) відстає; в) йде правильно; с) поспішає.
89. Мені буває нудно:
а) часто; в) іноді; с) зрідка.
90. Люди говорять, що мені подобається все робити оригінальним способом:
а) так; в) іноді; с) ні.
91. Я вважаю, що потрібно уникати зайвих хвилювань, бо вони стомлюють:
а) так; в) іноді; с) ні.
92. Дома у вільний час я:
а) розмовляю і відпочиваю; в) важко відповісти; с) займаюсь цікавими справами.
93. Я неспіливо і обережно ставлюсь до зав'язування дружніх стосунків із новими людьми:
а) так; в) іноді; с) ні.
94. Я вважаю, що те, що люди висловлюють віршами, можна так само точно висловити прозою:
а) так; в) іноді; с) ні.
95. Я підозрюю, що люди, з якими я перебуваю в дружніх стосунках, можуть виявитися зовсім не друзями за моєю спиною:
а) так, у більшості випадків; в) іноді; с) ні, рідко.
96. Я думаю, що найдраматичніші події уже через рік не залишать у моїй душі ніякого сліду:
а) так; в) іноді; с) ні.
97. Я думаю, що було б цікавіше бути:
а) натуралістом, працювати з рослинами; в) не знаю; с) страховим агентом.

98. Я схильний до безпричинного страху і відрази щодо деяких речей, наприклад певних тварин, місць і т.д.
а) так; в) іноді; с) ні.
99. Я люблю розмірковувати про те, як можна було б покращити світ:
а) так; б) важко сказати; в) ні.
100. Я віддаю перевагу іграм:
а) де потрібно грати в команді або мати партнера; в) не знаю; с) де кожний грає за себе.
101. Вночі мені сняться фантастичні сни:
а) так; в) іноді; с) ні.
102. Якщо я залишаюсь в будинку один, то через деякий час відчуваю тривогу і страх:
а) так; в) іноді; с) ні.
103. Я можу своїм дружнім ставленням ввести людей в оману, хоча насправді вони мені не подобаються:
а) так; в) іноді; с) ні.
104. Яке слово не співвідноситься з двома іншими:
а) думати; в) бачити; с) слухати.
105. Якщо мати Марії є сестрою батька Олександра, то ким є Олександр по відношенню до Марії:
а) двоюрідним братом; в) племінником; с) дядьком.

Банк тестових питань _____ Дата " ____ " 200 ____ р.

1	a	b	c	18	a	b	c	35	a	b	c	52	a	b	c	69	a	b	c	86	a	b	c	103	a	b	c	MD A B C E F G H I L M N O Q1 Q2 Q3 Q4
2				19				36				53				70				87				104				
3				20				37				54				71				88				105				
4				21				38				55				72				89								
5				22				39				56				73				90								
6				23				40				57				74				91								
7				24				41				58				75				92								
8				25				42				59				76				93								
9				26				43				60				77				94								
10				27				44				61				78				95								
11				28				45				62				79				96								
12				29				46				63				80				97								
13				30				47				64				81				98								
14				31				48				65				82				99								
15				32				49				66				83				100								
16				33				50				67				84				101								
17				34				51				68				85				102								

Рис. 5.1. Ресстраційний бланк для заповнення відповідей на питання тесту

Обробка даних проводиться з допомогою «ключа» (рис. 5.2). Відповідність відповідей опитуваних з «ключем» оцінюється у 2 бали (відповіді «а», «с»), в 1 бал (відповідь «в»).

Фактор В (максимально - 8 балів) - 3) C= 1; 20) A= 1; 37) B=1; 54) C=1; 71) A=1; 88) C=1; 104) C=1; 105) A=1.

Фактор М - 11) В=1, С=2; 28) В=1, С=2; 45) В=1, С=2; 62) А=2, В=1; 79) А=2, В=1; 96) В=1, С=2.

Фактор Q1 - 14) А=2, В=1; 31) А=2, В=1; 48) В=1, С=2; 65) В=1, С=2; 82) В=1, С=2; 99) А=1, В=1.

Внимание:
 ● - 2 балла
 ■ - 1 балл
 □ - 0 баллов

КЛЮЧ

Ключ (просьба: по окончании работы вернуть экспериментатору)

Дата _____
 Год, месяц, день рождения _____

Внимание: фактор В включает в себя следующие №№: 3, 20, 37, 54, 71, 88, 104 и 105

MD 1	●	■	□	18	●	■	□	35	□	■	●	52	■	■	●	69	■	■	●	86	■	■	●	103	□	■	●	MD
A 2	■	■	●	19	●	■	□	36	■	■	●	53	■	■	●	70	■	■	●	87	■	■	●					A
B 3	■	■	●	20	□	■	■	37	■	■	●	54	■	■	●	71	■	■	●	88	■	■	●	104	■	■	●	B
C 4	■	■	●	21	■	■	●	38	■	■	●	55	■	■	●	72	■	■	●	89	■	■	●	105	■	■	●	C
E 5	■	■	●	22	■	■	●	39	■	■	●	56	■	■	●	73	■	■	●	90	■	■	●					E
F 6	■	■	●	23	■	■	●	40	■	■	●	57	■	■	●	74	■	■	●	91	■	■	●	F				
G 7	■	■	●	24	■	■	●	41	■	■	●	58	■	■	●	75	■	■	●	92	■	■	●	G				
H 8	■	■	●	25	■	■	●	42	■	■	●	59	■	■	●	76	■	■	●	93	■	■	●	H				
I 9	■	■	●	26	■	■	●	43	■	■	●	60	■	■	●	77	■	■	●	94	■	■	●	I				
L 10	■	■	●	27	■	■	●	44	■	■	●	61	■	■	●	78	■	■	●	95	■	■	●	L				
M 11	■	■	●	28	■	■	●	45	■	■	●	62	■	■	●	79	■	■	●	96	■	■	●	M				
N 12	■	■	●	29	■	■	●	46	■	■	●	63	■	■	●	80	■	■	●	97	■	■	●	N				
O 13	■	■	●	30	■	■	●	47	■	■	●	64	■	■	●	81	■	■	●	98	■	■	●	O				
Q ₁ 14	■	■	●	31	■	■	●	48	■	■	●	65	■	■	●	82	■	■	●	99	■	■	●	Q ₁				
Q ₂ 15	■	■	●	32	■	■	●	49	■	■	●	66	■	■	●	83	■	■	●	100	■	■	●	Q ₂				
Q ₃ 16	■	■	●	33	■	■	●	50	■	■	●	67	■	■	●	84	■	■	●	101	■	■	●	Q ₃				
Q ₄ 17	■	■	●	34	■	■	●	51	■	■	●	68	■	■	●	85	■	■	●	102	■	■	●	Q ₄				

Рис. 5.2. Ключ для обработки відповідей тесту

Інтерпретація факторів

Інтелектуальні особливості особистості визначають на основі вивчення факторів В, М, Q1.

Фактор В – «інтелект».

При низьких оцінках людині властиві конкретність і деяка ригідність мислення, може мати місце емоційна дезорганізація мислення.

При високих оцінках спостерігається абстрактність мислення, кмітливість і здатність швидко навчатися. Існує деякий зв'язок між рівнем вербальної культури та ерудицією.

Фактор М – «практичність – розвинена увага».

При низьких оцінках людина практична, добросовісна. Вона орієнтується на зовнішню реальність і дотримується загальноприйнятих норм, їй властиві деяка обмеженість і надмірна уважність до дрібниць.

При високих оцінках можна говорити про розвинену увагу, орієнтацію на свій внутрішній світ, високий творчий потенціал людини.

Фактор Q1 – «консерватизм – радикалізм».

При низьких оцінках людина характеризується консервативністю, стійкістю по відношенню до традиційних труднощів, вона знає, у що повинна вірити, і не зважаючи на невідповідність певним принципам, не шукає нових, з сумнівом ставиться до нових ідей, є схильною до моралізації і повчань. Вона не погоджується із змінами і не цікавиться аналітичними та інтелектуальними міркуваннями.

При високих оцінках людина критично налаштована, характеризується наявністю інтелектуальних інтересів, прагне бути добре поінформованою. Є схильною до експериментування, спокійно сприймає нові, неусталені погляди і зміни, не довіряє авторитетам, нічого не сприймає на віру.

Додаток 6

Методика «Квадрат цінностей» (автор Є. Павлютенков)

Інструкція. Перед Вами аркуш, розділений на квадрати. В ньому 49 понять, що характеризують різні цінності трудової діяльності людини. У кожному квадраті наведено цінність, яка певною мірою є сформованою у Вас.

Погляньте на перший рядок по горизонталі. Виберіть ту цінність, яка, як Ви думаєте, є найбільш значущою для Вас, відповідає Вашим сподіванням. Поставте 7 балів в правому верхньому куті того квадрату, де міститься ця цінність. Лишилось ще 6 понять-цінностей. Яка з них є найбільш характерною для Вас? Поставте 6 балів у правому верхньому куті. Аналогічним чином припишіть 4,3,2,1 бали цінностям, які є менш значущими для Вас

Потім погляньте на інші горизонтальні рядки квадратів і зробіть те ж саме стосовно понять-цінностей, що в них містяться.

Квадрат професійних цінностей

1. Користь для людей	8. Пропаганда законодавства	15. Влада над людьми	22. Хороші побутові умови	29. Розвиток здібностей	36. Само-вираження в праці	43. Нестандартність ситуацій
2. Розумова аналітичність, логічність	9. Цінується серед друзів	16. Стабільне майбутнє	23. Винахідництво, творчість	30. Подолання труднощів	37. Неспокійна, неритмічна робота	44. Відповідальність
3. Престиж професії	10. Матеріальне благополуччя	17. Нові трудові навички, уміння	24. Самостійність	31. Часта зміна видів діяльності	38. Значущість праці для суспільства	45. Широкі контакти з людьми
4. Успіх у житті	11. Вдосконалення духовної освіти	18. Змога відстоювати власну думку	25. Подолання непередбачуваних обставин	32. Піклування про людей	39. Фізичне напруження, витривалість	46. Керування людьми

5. Гармонійний розвиток	12. Нестандартність мислення	19. Робота в екстремальних умовах	26. Участь у перебудові суспільства	33. Боротьба з порушниками Закону	40. Зростання у роботі, по службі	47. Громадське визнання
6. Реалізація особистих можливостей	13. Робота в здоровій атмосфері, обставинці	20. Служба Закону	27. Робота з людьми	34. Популярність	41. Спокійне життя	48. Всебічний розвиток
7. Ненормований робочий день	14. Дотримання прав держави і людей	21. Побудова версій, моделювання ситуацій	28. Авторитет	35. Нагороди, заохочення	42. Розширення світогляду	49. Незалежність

Обробка результатів. Під час обробки анкети слід зважати на порядок розміщення цінностей відповідно до ознак певної групи ціннісних орієнтацій:

- суспільно значущих ціннісних орієнтацій щодо професійної діяльності (СЗ);
- ціннісних орієнтацій, пов'язаних зі змістом праці (ЗД);
- ціннісних орієнтацій, пов'язаних зі статутними досягненнями (СД);
- ціннісних орієнтацій, пов'язаних з результатом праці (РП);
- ціннісних орієнтацій, пов'язаних з розвитком особистості (СР);
- ціннісних орієнтацій, пов'язаних зі змогою застосування здібностей, самоствердження у професійній діяльності (СС);
- ціннісних орієнтацій, пов'язаних з умовами праці (УП).

Таблиця відповідності професійних цінностей типам ціннісних орієнтацій

Типи ціннісних орієнтацій	Перелік цінностей
Суспільно значущі (СЗ)	Користь для людей; додержання прав держави і людей; служба Закону; участь у перебудові суспільства; турбота про людей; значущість праці для суспільства; відповідальність
Пов'язані зі змістом праці (ЗД)	Розумове напруження, аналітичність, логічність; пропаганда законодавства; будувати версії, моделювати ситуації; робота з людьми; боротьба з порушниками Закону; фізичне напруження, витривалість, воля; широкі контакти з людьми
Пов'язані зі статусними досягненнями (СД)	Престиж професії; цінується серед людей; влада над людьми; авторитет; популярність; підвищення по службі, роботі; керівництво людьми
Пов'язані з результатом праці (РП)	Успіх у житті; матеріальне благополуччя; стабільне майбутнє; хороші житлові умови; нагороди та заохочення; спокійне життя; громадське визнання
Пов'язані з розвитком особистості (СР)	Гармонійний розвиток; вдосконалення духовного світу; нові трудові вміння та навички; винахідництво; творчість; розвиток здібностей; розширення світогляду; всебічний розвиток

Самоствердження у професійній діяльності (Сс)	Реалізація особистісних можливостей; нестандартність мислення; змога відстоювати власну думку; подолання труднощів; самовираження в праці; незалежність
Пов'язані з умовами праці (УП)	Ненормований робочий день; робота в здоровому оточенні, атмосфері; робота в екстремальних умовах; подолання непередбачених труднощів; часта зміна видів діяльності; неспокійна, неритмічна робота; нестандартність ситуацій

сз	зд	сд	рп	ср	Сс	уп
зд	сд	рп	ср	уп	Уп	сз
сд	рп	ср	сс	сз	Сз	зд
рп	ср	сс	уп	зд	Зд	сд
ср	сс	уп	сз	сд	Сд	рп
сс	уп	сз	зд	рп	Рп	ср
уп	сз	зд	сд	ср	Ср	сс

П.І.Б. _____ Група _____

Цінності	сз	зд	сд	рп	ср	сс	уп
Кількість балів							
Місце за значенням							

Рис. 6.1 Бланк для визначення змісту ціннісно-сміслової сфери особистості

Критерії для оцінювання рівня сформованості професійних цінностей

Рівні сформованості професійних цінностей	Критерії для оцінювання
<i>Високий рівень</i>	Яскраво виражене прагнення (пошуково-активне ставлення) до майбутньої професії. Активне вивчення навчальної та іншої літератури, інформації про результати діяльності представників даного фаху. Самостійний пошук додаткової інформації, активна участь у роботі гуртків, факультативів, курсів за вибором, наукових товариств, конференцій, семінарів, занять.

<i>Середній рівень</i>	Епізодичне, активно-пасивне ставлення до майбутньої професії, пасивна участь у роботі наукових товариств, гуртків, клубів за інтересами. Вивчення спеціальної літератури, пошук додаткової інформації про спеціальність здійснюється нерегулярно. У роботі конференцій, занять активності не виявляє.
<i>Низький рівень</i>	Байдужий до змісту, умов та результатів роботи за фахом. Товариства, гуртки, клуби за інтересами не відвідує. Фаховою літературою не цікавиться. Пасивний на заняттях.

Додаток 7

Методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокіча

Інструкція. Вам буде запропоновано два набори з 18 карток, на кожній з яких надруковано певну цінність. Необхідно кожній з них розкласти у порядку суб'єктивної значущості для Вас, розглядаючи їх як принципи, яких Ви дотримуєтесь у житті.

Кожна цінність надрукована на окремій картці. Уважно вивчіть їх зміст і знайдіть серед них ту, яка є для Вас найбільш значущою. Вона і буде на першому місці. Далі виберіть наступну за значущістю і розмістіть її одразу ж за першою. Цю процедуру слід провести з усіма картками. Найменш важлива з цінностей повинна зайняти 18 місце.

Завдання слід виконувати вдумливо, не поспішаючи. Якщо у Вас виникає потреба змінити свою думку, то Ви можете впорядковувати картки у відповідності з новим баченням. Кінцевий результат повинен відображати Вашу справжню позицію.

Стимульний матеріал

Список А (термінальні цінності):

Активне діяльне життя (повнота та емоційна повнота життя).

Життєва мудрість (зрілість суджень та здоровий глузд, забезпечений життєвим досвідом).

Здоров'я (фізичне і психічне).

Цікава робота.

Краса природи та мистецтва (переживання прекрасного у природі та мистецтві).

Любов (духовна і фізична близькість з коханою людиною).

Матеріальна забезпеченість життя (відсутність матеріальних труднощів).

Наявність хороших і вірних друзів.

Суспільне визнання (повага навколишніх, товаришів по роботі, друзів).
Пізнання (можливість поглибити свою освіту, світогляд, загальну культуру, інтелектуальний розвиток).
Продуктивне життя (максимально повне використання своїх можливостей, сил та здібностей).
Розвиток (робота над собою, постійне фізичне та духовне вдосконалення).
Розваги (відсутність обов'язків, присмне проведення часу).
Свобода (самостійність, незалежність у судженнях та вчинках).
Щасливе сімейне життя.
Щастя інших (благополуччя, розвиток і вдосконалення інших людей, всього народу, людства в цілому).
Творчість (можливість творчої діяльності).
Впевненість у собі (внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх протиріч, сумнівів у власних можливостях).

Список Б (інструментальні цінності):

Акуратність (чистоплотність), уміння утримувати речі в порядку, дотримуватися порядку в справах.
Вихованість (хороші манери).
Високі запити (високі вимоги до життя і високі домагання).
Життєрадісність (почуття гумору).
Альтруїзм (турбота про благо інших).
Незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче).
Непримиримість до недоліків (власних та в інших).
Освіченість (широта знань, висока загальна культура).
Виконавська дисципліна.
Рационалізм (уміння тверезо і логічно мислити, приймати продумані, раціональні рішення)
Самоконтроль (стриманість, самодисципліна).
Сміливість у захисті своєї думки та поглядів.
Тверда воля (уміння наполягти на своєму, не відступати перед труднощами).
Терпимість (стосовно поглядів та думок інших, уміння пробачати іншим їх помилки).
Широта поглядів (уміння зрозуміти чужу точку зору, поважати смаки, звички, звичаї інших).
Чесність (правдивість, відвертість).
Ефективність у справах (працелюбність, продуктивність у роботі).
Чуйність (турботливість).

Дані щодо розподілу термінальних цінностей за ранговими номерами (за результатами тестування майбутніх документознавців)

Ранговий номер цінності	Зміст цінності
1	Любов (духовна і фізична близькість з коханою людиною)
2	Цікава робота
3	Щасливе сімейне життя
4	Матеріально забезпечене життя (відсутність матеріальних труднощів)
5	Життєва мудрість (зрілість суджень і здоровий глузд, забезпечений життєвим досвідом)
6	Здоров'я (фізичне і психічне)
7	Активне діяльне життя (повнота та емоційна повнота життя)
8	Щастя інших (благополуччя, розвиток і вдосконалення інших людей, всього народу, людства в цілому)
9	Пізнання (можливість поглибити освіту, світогляд, загальну культуру, інтелектуальний розвиток)
10	Впевненість в собі (внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх протиріч, сумнівів у власних можливостях)
11	Розвиток (робота над собою, постійне фізичне та духовне вдосконалення)
12	Продуктивне життя (максимальне використання своїх можливостей, сил і здібностей)
13	Свобода (самостійність, незалежність у судженнях та вчинках)
14	Краса природи та мистецтва (переживання прекрасного у природі та мистецтві)
15	Наявність хороших та вірних друзів
16	Суспільне визнання (повага оточуючих, колективу, співробітників)
17	Розваги (приємне проведення часу, відсутність обов'язків)
18	Творчість (можливість творчої діяльності)

Дані щодо розподілу інструментальних цінностей за ранговими номерами (за результатами тестування майбутніх документознавців)

Ранговий номер цінності	Зміст цінності
1	Освіченість (широта знань, висока загальна культура)
2	Вихованість (хороші манери)
3	Сміливість у захисті своєї думки та поглядів
4	Тверда воля (уміння наполягти на своєму, не відступати перед труднощами)
5	Чесність (правдивість, відвертість)
6	Ефективність у справах (працелюбність, продуктивність у роботі)
7	Акуратність (чистоплотність), уміння утримувати речі в порядку, дотримуватися порядку в справах
8	Незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче)
9	Чуйність (турботливість)
10	Альтруїзм (турбота про благо інших)
11	Життєрадісність (почуття гумору)
12	Виконавська дисципліна
13	Непримиримість до недоліків (власних та в інших)
14	Терпимість (стосовно поглядів та думок інших, уміння пробачати іншим їх помилки)
15	Самоконтроль (стриманість, самодисципліна)
16	Широта поглядів (уміння зрозуміти чужу точку зору, поважати смаки, звички, звичаї інших)
17	Високі запити (високі вимоги до життя і високі домагання)
18	Раціоналізм (уміння тверезо і логічно мислити, приймати продумані, раціональні рішення)

Методика К. Замфір у модифікації А. Реана «Мотивація професійної діяльності»

Прочитайте нижчезазначені мотиви професійної діяльності і дайте оцінку їх важливості для Вас за п'ятибальною шкалою (від 1 до 5).

Мотиви професійної діяльності	1	2	3	4	5
1. Грошовий заробіток					
2. Прагнення до просування по роботі					
3. Прагнення уникнути критики з боку керівника чи колег					
4. Прагнення уникнути покарання чи неприємностей					
5. Потреба в досягненні престижу та поваги з боку інших					
6. Задоволення від самого процесу та результатів роботи					
7. Можливість найбільш повної самореалізації саме в цій діяльності					

Підраховують показники внутрішньої мотивації (ВМ), зовнішньої мотивації (ЗПМ) та зовнішньої негативної мотивації (ЗНМ) таким чином:

$$ВМ = (\text{оцінка п.6} + \text{оцінка п.7}) : 2$$

$$ЗПМ = (\text{оцінка п.1} + \text{оцінка п.2} + \text{оцінка п.5}) : 3$$

$$ЗНМ = (\text{оцінка п.3} + \text{оцінка п.4}) : 2$$

Показником сформованості кожного типу мотивації буде число в межах від 1 до 5 (можливо дріб). Найвищим рівнем є сформована внутрішня мотивація, наступні – сформована переважно зовнішня позитивна мотивація, сформована переважно зовнішня негативна мотивація, мотивація не сформована.

Рівні сформованості професійних мотивів визначалися у дослідженні: високий – за ознакою сформованості внутрішньої мотивації; середній – за ознакою переважної сформованості зовнішньої мотивації; низький – за ознакою переважної сформованості негативної мотивації або її відсутності.

Орієнтовний перелік практичних завдань для визначення рівнів сформованості професійних умінь та професійних здібностей

1. Заповнити особовий листок з обліку кадрів.
2. Скласти наказ про затвердження річного плану роботи організації.
3. Розробити посадову інструкцію документознавця.
4. Скласти заяву з проханням прийняти до складу членів студентського товариства.
5. Скласти та оформити діловий лист-прохання про надання детальної інформації про надходження документів.
6. Оформити документи для отримання посади фахівця документно-інформаційної сфери: скласти резюме для заміщення вакантної посади, оформити заяву з проханням прийняти на посаду.
7. Скласти характеристику студента – майбутнього документознавця.
8. Скласти протокол студентських зборів із таким порядком денним: звіти відповідальних за напрями роботи студентського об'єднання, план роботи на наступний календарний рік.
9. Оформити витяг із протоколу зборів студентського самоврядування відносно звернення до адміністрації вищого навчального закладу про зміну форми навчання студента з платною на державну.
10. Скласти доповідну записку про порушення навчальної дисципліни, оформити пояснення студента як пояснювальну записку.
11. Скласти автобіографію.
12. Оформити акт перевірки зберігання документів в організації.
13. Оформити службову записку про надання відрядження працівнику організації.
14. Скласти й оформити лист-пропозицію щодо участі в заході.
15. Укласти договір про спільну діяльність.
16. Оформити доручення на здійснення угоди.
17. Оформити наказ про затвердження штатного розпису установи.
18. Оформити розписку студента про отримання документів про освіту в студентському відділі кадрів.
19. Скласти розпорядження керівника про надання відгулу працівнику за роботу у вихідні дні.
20. Оформити витяг з наказу про звільнення працівника.
21. Здійснити керівництво діяльністю групи студентів з 4-5 осіб щодо систематизації документів за видами.
22. Здійснити пошук та добір документів щодо особового складу працівників установи у навчальній базі даних.

23. Здійснити дослідження інформаційних потреб студентів – майбутніх документознавців.
24. Здійснити інформаційно-аналітичний моніторинг документного потоку в мережі Інтернет з проблеми технології створення документів.
25. Здійснити добір документів, які регламентують електронний документообіг в організації.
26. Здійснити сортування та реєстрацію пакету документів.

Додаток 10

Опитувальник креативності Рензуллі

Опитувальник креативності складається з десяти пунктів. Це список характеристик творчого мислення та поведінки, створений спеціально для ідентифікації проявів креативності, доступних для зовнішнього спостереження. Заповнення опитувальника вимагає 10-20 хвилин, залежно від кількості тих, хто підлягає оцінюванню та досвіду того, хто заповнює опитувальник.

Кожен пункт оцінюється на основі спостережень експерта за поведінкою особи, яка нас цікавить, в різних ситуаціях (на заняттях, на зборах і т.д.). Даний опитувальник дає змогу провести як експертну оцінку креативності різними особами: викладачами, одногрупниками і т.д., так і самооцінку (студентами).

Кожний пункт опитувальника оцінюється за шкалою, що містить чотири градації: 4 – постійно, 3 – часто, 2 – іноді, 1 – рідко.

Загальна оцінка креативності є сумою балів по десяти пунктам (мінімально можлива оцінка – 10, максимальна – 40 балів).

Творчі характеристики

1. Надзвичайно допитливий в різних галузях: постійно ставить запитання про будь-що та про все.

2. Висуває велику кількість різноманітних ідей або рішень проблем; нерідко пропонує незвичні, нестандартні, оригінальні відповіді.

3. Вільний та незалежний у висловлюванні своєї думки, іноді гарячкує у суперечці; впертий та наполегливий.

4. Здатний до ризику; підприємливий та рішучий.

5. Надає перевагу завданням, що пов'язані з «грою розуму»; фантазує, володіє уявленням («цікаво, що буде, якщо ...»); маніпулює ідеями (змінює, ретельно розробляє їх); полюбить займатися застосуванням, покращенням та зміною правил та об'єктів.

6. Володіє тонким почуттям гумору та бачить смішне у ситуаціях, які не здаються смішними іншим.

7. Усвідомлює свою імпульсивність та приймає це в собі, більш відкритий до сприйняття незвичного в собі (вільний вияв «типово жіночих» інтересів для хлопців; дівчата більш незалежні та наполегливі, ніж їх однолітки); виявляє емоційну чутливість.

8. Володіє почуттям прекрасного; приділяє увагу естетичним характеристикам речей та явищ.

9. Має власну думку та здатен її відстоювати; не боїться бути несхожим на інших; індивідуаліст, не цікавиться деталями; спокійно ставиться до творчого безладу.

10. Критикує конструктивно; не схильний покладатися на авторитетні думки без їх критичної оцінки.

В таблиці під номерами від 1 до 10 відмічено характеристики творчого прояву (креативності). Пропонується оцінити, використовуючи чотирибальну систему, на якому рівні кожен студент володіє вищезазначеними характеристиками.

Можливі оціночні бали: 4 – постійно, 3 – часто, 2 – іноді, 1 – рідко.

№ з/п	П.І.Б.	Номери творчих характеристик										Сума балів
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	

Середні та стандартні відхилення за даними Рензуллі

Обдаровані N = 40 осіб		Нормальні T= 40 осіб	
М Середнє відхилення	Стандартне відхилення	М Середнє відхилення	Стандартне відхилення
25.1	7.6	17.1	4.7

Рівні креативності

Рівень креативності	Сума балів
Дуже високий	40–34
Високий	33–27
Нормальний, середній	26–21
Низький	20–16
Дуже низький	15–10

У дослідженні рівнів креативності (високого, середнього, низького) майбутніх документознавців вони визначались таким чином: високий рівень вважався відповідними дуже високому і високому рівням (27-40 балів); середній рівень – нормальному, середньому рівню (21-26 балів); низький рівень – низькому і дуже низькому рівням (10-20 балів).

Критерії оцінки вихованості особистості²⁴**1. Культура спілкування і взаємин у повсякденному житті.**

Ввічливість – шанобливість, привітність, доброзичливість, прагнення не завдавати неприємностей іншим, готовність прийти на допомогу. **Уважність** – чуйність до старших і молодших, турбота про товаришів, людей навколо, готовність допомогти. **Пунктуальність і відповідальність** – своєчасне і точне виконання своїх обов'язків, доручень, точність у справах, бережливе ставлення до часу інших, відповідальність, розумне використання кожної хвилини, звичка доводити розпочату справу до кінця. **Скромність** – відсутність прагнення виділитись у групі своїм виглядом, поведінкою, відсутність надмірно вираженого прагнення виділитись серед оточуючих своєю зовнішністю і поведінкою, продемонструвати свої переваги й досягнення, стриманість, простота, уміння об'єктивно оцінити свій внесок у спільну справу. **Тактовність** – розуміння стану іншої людини, її переживань і прагнень, почуття міри у взаєминах з людьми, здатність не нав'язувати свою думку, знайти необразливу (делікатну) допомоги, потрібний тон у спілкуванні. **Чуйність** – чутливість, щире ставлення до інших людей, допомога з власної ініціативи, вміння зрозуміти настрої іншого, відвернути від неприємних думок. **Делікатність** – особлива м'якість у спілкуванні, уміння не помічати промахів і помилок інших, допомогти їм виходити зі складного становища, не підкреслюючи своєї зверхності.

2. Моральні основи культури поведінки у колективі: почуття гурту, своєчасне і точне виконання вимог колективу, повага до інших, до їхніх думок, відповідальність за доручену справу, делікатність, скромність в оцінці свого внеску в загальну справу. **Дисциплінованість і організованість** – дотримання правил поведінки у навчальному закладі; швидке й точне виконання вимог, розпоряджень та доручень; вміння спокійно вислухати зауваження, швидко виправити недоліки; організованість у виконанні доручень; уміння організовано починати і закінчувати розпочату справу.

3. Культура взаємин у праці: вміння узгоджувати свої дії з діями інших, утримання в чистоті робочого місця, допомагати іншим, відповідальність за доручену справу, вміння доводити її до кінця, критична оцінка результатів своєї праці, виконання правил під час трудової діяльності, бережливе ставлення до результатів праці (своїх та інших).

4. Культура мовлення: ясність, лаконічність, виразність, вживання ввічливих слів, спокійні інтонації, міміка, жести, що супроводжують мовлення; вміння уважно слухати співрозмовника, не нав'язуючи свої думки; багатство словникового запасу.

5. Культура зовнішнього вигляду – охайність, акуратність одягу й зачіски; зібраність і підтягнутість; естетичність жестів, поз, ходи й постави; відповідність зовнішнього вигляду обставинам, наявність хорошого смаку.

²⁴ Вивчення рівнів вихованості школярів / упор. : С. Г. Карпенчук, Г. І. Ситник. – Рівне : ІПКПР, 1996. – 43 с.

Навчальне видання

Веремчук О. В.

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ
МАЙБУТНІХ ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ У ВИЩИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ:**

МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Підп. до др. 21.10.2016.

Формат 60x84 ¹/₁₆.

Папір офісн.

Друк цифр.

Гарнітура Times.

Ум. др. арк. 5,8.

Тираж 300 пр.

Видавець: Олег Зень

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

серія РВ № 26 від 6 квітня 2004 р.

вул. Кн. Романа, 9/24, м. Рівне, 33022,

0362-24-45-09, 068-025-067-4;

olegzen@ukr.net

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>